

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ
A UNIVERSITĂȚII DE STAT „ALECU RUSSO” DIN
BĂLȚI

MIHAI CIMPOI

*Critic, istoric literar,
eminescolog, filosof al culturii -
70 de ani de la naștere*

Prezentare selectivă din colecția Bibliotecii

Mihai Cimpoi este un reputat critic literar și „stîlp” al vieții culturale din Basarabia. Un basarabean țeapăn (în sens nichitian), clădit din materialele tari și abundente, caracter dîrz și cumpănit, cu o umoare egală, în fine, un om pregătit – după cum lasă impresia – să ducă bătăliile sale pînă la capăt și să le cîștige.

Eugen SIMION

- ✓ **S-a născut în 1942, 3 septembrie în comuna Larga, Hotin (azi județul Edineț)**
- ✓ **Învăță la școala din satul natal (1949-1959)**
- ✓ **Absolvent al Facultății de Filologie a Universității de Stat din Moldova (1965)**
- ✓ **Membru de onoare al Academiei Române (1991)**
- ✓ **Membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1992)**
- ✓ **Membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Organizației Mondiale a Scriitorilor (PEN); membru al Societății Internaționale pentru Investigații în Domeniul Literaturii pentru Copii și Tineret (1975)**
- ✓ **Director de onoare al Centrului Academic Internațional „Mihai Eminescu” (1999)**
- ✓ **Președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova (sept. 1991-2010).**

Redactor la revista „Nistru”, la editurile Cartea Moldovenească și Lumina, la *Enciclopedia Moldovenească (ESM) (1965- 1972) și Enciclopedia Literatura și arta Moldovei (1984-1985).*

Editor-coordonator și director al revistei literare „*Viața Basarabiei*” editată de Uniunii Scriitorilor din România, redactor - șef al buletinului „*Mihai Eminescu*”; membru al colegiilor de redacție la revistele: „*Viața Românească*”, „*Caiete critice*”, „*Paradigma*”, „*Sud Est*”: (2002).

Coordonează direcția de literatură română modernă a Institutului de Literatură și Folclor din Chișinău (din 1989).

PREMII ȘI TITLURI

- ✓ 1991 Premiul „G. Bacovia” a revistei „Ateneu”
- ✓ 1994 Premiul de Stat al Republicii Moldova
- ✓ 1995 Premiul „Nichita Stănescu”
- ✓ 1997 Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor din România
- ✓ 1998 Doctor în filologie și doctor habilitat în filologie
- ✓ 2000, 1995, 1990 Premiul „Lucian Blaga”
- ✓ 2002 Premiul „Omega omnia” al revistei „Convorbiri literare”, Premiul pentru excelența redacțională a Tîrgului Internațional de carte Bookarest – 2002 (corpus Eminescu în 8 vol.)
- ✓ 2007 Doctor Honoris Causa al Universității de Stat din Tiraspol

DISTINCȚII

**1992 Maestru al literaturii din
Republica Moldova**

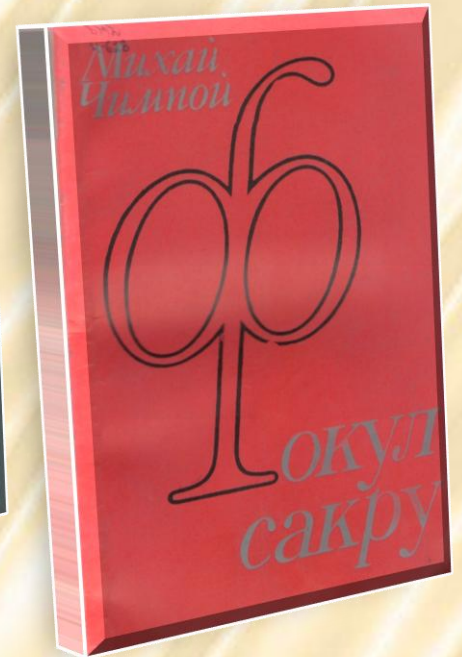
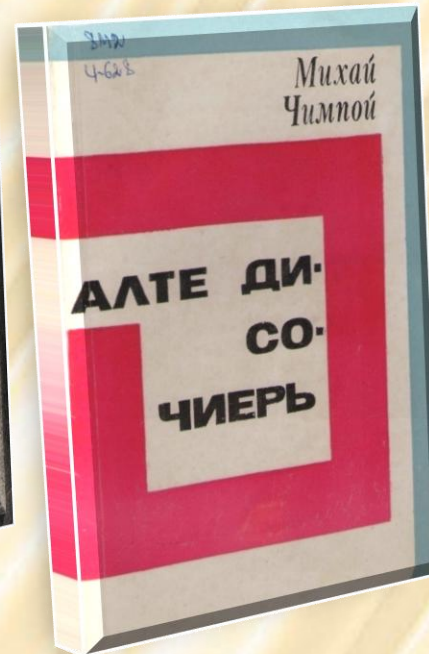
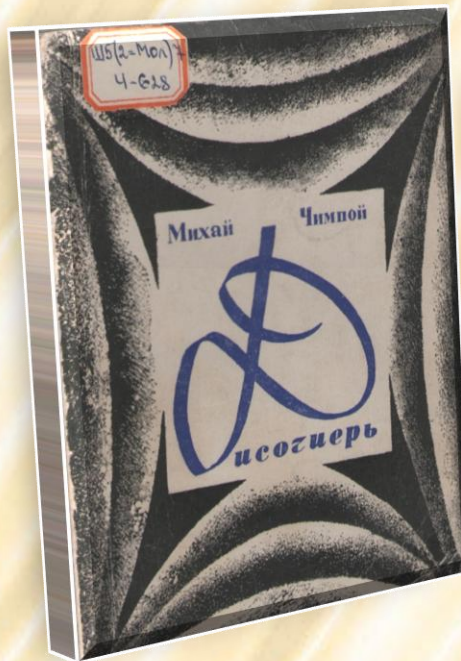
1996 Ordinul Republicii

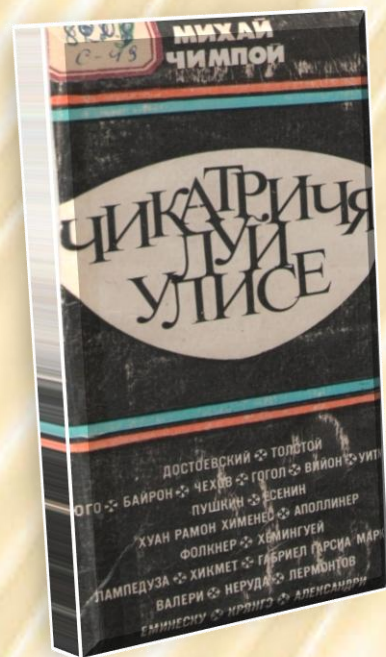
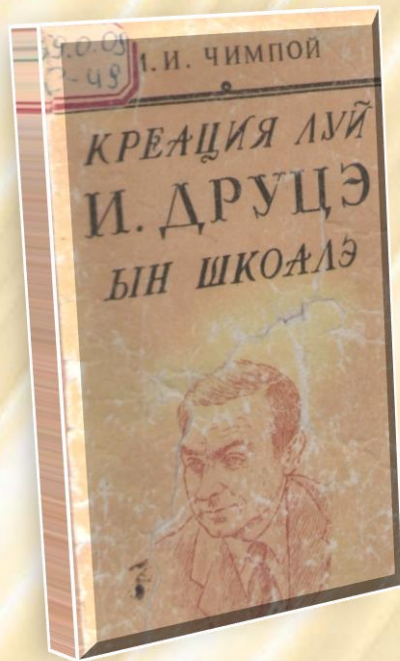
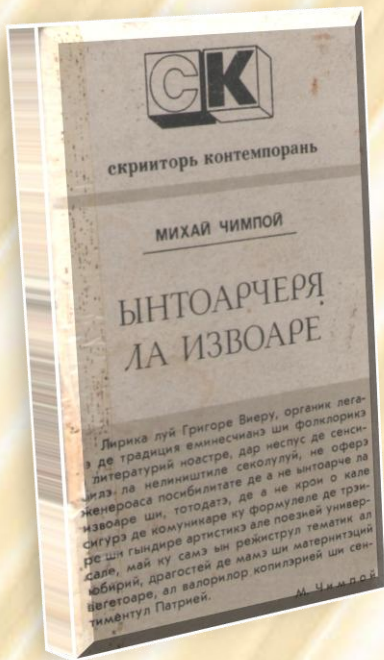
**2000 Medalia jubiliară „M. Eminescu” a României
Medalia jubiliară „M. Eminescu” a Republicii
Moldova**

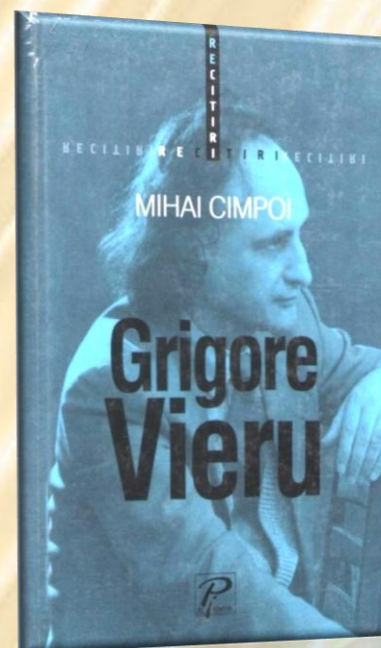
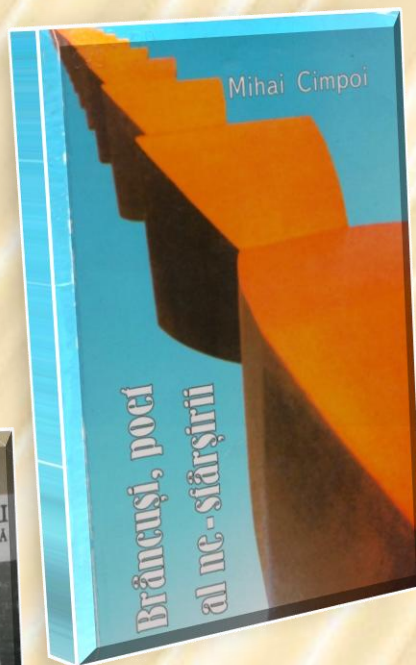
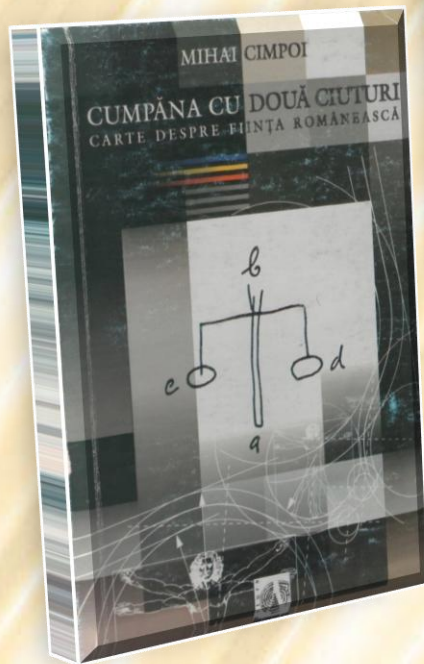
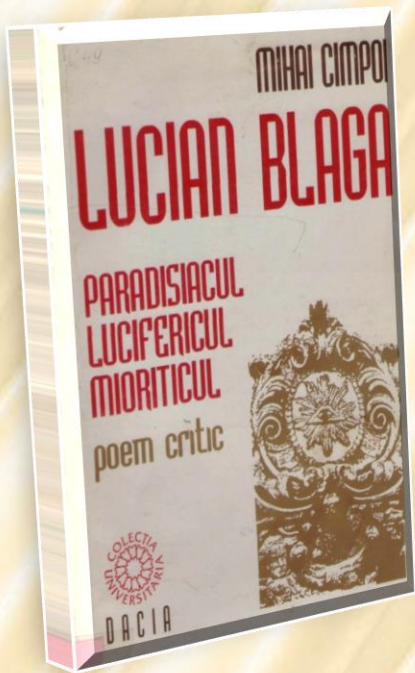
**2002 Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad
de cavaler al României**

OPERA

A debutat editorial cu micromonografia despre creația poetică a lui Gr.Vieru: *Mirajul copilăriei* (1968). Urmează culegerile de articole *Disocieri* (1969), *Alte disocieri* (1971), *Focul sacru* (1975).

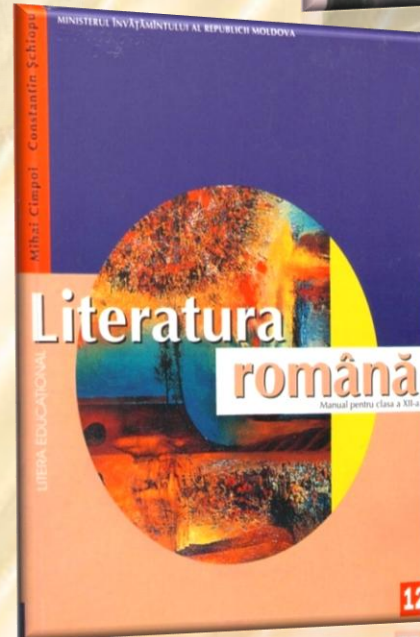
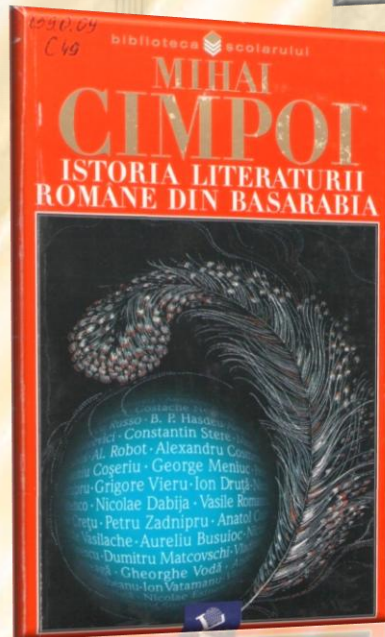
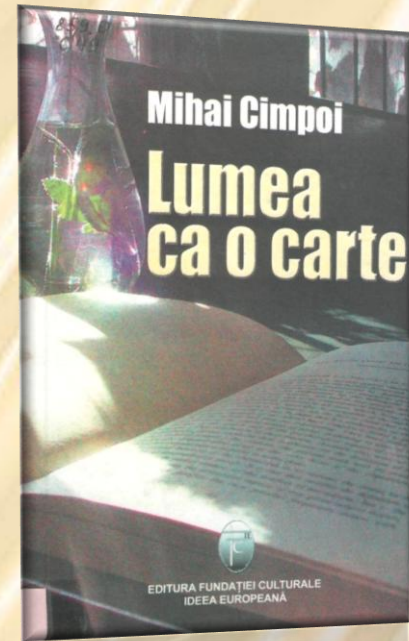
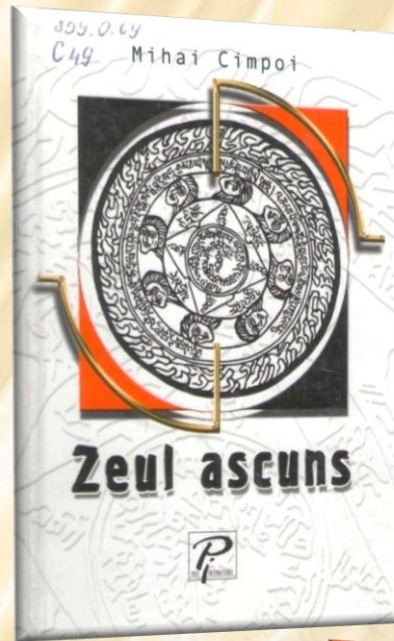

... Literatura română din Basarabia s-a închis în tăcerea propriului său cerc, emblemă prin excelență a mioriticului. Spiritul românului basarabean cunoaște o mișcare circulară, care este aceea a unui fatim asumat. În acest cerc identificarea cu Isus îi asigură liniștea existenței chiar dacă aceasta e pusă sub semnul tragicului...

Mihai CIMPOI

28 iunie 1994

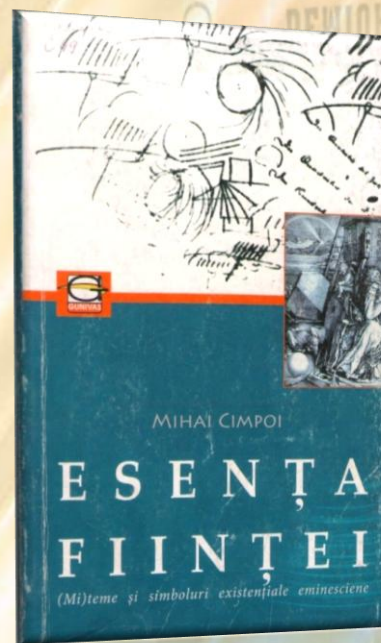
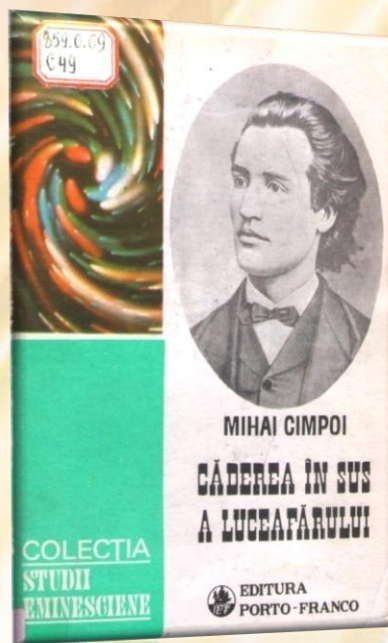
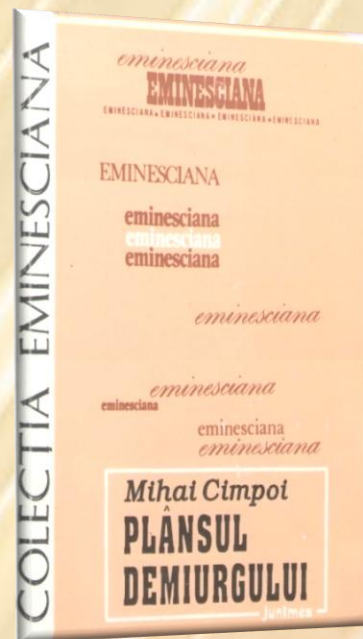
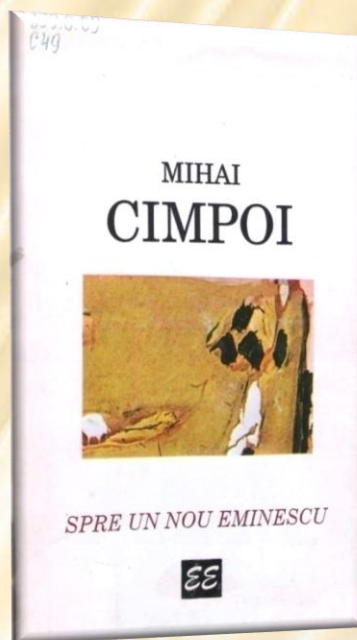
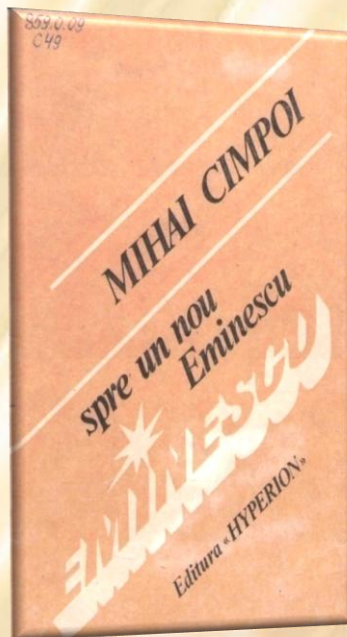
EMINESCOLOG

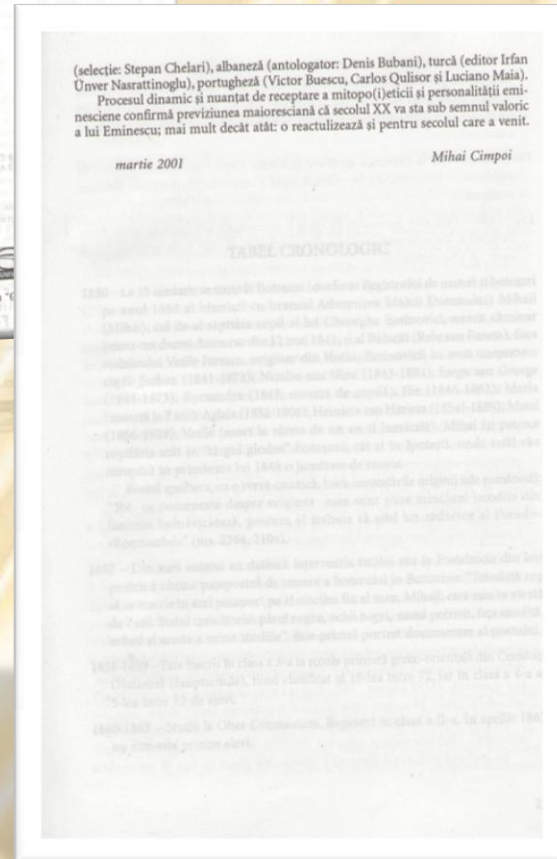
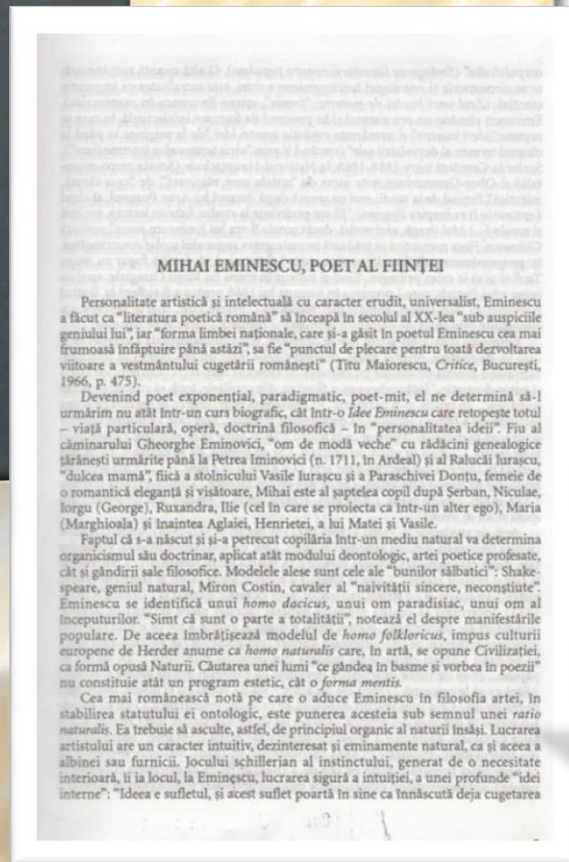
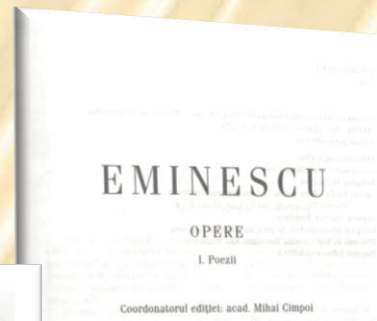
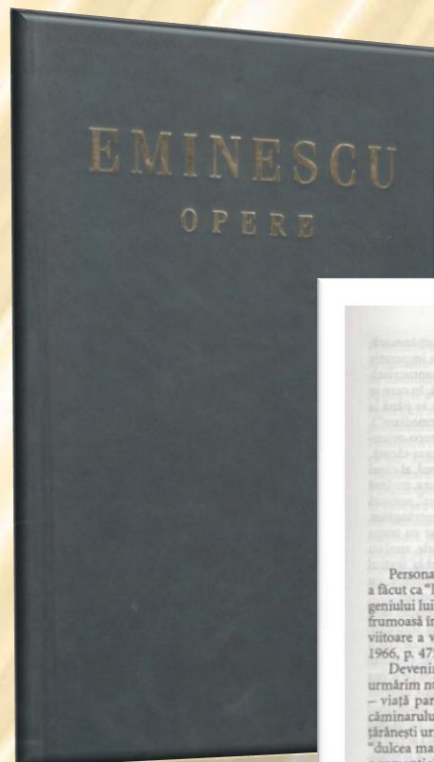

...Procesul dinamic și nuanțat de receptare a mitopo(i)eticii și personalității eminesciene confirmă previziunea maioresciană că secolul XX va sta sub semnul valoric a lui *Eminescu*; mai mult decât atât: o reactualizează și pentru secolul care a venit.

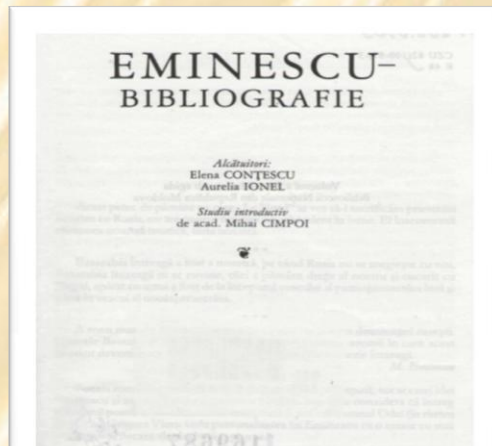
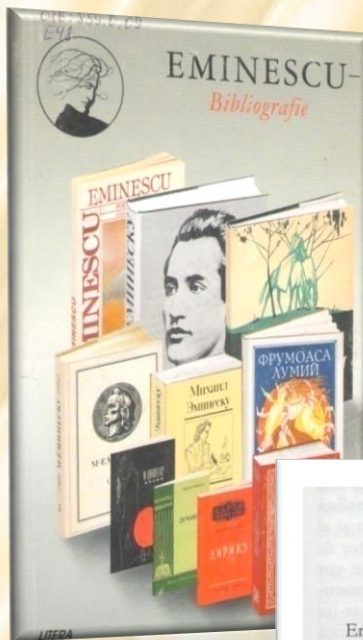
Mihai CIMPOI

martie 2002

Eminescu, Mihai. Opere: [în 8 vol.] /coord. ed. , academicianul: Mihai Cimpoi. – Ch.: GUNIVAS.

„PREOT DEȘTEPTĂRII NOASTRE“

Eminescu a fost și rămâne preotul deșteptării românilor basarabeni într-o vreme terorizată de istorie. Înstrăinați de Țară, impuși în mod metodic și dirijat să accepte forme de împrumut nepotrivite, condamnați la un exil interior de lungă durată, ei și-au proiectat dorințele și speranțele latent, moenit sau manifest și eruptiv — în chipul sanctificat și isusizat, dacă putem spune așa, al lui Eminescu.

O credință neclintită în deplina identitate a ființei lor naționale cu ființa marelui poet le-a alimentat mereu forța de rezistență în fața unui imperiu care părea că îi aruncă definitiv în neant. Dacă în cadrul luptei lor pentru eliberare, Ideea națională eminesciană le-a servit ca ax doctrinar, în plan cultural eminescianismul a echivalat indiscutabil cu românismul de fond.

Începutul perioadei postbelice a fost marcat de lupta pentru repunerea lui Eminescu în circuit valoric, pentru editarea și valorificarea operei și personalității sale care era pusă de ideologia vremii sub stigmatul moștenirii culturale „burgheze“. Primele poezii și proze eminesciene apar în presa periodică începând cu anul 1954 (prin urmare îndată după moartea lui Stalin), urmate de volume selective și de opere tipărite în mai multe volume (edițiile în patru și trei volume din 1971 și 1984 fiind cele mai reprezentative). În 1989, anul când ia amploare procesul de renaștere națională basarabeană se republică *Doina*, „poeziile inedite“ (ediția Creția) și foarte multe articole publicistice, în care românii basarabeni au găsit clar formulate punctele-cheie ale programului lor de acțiuni revendicative. Eminescu este, la această etapă revoluționară, steaua călăuzitoare a luptei pentru oficializarea limbii române, revenirea la alfabetul latin și la simbolurile tradiționale. *Scrisoarea III, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* sunau profetic la marile adunări naționale și pe baricade.

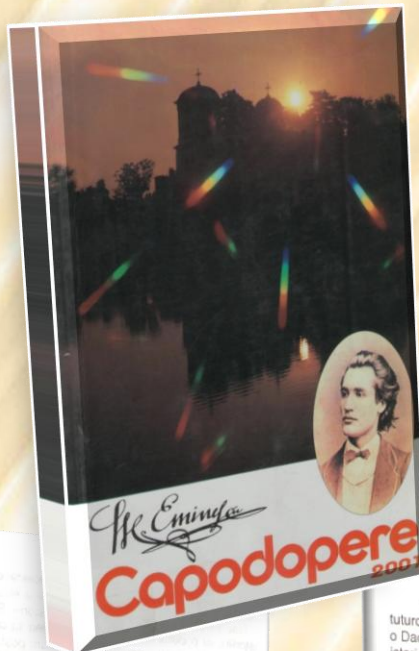
Dar până la această etapă de militantism național eminescian a mai fost una foarte importantă de revenire la eminescianism și de reabilitare a esteticului, a criteriului valoric sub semnul marelui poet în cadrul

MIHAI EMINESCU

Firește, nu au lipsit actele de mimetism, de epigonism, de raporturi și verificare din oficiu deontologic, și de asociere automată la o moștenire și la un model. Apele urmează să fie despărțite de uscat în acest demers. Preluarea recreatoare a unor motive sau încercarea de a-l reactualiza cu orice preț sunt de la periferia procesului de eminescianizare cu caracter mai general care a avut loc în cadrul poeziei basarabene anilor 60—70. Acest proces trebuie văzut și ca o succesiune de fenomene produse sub semnul reabilitării poeticului autentic, a poeziei ca trăire adâncă.

Eminescu apărea în acel context de revitalizare a conștiinței de sine și — în forme deghizate — a românismului cultural ca un model de poezicitate. El se confundă, așa cum spunem, cu ființa creatoare superioară, impunând și un statut ontologic aparte al Poetului care constituie din „convorbirea cu idealul“ și din „spusa... sfântă și frumoasă“, din intensitatea trăirii, din dialogurile esențiale ale poetului cu timpul, cu Dumnezeu (Demiurgul), cu existența în ansamblu. De modelul eminescian de poet al cetății se revendică Dumitru Matcovschi și Nicolae Dabija și mulți alții, dacismul și „păgânismul“, comismul său a electrizat încă în perioada interbelică poezii basarabene (Ion Buzdugan, Nicolae Costenco, George Meniuc, iar mai târziu și Anatol Codru, Vasile Romanciuc, Valeriu Matei, Leo Butnaru, Arcad Suceveanu, Iulian Filip. Leonida Lari a reactualizat în poeme de austeră neoromantică dialogul Poetului cu Eternitatea și cu Femeia; un fel de răsturnare feminină a situației din *Luceafărul*, poetul fiind acela care visează o Cătălină în ipostază de Sybillă și care se identifice marelui suflu (Marelui Vânt) al veșniciei: „El — vânt, el — om, el — viziune plină,/ El purtător de spații vorbitoare/ Și leagăn pur în odina divină,/ Domol plutind pe-o mare de lumină/ Adâncă, vie, perfiditoare/ Apoi tot el — numai plutiri de unde,/ Topindu-se vertiginos cu-o vrere/ De-a fi un punct ce-n sine s-ar ascunde/ Print-u loc și se nascu oriunde — / Se contempla. În toate. În tăcere“. — **Marele Vânt.** Momente de actualizare a motivelor mitopoetice găsim în ciclul tematic al lui Liviu Damian *Eminescu printre noi*, în cartea lui Gheorghe Ciocoi *Steaua lui Eminescu* sau în grupajul eminescian al lui Vasile Levițchi. Un impact evident o are publicistica lui Eminescu — axare pe Ideea națională și ca artă a elocvenței și expunerii de dovezi istorice — asupra editorialelor lui Dabija din *Literatura și arta*.

Românii basarabeni și-au ridicat mereu ochii la icoana spirituală a lui Eminescu, adevărat Luceafăr de dimineață al renașterii lor într-o existență demnă, într-un românism.

POETUL ÎNTEGRII ROMÂNESC

Ca poet, Eminescu exprimă — în mod firesc — ființa.
 Ca poet deplin, el dă expresie deplinătății ființei. Universalitatea sa e susținută — în plan ontologic — de această deplinătate curină și întreaga sa mitopoietică, despre care s-a spus, în lipsa altui cuvânt, că este armonie.
 Ca poet național, el rostește ființa națională. Și nu oricum, ci în întreaga sa (folosim transcrierea ortografică eminesciană).

Eminescu este — adică — **poetul întregului românesc** care cuprinde ființa cu toată structura ei fenomenologică și cu adâncurile inconștientului.

Setea de absolut la el a forma cercului întreg, singurul care poate simboliza deplinătatea fenomenologică și ontologică: „Cercul întreg trebuie luat; rezultanta cercului întreg e realitatea absolută, atotștiința, atotputința”.

Există la el însă și o sete de **absolut național**, care stă sub semnul **întregului românesc** și care în mod simplificator și primitiv a fost denumită naționalism. Se întrevede, în întreaga operă și în comportamentul specific al personalității sale, o cuprindere a deplinătății, a ființării (românești) cu întregul ei de calitate, cu marca ontologică dat. Românul se vrea pe sine, remarcă el undeva în articolele publicistice, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea deplin.

Punctul de vârf al acestei deplinătăți este hegelian: **conștiința de sine**, obținută pe treptele destășurării istoriei — de la începuturile aurorale, dacice, adică protoistorice până la **prezentul etern** care adună retroactiv toate etapele. Hegel concepea istoria universală ca evoluție a principiului libertății, exprimată în conștiința acestuia.

Poporul român a parcurs aceste trei trepte printr-o evoluție organică, înaintând ca și un copac, ca și o altă ființă organică din sine însuși și dezvoltându-și treptat aptitudinile și puterile înăscute. „În însăși fundamentul pus de generațiunile trecute se conține ideea trecutului căci în fiecare secol din viața unui popor este ascuns complexul de cugetări care formează idealul lui, așa cum în sămburele de ghindă e ascunsă ideea stejarului întreg” — spunea Eminescu în **Românul** din 15 august 1871.

Românii s-au urcat pe treapta **conștiinței de sine** ca popor care are o unitate psihologică dată (cu o marcă ontologică anumită, precum am spus astăzi), ca un subiect cu o conștiință de sine unitară.

Eminescu apare, ca exponent al acestei conștiințe de sine unitare; deci ca un poet al tuturor etapelor: Decebal fiind o proiecție a eului său narcisic, care simte cu toți porii ființa istorie), iar poporul românesc în totalitatea sa ca un popor realizat prin el, eu afirmat (fi de sine”, prin spiritul determinat, așa cum postula Hegel, „se găsește deplin pe sine pentru a obține realitatea, prin constituția și legăturile sale politice, prin religia, prin cultul, prin al întâmplărilor și al acțiunilor sale. Aceasta este opera sa, acesta este poporul”. „Popoarele sunt ceea ce sunt înfăptuirile lor”.

Înfăptuirea spiritului românesc ca „univers real” s-a făcut prin limbă, datină, individualitatea noastră etnică, bunurile conștiinței noastre”, prin „unitatea neamului preexistentei formațiunii statelor noastre”, prin statornicia manifestată prin munca permanentă de agricultor, datorită căreia s-a și realizat „cunoașterea de sine”.

„Întregul cuprins al orânduielilor, al întâmplărilor” este pus sub semnul unității implinite „Astăzi, limba este una de la Cotnari până la Cetatea Albă de lângă Nistru, de la Hotin până la Granița militară, azi datina e una, rasa e una și etnologic e unul și același popor, care nu mai doarme somnul pământului și al veacurilor”.

Român prin acest dinamism al spiritului care a alungat „somnul pământului și al veacurilor” a atins treapta supremă a conștiinței de sine și universalitatea. Vorbind în termenii hegelieni, el știe în ce constă creația sa, știe să se gândească pe sine, știe să pună la temelie sa un principiu universal, știe să-și conceapă opera pe care o creează cu o durabilitate aceluiași morală și politică.

Pe acest sol al certitudinii de sine a ființei românești, Eminescu este poetul și filosoful unității naționale în toate manifestările acestea:

- unitate istorică și naturală, bazată pe dacismul și re-dacismul genetic („trebuie redacizat totul”, îndemna el la un moment dat)

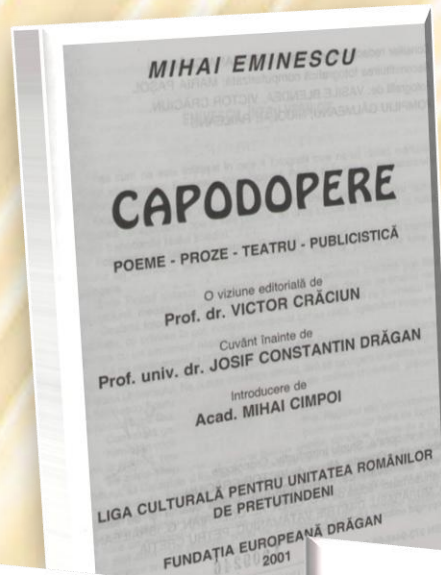
- unitate etnică (de rasă), considerată drept „realitate atât de mare și de energică” „politicește putem fi despărțiți, dar unitatea noastră de rasă și de limbă e o realitate atât de mare și de energică, încât nici ignoranța, nici mila n-o pot tăgădui”;

- unitatea spirituală și morală, unitatea religioasă (Biserica, „marca spirituală a neamului românesc”, a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului, domnind „putemc dincolo de granițele noastre” și fiind „apelul de mântuire națională în țări unde românul n-are star”)

- unitatea politică pe care a trimis-o să realizeze Mihai Viteazul prin constituirea primului stat român modern („el a adus o rânduielă unde era caos”);

- unitatea geografică („de la Nistru până la Tisa”);

Eminescu este, așadar, **poetul și gânditorul întregului românesc**, în poezie mitopoietică, filosofie și sociologie, surprinzând în acordul ontologic specific dorul și jalea cu care a întâmpinat românii de pretutindeni vitregiile soartei, datului întâmplărilor oarbe ale istoriei: „De la Nistru până la Tisa/Tot românul plînsu-mi-s-a/Că nu mai poate străbate/De-atâta strălucitate” (Doina).

Am punctat toate aceste chestiuni pentru a conchide că **EMINESCU ESTE POETUL ÎNTEGRII ROMÂNESC**.

Astfel ni se prezintă și din această ediție. Se dorește o ediție de **CAPODOPERE**. Pentru prima dată definită astfel prin chiar titlul ei.

GREA MISIUNE — DELICATĂ ÎNCERCARE.
 Dar acest Persepolis al eminescianizării de azi, care este Victor Crăciun, are tot dreptul să ne propună și o ediție de **CAPODOPERE**, cum o facem și împreună cu un grup chinit de ideea elaborării și a unui **CORPUS EMINESCU**, sinteză a gândirii și simțirii despre poetul național.

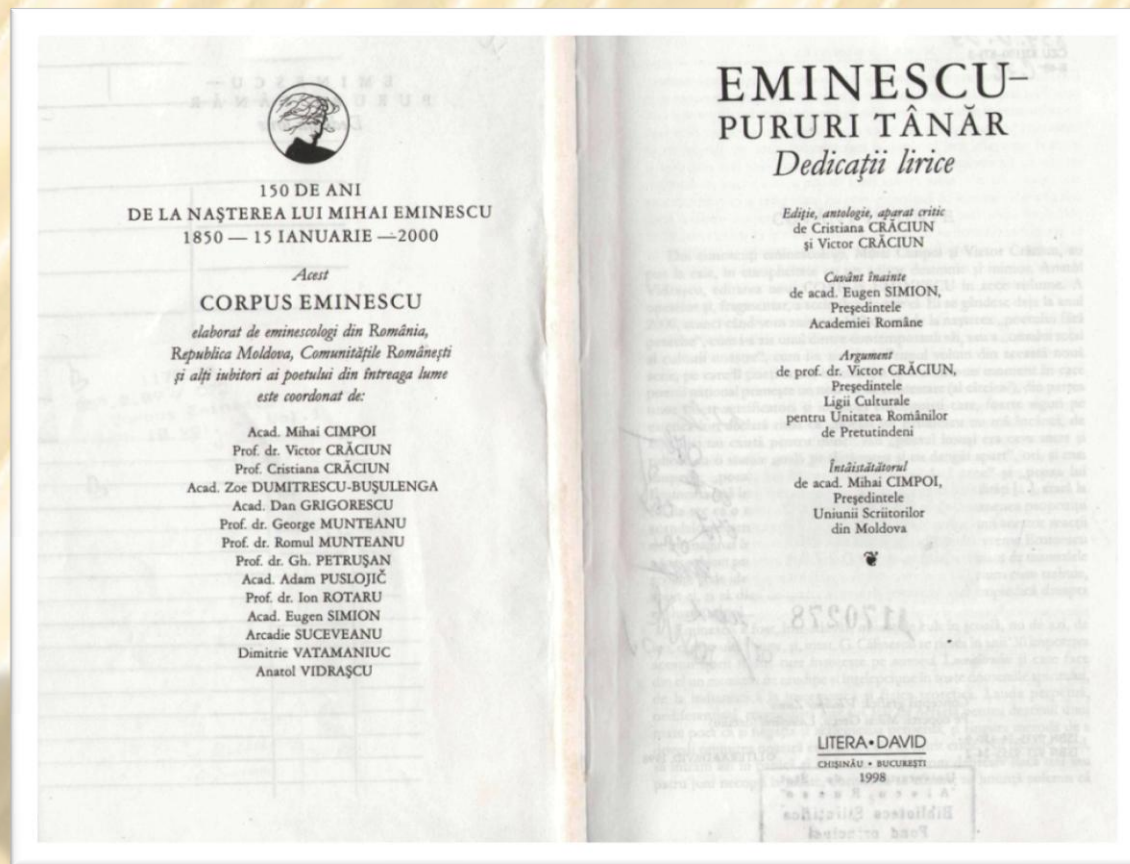
O ediție deci necesară în acest moment când la **JUBILEUL** de 150 de ani al poetului se încearcă atât de greu a se înfăptui o sărbătorire. O sărbătorire care presupune prezența unitară a forurilor înalte ale conștiinței românești. Patriarhia, Academia, creatorii, oamenii politici și de afaceri, o acțiune conjuncturată național și internațional, cu multă cărți ce i se dedică, filme, spectacole, medalii, timbre, dar și prevăzând un **VIITOR** pentru cultura națională. Dante, Goethe, Cervantes, Shakespeare, Pușkin, Petőfi — și câți alții! — își au institute de cercetări, de documentare, de mediatizare. Își merită și Eminescu o asemenea instituție, ei, stegarul **ÎNTEGRII ROMÂNESC**.

Dacă nu-l facem noi, cine o să-l construiască?
 Iată de ce acest volum devine o piatră a înțeleșului dat de Hegel: „Popoarele sunt ceea ce sunt înfăptuirile lor”. Cu alte cuvinte, una dintre înfăptuirile românilor fiind Eminescu, **EL** este dar sinteza poporului în devenirea istoriei.

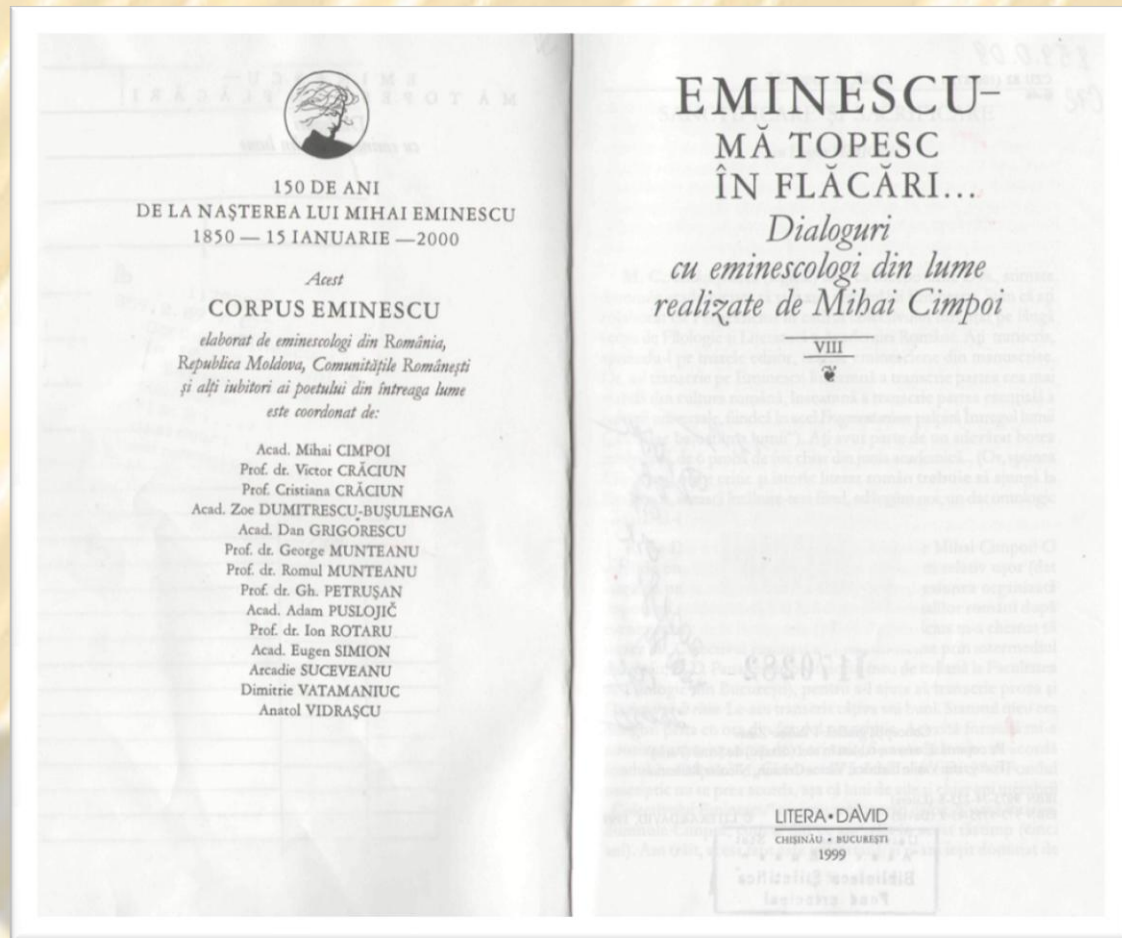
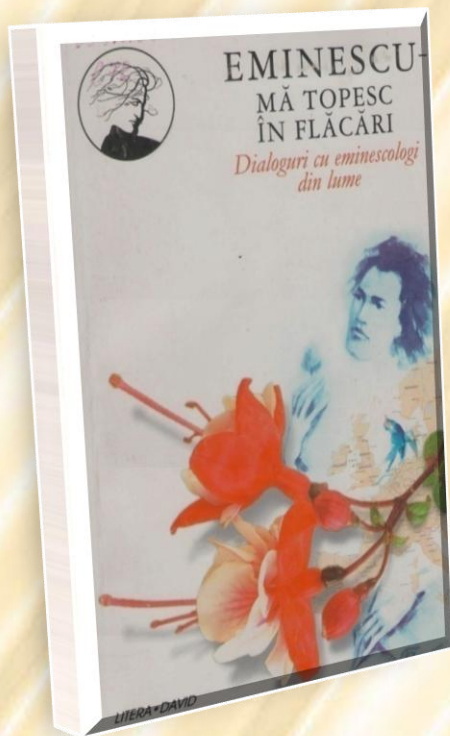
Și această carte a **CAPODOPERELOR** propusă de Victor Crăciun ca și tot ce ne străduim să facem la acest **JUBILEU** poate deveni ramura vie a perpetuării lui pe mai departe în Mileniu care ne bate în suflete.

Un mileniu, din 2001, sunt sigur, **CU EMINESCU**.

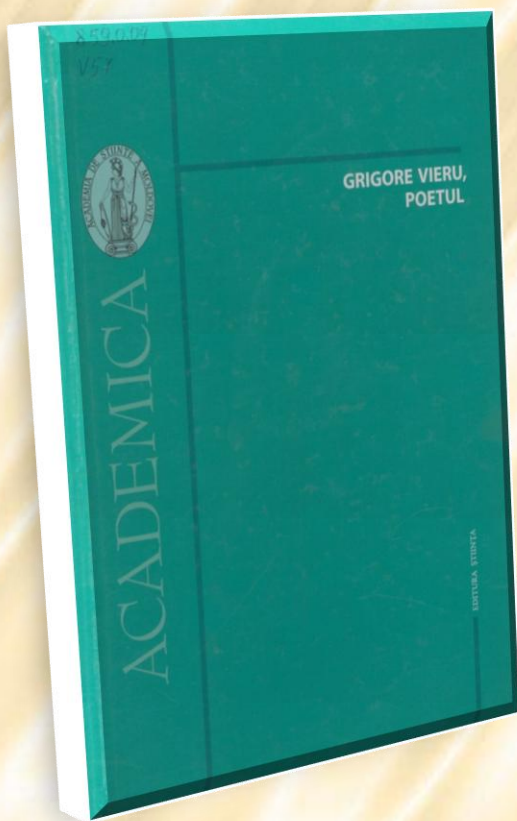
Acad. MIHAI CIMPOI
 Președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova

CORPUS EMINESCU în zece volume a operelor și, fragmentar, a scrierilor despre Eminescu elaborat de eminescologi din România, Republica Moldova, iubitori ai poetului de pe mapamond, ediție coordonată de: **Acad. Mihai Cimpoi**, Prof. dr. Victor Crăciun și alții.

ARTICOLE LITERARE: ESEURI, CRONICI, POSTFEȚE, RECENZII PUBLICATE ÎN CĂRȚI, CULEGERI ȘI PERIODICE

I. STUDII ȘI ANALIZE

GRIGORE VIERU, POETUL-SIMBOL

Mihai CIMPOI

Studii monografice elaborate sub genericul
Grigore Vieru, poetul arhetipurilor (2009-2010)

Plecarea la cele veșnice a lui Grigore Vieru a confirmat într-un fel unele din „gândurile” sale exprimate în formă aforistică: „Am murit pentru adevăr și adevărul nu-mi găsește loc pentru îngropăciune” și „Mori la fel de un glonț viteaz sau de unul laș”.

Putem spune metaforic că nu adevărul pentru care s-a jertfit l-a omorât pe poet, ci neadevărul transformat în glonte laș. Neadevărul celor pe care l-a supărat adevărul spus de el. Adevărul despre ființa *românească*, despre limba *română* și despre istoria *românilor*. Adevăr transpus într-un vers sculptat, plin de forță și noblete clasicistă, înfrăgezit deopotrivă cu rouă și cu auroră romantică, sentențios și direct, ca un verdict judecătoresc, înmuiat în milă creștină și în rugă adevărată adresată Domnului.

„Chiar dacă mor, trebuie să înving, chiar dacă nu voi învinge, trebuie să lupt”, spune într-o altă însemnare apoftegmată.

E condiția *sine qua non* a oricărui poet, e o condiție existențială care îi este *dată*. În cazul Basarabiei, e o condiție accentuat-existențială, e condiția asumării totale, cu jertfire de sine.

Conștiința acestei condiții Grigore Vieru a transformat-o în *program*. Într-un *modus vivendi*, într-un cod moral, într-o marcă ontologică și deontologică.

Ea, această conștiință, îi dictează și formula mitopoietică ce îi este cea mai potrivită.

Naturalitatea, arhetipalitatea, recitativitatea rapsodică sunt caracteristicile esențiale ale discursului vierean, pătruns de duh baladesc, adică atât de organic legat de epos. Nu spunea Hegel că în epos poetul vorbește despre lumea sa ca unul care face parte din ea și că noi contemplăm adevărul, spiritul care trăiește în lumea sa?

Cititorul lui Grigore Vieru – numeroși și de toate vârstele – simte această legătură constructurală, simte că este din lumea din care face parte și poetul și pe care o exprimă cu desăvârșită sinceritate și cu afectivitate deosebită.

Este ceea ce asigură *poșteritatea* foarte vie a poeziei și personalității sale, demonștrată de numeroase manifestări culturale, colocvii, recitaluri literare și muzicale, noi ediții, de publicarea unor noi studii monografice și articole.

E și o dovadă că se impune, în continuare, ca un poet-simbol, un rapsod care coboară în străfundurile adânci ale ființei, propunându-ne o *întoarcere la izvoare*.

Poezia și personalitatea lui Grigore Vieru, atât de populară în epocă, intră, de acum înainte, în luptă cu Timpul, judecătorul valoric suprem.

Nimeni nu poate contesta partea cea mai valoroasă a operei sale, jertfelnicia dăruire neamului și limbii române, transformată în crez, după cum spune în *Mișcare în infinit*: „Cinstește și apără legea neamului tău, la fel limba simțenției în care ai fost zidit, și Domnul va înmulți viața ta, iar numele tău va fi înnoit și după moarte”.

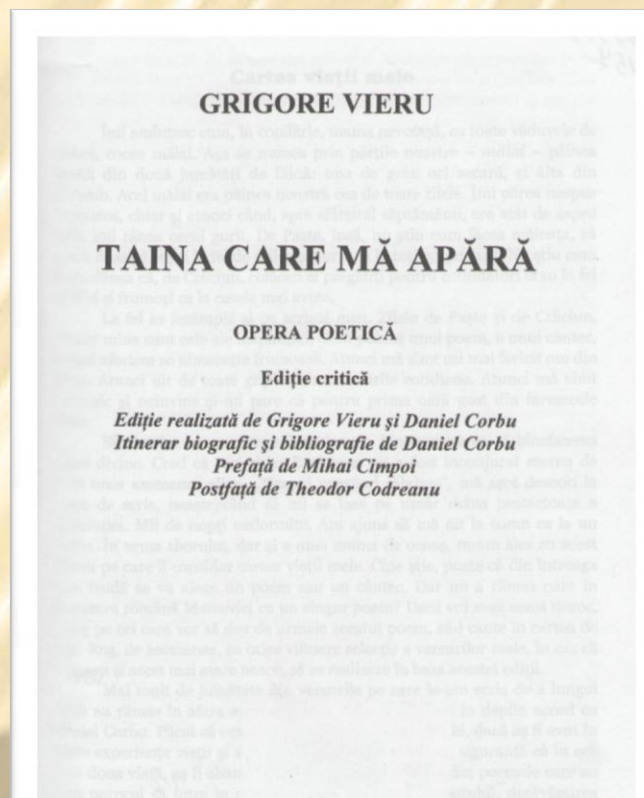
Poezia originilor

Marin Sorescu spune, în prefața la volumul *Izvorul și clipa*, că Grigore Vieru este poetul tuturor obârșiiilor: tradiție, izvor, vatră, mamă, limbă...

Omul lui Vieru, organic legat de principiul matern al universului și de copilăria concepută ca stare naturală, „naivă” (în sensul lui Schiller), reproduce un act primordial, repetă un model mitic. Trăiește, prin urmare, sentimente pe care le-au cunoscut cel dintâia lui, strămoșii cu ființa lor arhaică, „primitivă”. În realitatea lui sufletească este ca și cum un apriori kantian, care îl determină să imite un prototip mitic, niște acte îndeplinite *ab origine*, în timpuri străvechi, de zei, eroi sau strămoși. Copilăria este, la Grigore Vieru, însăși copilăria universului, clădit pe maternitate, natura respiră aerul pur al genezei și e pătrunsă de irizările blagiei luminii dintâi, ale luminii din lumină. Ontologia poetică, pe care ne-o propune Grigore Vieru, este o ontologie originară, constituită din repetabilitate, din vechime substanțială, dintr-o „vârstă seculară” (termenul e al lui Jung): „Sunt vechi./ Ca taina și ca marea./ Ca raza cea de sus/A bolții./ În mine n-am murit/ Mirarea./ Chiar dacă/ Mă răniră colții./ Sunt vechi/ Cu lacrima de-o samă./ Cea de la care-mi/ lau ființă/ Și iubirii îi dau chip de mamă/ Și urii/ Chip de suferință” (*Inscripție pe cartea copilăriei*).

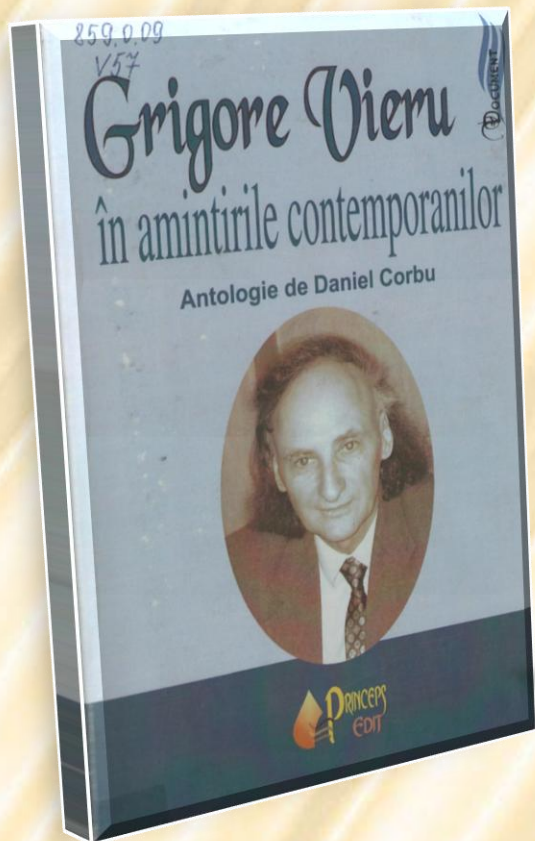
Identificăm sensuri mitice și în relațiile cu femeia-tubită și femeia-mamă, care prezintă în *Sakuntala* (motivul îl întâlnim la Goethe și Tagore) două înfățișări complementare: prima e asociată dansatoarei Urvasi, iar cea de-a doua e chiar mama universală (Laksmi). Aceste relații constituie taina primordială a existenței care exercită o funcție protectoare a eului ca parte a naturii.

Prototipalitatea mitică se relevă prin repetabilitatea, prin reluarea elementelor primordiale: apa și lacrima sau roua ca izomorfisme ale ei, raza solară sau lunară, taina, tubirea.

Lirica lui **Grigore Vieru**, organic legată de tradiția eminesciană și folclorică a literaturii noastre, dar nespuns de sensibilă la neliniștile secolului, ne oferă generoasa posibilitate de a ne întoarce la izvoare și, totodată, de a ne croi o cale sigură de comunicare cu formulele de trăire și gândire artistică ale poeziei universale, mai cu seamă în registrul tematic al iubirii, dragostei de mamă și maternității veghetoare, al valorilor copilăriei și sentimentului **Patriei**.

Mihai CIMPOI

Mihai CIMPOI

Ființă întru poezie

Sufletele noastre au vibrat cu intensitate la ceea ce am numit întoarcere la izvoare. În acest fel am putut suporta mai ușor

teroarea" înstrăinării și am putut să ne consacram cu toată dăruirea Renașterii din anii 80 ai secolului trecut.

Prin poezia și po(i)etica dominantelor arhetipale, prin organicismul și „mioritismul” fundamental, prin predispoziția spre esențe, ceea ce a stimulat aforisticul, expresia simplă și lapidară, spre ludic, care l-a apropiat de copii și „copilul universal” crengian (în sensul de care vorbea Călinescu) Grigore Vieru a creat o carte de învățătură, o carte românească de învățătură.

Grigore Vieru seamănă, în istoria noastră literară, cu el însuși. Este unic, irepetabil, purtând pecetea suferinței, a dragostei pentru aproapele și a bucuriei de viață, pe care a trăit-o cu un preaplin sufletesc și cu o candoare de prim venit în lume ieșite din comun.

A fost o Ființă întru Poezie. Între El și Poezie se poate pune un semn de identitate absolut. Cu o înfățișare isusiacă, fragil, întruchipând Copilul și Poetul, Copilul-Poet, a purtat o aură de sfințenie care ne aruncă raze de lumină și înseninare și după plecarea sa supărată dintre noi (din cauza murdăriilor și insinuărilor unor trădători și impostori).

(Din „Jurnalul Național”, Ediție de colecție,
luni, 16 februarie 2009)

Mihai CIMPOI POET CU CITITORI MULȚI

1. Grigore Vieru a rostit ființa românească a Basarabiei în toată deplinătatea sa, transmitând un mesaj existențial profund. Natura leața (acea apropiere familiară, simpatetică de ceea ce anticii numeau *natura veritas*), simplitatea, directitatea, uneori publicistică, pamfletară, confesionalitatea ardentă sunt factori care i-au asigurat o comunicare sensibilă cu cititorii de toate vârstele: de la cei foarte mici, care abia învață cititul și număratul, până la cei maturi, înțelepțiți de viață. La marile teme – mama și maternitatea, iubirea, copilăria, unitatea omului și a naturii – s-au adăugat *sacralul, taina care-l apără*, adică Taina Divinității. *Muzicalitatea și religiozitatea* au asigurat marea credibilitate și participare afectivă a publicului larg.

2. E receptată, din păcate, parțial, *nesistematic*, ca să zicem așa, deși este bine cunoscut în foarte multe zone, mai cu seamă în școli, licee, în rândul intelectualilor. La Sfântul Gheorghe cineva mi-a spus pe dinafară *Pădure, verde pădure*, iar la Drobeta Turnu Severin cineva a putut recita 30 de poezii viene. În critică se mai vorbește de „rama sămănătoristă” sau de „defazarea” totală a poetului (așa apare în *Istoria critică a literaturii române*, semnată de Nicolae Manolescu). A cunoscut, din fericire, aprecieri înalte din partea Academiei Române, a academicianului Eugen Simion, s-au scris patru monografii semnate de Theodor Codreanu, Stelian Gruia, Fănuș Băleșteanu și Virgil Tigănuș, articole fundamentale semnate de Alex. Ștefănescu. A fost remarcat de Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ioan Alexandru. Textele sale sunt cântate de Mirabela Dauer, Fuego.

Editarea în tiraje mari a operei sale (*Taina care mă apără* la Princeps Edit din Iași sau anexa la „Cotidianul” în 80.000 de exemplare) este o dovadă că e un poet cu cititori mulți.

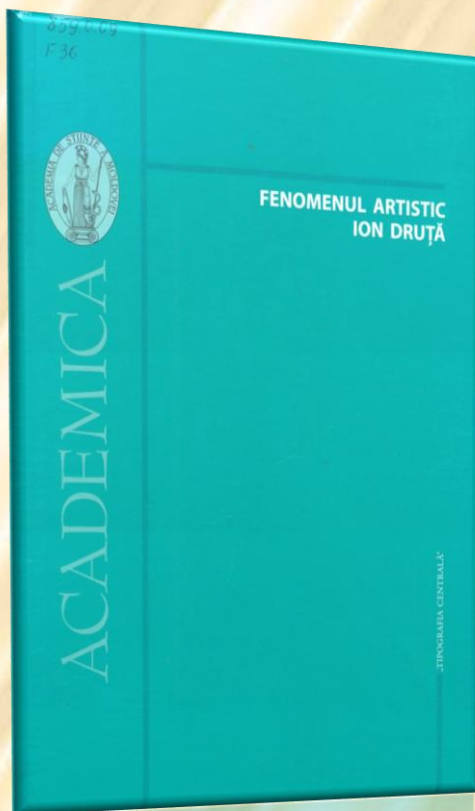
3. Reticența vine, evident, din atitudinile de gașcă, partizane și din „zavistea” despre care a vorbit în aforismele sale. Este un fond *resentimentar* (în sensul lui Nietzsche)

4. Este una fundamentală, bazată pe o credință neștrămutată în adevăr și știința eminesciană că „suntem români și punctum”. Poetul a promovat și fără ezitări moldoveniste caracteristice altora, *românismul* sub forma lui că, profundă, ontologică.

5. Insuși poetul a spus că ființa lui a fost modelată de limba română, acesta decis a demonstrat, precum Eminescu și Heidegger, că limba este de adăpost” al Ființei și că ea dă unui popor certitudinea de a fi fauritor și, adăugăm noi, de propriul destin, în ciuda vicisitudinilor aduse de nefaste.

Grigore Vieru cu Ion Hadărcă, Iulian Filip, Alexandru Bantoiș, Ana Bantoiș, Mihai Cimpoi și Vasile Romanciuc la Paris. Mai 1999

OPERA LUI ION DRUȚĂ ÎN PERSPECTIVĂ ESTETICĂ*

Ion Druță s-a născut la 3 septembrie 1928 în satul Horodiște, județul Soroca. Este prozator, dramaturg, eseist, activist pe tărâm obștesc.

Trăgându-se dintr-un tată zugrav de biserici, Pantelei, „plin de demnitate, arțăgos și încăpățânat”, și dintr-o mamă, Ana (corect: Sofia – M.D.), cu ascendență ucraineană, femeie de o „bunătațe creștinească”, Ion Druță urmează cursuri de tractoriști (1945), o școală silvică (1946) și, după terminarea serviciului militar, cursurile literare superioare din cadrul Institutului de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1956-1957). A fost secretar al sovietului sătesc Ghica Vodă în perioada grea a deportărilor și colectivizării. Stabilindu-se, în 1969, la Moscova, scriind în limbile română și rusă și sfidând criticile oficiale de la Chișinău, cunoaște o carieră strălucitoare de prozator și dramaturg, cu cărți traduse în mai multe limbi și piese jucate în teatrele din URSS și din alte țări. Primește Premiul de Stat al RSSM; Ordinul Lenin; Ordinul Republicii și alte decorații, devine Scriitor al Poporului din RSSM. Este membru de onoare al Academiei Române (1990) și membru al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1992). Debutează cu schițe în periodicul „Tărâmul sovietic” și editorial cu volumul *La noi în sat* (1953).

Acad. Mihai Cimpoi

* * *

Opera lui Ion Druță este, în linii mari, o expresie a rezistenței spirituale și morale în fața a tot ce subminează naționalul, umanul, sacral. Nu întâmplător multe dintre scrierile sale, care au înfruntat „zidul” mentalității oficiale („zidul” apare ca metaforă în piesa *Cervus divinus*), au fost supuse interdicției, apărând editorial cu multă întârziere la Chișinău, după ce treceau de cenzura – aparent, mai liberală – a Moscovei. Controlul de partid instituționalizat s-a exercitat din plin asupra scriitorului, mai cu seamă după publicarea, în 1970, a părții a doua a romanului *Povara bunății noastre* (prima parte, intitulată *Balade din câmpie*, apăruse în 1963).

* Prezentul portret de creație este reproducut din *Dictionarul General al Literaturii Române*, Vol. 2, C.I.D. – București: Editura „Univers Enciclopedic”, 2004, p. 764-766. Aproximativ identic îl aflăm și în lucrarea arhivată critic: *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* – Chișinău: Editura ARC, 1996, p. 174-179.

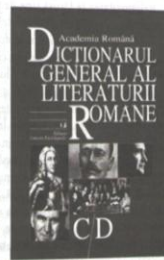
Începând cu anul 1994, scriitorul a pactizat în mod paradoxal cu cei care l-au blamat, manifestând atitudini conservatoare de păstrare a „semințelor socialiste”, a moldovenismului și creștinismului modelat după cel rusesc. Cititorii și criticii (unii dintre ei – M. D.) au început să se întrebe, uimiți, dacă scriitorul a fost cu adevărat sincer în scrisul său. Această deusolatură are, firește, teme, fiindcă în opera sa n-au lipsit notele de regionalism literar cu tendință antropomanească.

Ion Druță debutează în contextul literaturii basarabene din anii '50, când, după moartea lui Stalin, se instaurează o epocă a „dezghețului” social.

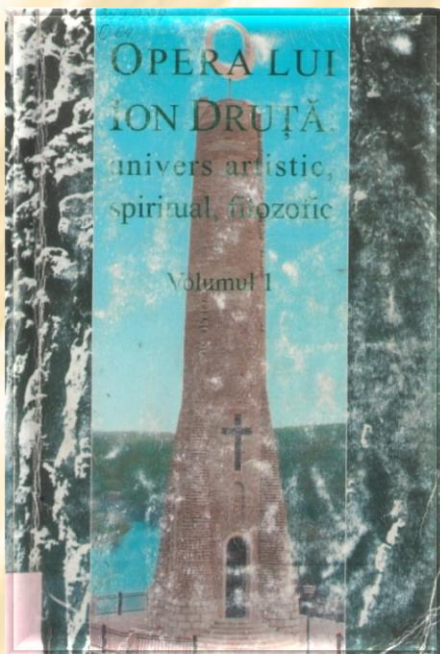
Scriitorul impune, autoritar, formula narativă lirico-simbolică, afirmându-se pe linia tradiției lui Ion Creangă și Mihail Sadoveanu. În primele nuvele și în lucrarea de mari proporții *Frunze de dor* (1957), dar și mai târziu, cu deosebire în romanul *Clopotnița* (1972), cea mai importantă scriere a sa, I. Druță cultivă aproape fără excepție un principiu baladesc, narațiunea fiind intens colorată de atitudinea emoțională, de atașamentul simpatetic față de eroi. Autorul și personajele pe care le creează constituie o unitate plasmatică, actul identificării absolute făcând dovada apartenenței la un univers autarhic.

Raportat la epocă, lirismul lui I. Druță își vedește rosturile polemice: este expresia personalității omului, conceput de Stalin ca un „șurub” supus mașinii statale. Printr-o astfel de redimensionare a mentalității artistice, scriitorul se ralia valului prozei lirice și confesive ce se impunea în literatura rusă, ucraineană sau kirghiză. Firește, formula sa lirică nu era una de împrumut și, cu atât mai mult, una conjuncturală: e de întrevăzut în ea spiritul tradiției. Cultul povestirii și al povestitorului vorbesc despre un prozator moldovean. Narațiunea urmează un curs domol al întâmplărilor, sub semnul oralității tradiționale, și numai din când în când al racursului, al „ochiului” cinematografic, vădind amprente ale poeziei românești a secolului al XX-lea.

Tipologic, prozatorul aparține categoriei creatorilor rurali în literatură, a aceluia care cred că „veșnicia s-a născut la sat” (Lucian Blaga). Or, universul rural există sub semnul naturalului, al organicului. Organicismul se comunică și ideilor despre artă. I. Druță cultivă o frază articulată după legea naturalului, simpliștii și ale tăcerii semnificative. Ea trebuie auzită, stângăcia expresivă poartă pecetea ingenuității și rostirii disi-

„Univers Enciclopedic”, Vol. 2, 2004

ION DRUȚĂ: ROMANUL "BISERICA ALBĂ"

MIHAI CIMPOI,
academician

Secolul al XVIII-lea, după cum susțin istoricii și după cum ne convinge cu mijloace artistice Ion Druță, a fost un secol crunt, barbar: "Războaie și pustiiri peste tot. Dinte pentru dinte. Răutatea față de aproapele său s-a cuibărit peste tot, devenind normă, o lege, un merit chiar. A ști să te clăntănești cu cei din jurul tău însemna a fi un om de ispravă".

Or, în acest context barbar al timpului ora îmblânzirii cugutului, căruia i se dăda Paisie Veliciovski, starețul mănăstirii Neamț, era contraargumentul etic suprem. Fenomenul "goliri" de sens a cuvântului era un efect al absolvirii vieții politice, sociale, morale de "sfântul adevăr". Ochiul lui Druță privește, bineînțeles, realitățile secolului al XVIII-lea prin prisma celui de-al XX-lea. Este cheia indiscutabilă pe care ne-o propune romanul său "*Biserica Albă*" (Chișinău: "Literatura artistică", 1988). Scriitorul nostru recurge mereu la o poetică a **contrapunctului**: narațiunea se structurează antinomic atât la nivelul elementar al *motto*-urilor, cât și la acela al conceptului artistic. Druță-povestitorul se întâlnește mereu, în țesătura vie narativă, cu Druță-antipovestitorul. Scriitorul stă în opoziție cu ceea ce relatează, polemizând cu realitățile, deconspirându-le, condamnându-le. Proza druțiană este una de întâmpinare a realității, nu una de îmbrățișare familiară a ei sau numai de fixare obiectivă, ea se întemeiază pe o neacceptare, pe o contestație, pe o mergere în *contra* ei.

Tempul narativ propriu-zis se încrușcă pe o **contratimp** al autorului. Druță nu lasă istoria să se desfășoare de capul ei, într-o succesiune de cronici pură, ci în cicluri anumite ce înmăină decăderile și înălțările.

Ca în toate lucrările druțiene, în "*Biserica Albă*" se impune poziția de constructor interesat a autorului; acesta construiește,

* Vezi: *Literatura și arta*, 1989, 20 iulie, p.4.

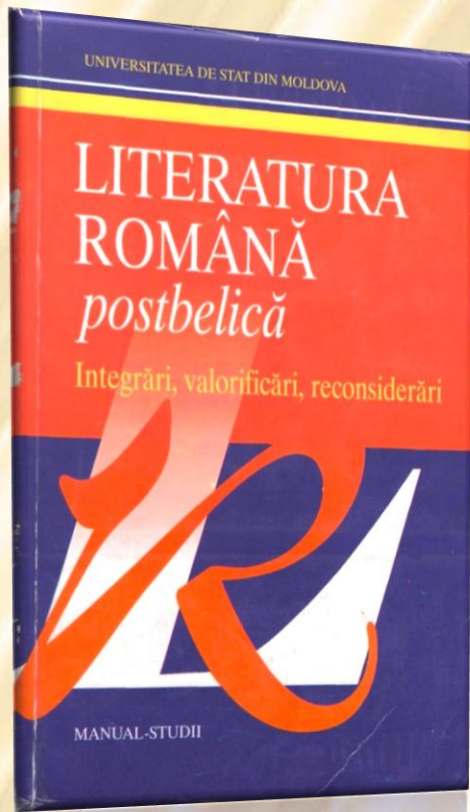
selectând și judecând din punctul său de vedere (moral) superior. Întâmplările epice constituie o **contratemă**, tema adevărată fiind comentariul, judecata, adică punerea lor în lumina conștiinței celui care le narează. Evenimentele epice sunt aparent lăsate în matca lor firească, obiectivă; oricum, în cele din urmă, ele se impun ca demonstrații ale convișgerilor lăuntrice ale autorului. Faptele, neîndoielnic verosimile în planul istoriei, împlinesc funcția de argumente epice. Ele n-au măreție epică prin ele însele (în sens hegelian), ci în măsura în care înalță sufletul uman, în măsura în care ele sunt pătrunse de harul divin.

Punctul de vedere druțian asupra mersului evenimentelor e unul creștin prin excelență, pentru prozatorul nostru (ca și pentru Dostoievski), credința fiind flacăra între flori. Se procedează peste tot la o verificare etică severă a faptelor cu modelul comportării umane: lumina moralei creștine cade energic pe ele, dezvăluindu-le sensul pozitiv sau negativ.

Spre a demonstra mai eficient aceste sensuri, autorul împinge mereu lucrurile la extrem, pune eroii și epoca în situații-limită, stăruie asupra contrastelor, așază faptele pe un ax antinomic: curtea "măreață, elegantă, sculptoare" a Ecaterinei va fi "sfidată" de bordeiașele sărăcăcioase țărănești, îmbrăcătura ascetică a călugărilor și oamenii de la țară vor contrasta cu petrecerile, guleaiurile spumoase ale bșierilor ieșeni (în genere, autorul va face, la un moment dat, următoarea remarcă: "*Întrebatu-te-ai vreodată, Căiturile, pentru ce oare domnul, după ce-a blagoslovit înălțarea atâtor orașe, cu temple, cu casteluri, a hărăzit nașterea unicului său Fiș într-un grajd cu vite?*"); marile tristeți pustietoare se vor opune marilor "ospășuri" sufletești, marile apetituri imperiale și vor concretiza printr-o întorsătură de optică personală într-o lăcrare de a proclama o nouă Dacie; "cele mai mari și sfinte frumuseți ale lumii" vor conlocui cu cele mai mari urățenii ale sufletului barbar, pornit să nimecească; clipele mari ale vieții, clipele de fericire (în cazul lui Potiomkin) vor fi eclipsate de căștiința vicierului care roade dinăuntru, dovedind că totul e zădărnice și pleavă.

Hiperbolizarea romantică așonează în ambele sensuri: marilor decăderi ale epocii opunându-li-se marile înălțări ale

„Scriitorul impune, autoritar, formula narativă lirico-simbolică, afirmându-se pe linia tradiției lui Ion Creangă și Mihail Sadoveanu. În primele nuvele și în lucrarea de mari proporții „Frunze de dor” (1957), dar și mai târziu, cu deosebire în romanul „Clopotnița” (1972), cea mai importantă scriere a sa, *Ion Druță* cultivă aproape fără excepție un principiu baladesc, narațiunea fiind intens colorată de atitudinea emoțională, de atașamentul simpatetic față de eroi. Autorul și personajele pe care le creează constituie o unitate plasmatică, actul identificării absolute făcând dovada apartenenței la un univers autarhic”

Capitolul 71

EUGEN SIMION ȘI REMODELAREA MODELELOR

(n. 1933)

EUGEN SIMION (s-a născut la 25 mai 1933 în Chiojdeanca, județul Prahova) este criticul de cultură lungă susținută pe spații întinse, care se transformă din mers într-un istoric literar, după ce drumurile s-au cerut ordonate sub semnul sistemului în *nobile cai*. Nu contează dacă acestea sunt mai multe, ca în cazul "noilor" critici; importă ca el să dea dovadă de un efort drept, de idei drepte și o judecată dreaptă. "Nobilele cai" ar fi deci tren. Drumul criticului modern este însă labirintic și mântuirea de suferință o poartă aduce găsierea unui fir al Ariadnei deosebit magice. Vocația de călăuză prin construcțiile dedalice este insuficientă, în secolul cutării înfrigorate a sensului: criticul însuși se vede obligat să înalțe un edificiu de întâmpinare, un anti-labirint. Sinteza "epică", de care vorbea George Călinescu, apare – azi – ca o antiteză

dramatică ce presupune parcurgerea de cai în răspăr. Oricare ar fi direcțiile "noilor critici" – textualiste, structuraliste, sociosemiotice, psihanaliste, intertextualiste etc. – ei li este dat să depășească o incurcătură, o aporie: înțelegerea continuumului operii, asigurată de rețeaua de sensuri prin fragmentarea semiotică, realizarea continuității discursului, a unității de gândire dincolo de aceasta fragmentare.

E. Simion se distanțează atât de disocierea lui Marcel Proust dintre omul care scrie și omul care vorbește, cât și față de biografismul lui Sainte-Beuve care explică opera prin viața scriitorului. Criticul dă expresie unei structuri a existenței, revelând un *eu* care vorbește despre un *el* pe care, în fapt, îl acaparează, căruia i se substituie efectiv și îl deposează de semnificație. El deposează sau îi atribuie propriile sensuri. Un *el* epic, zice Roland Barthes, prin care criticul se fixează el însuși în critică. Ergografia, în critică, echivalează cu alterografia. E, de fapt, o ergografie îngemănată cu o alterografie, romanul scriitorului și operii contopit cu romanul criticului și al operii sale.

CRITICI ȘI ISTORICI LITERARI: PRIMATUL ESTETICULUI

Bibliografie selectivă

- Marian Popa. Dicționar de literatură română contemporană. Ediția a doua, revizuită și adăugită. - București: Editura "Albatros", 1977, p. 507.
- Mihai Cimpoiu. Eugen Simion și remodelarea modelelor // "Revista de Lingvistică și Știință Literară", 1993, nr. 5, pp. 13-21.
- Romanja Constantinescu. "Scriitori români de azi" de Eugen Simion // în: Dicționar de critică literară. - Brașov: Editura "Oriental Latin", 1995, pp. 315-320.
- Dicționar antologic de literatură română (Prozatori, istorici, critici literari, esești). În 2 volume. Coordonare: Constanța Barboi, Rodica Chiriacescu. Vol. 2. - București: Editura "Nova 2001", 1995, pp. 215-223.

Mihai Cimpoiu,
academician,
Institutul de Istorie și
Teorie Literară al A.S.M.

¹ Eugen Simion, *Teoria literaturii române*, pp. 117-118. ² Ibidem, pp. 117-118. ³ Ibidem, pp. 117-118. ⁴ Ibidem, pp. 117-118.

Нистрат

10
1989

Д.МАТКОВСКИ. В
Л.ИСТРАТИ. Гоанэ дуп
В.СЕВЕРИН. Унде ци-й мормынтул
Релацииле совето-жермане. Доку

«НУМАЙ ДЕ ВЯЦЭ ЫМЬ ЕСТЕ ДОР»

Аша спуне поетул, ку вербул сзу симплу ши лимпедэ — кэч адевэрата симплитате ши адевэрата лимпезиме сынт доар але дурерий депэшите — ши акум, ын фаца Ынтымплэрий оарбе спуса луй ышь трэдызэ ун профетизм амар. Алэтурь де виацэ сынт инвокате пачя, кынтекул ши драгостя ка валорь де прим ордин, ла каре требуе сэ рывняскэ омул ка фининэ роститоаре ши ростуитоаре. Адевэрзул е чел каре требуе ростит ши кулориле сынт челе каре требуе ашезате ла локул лор ын конштиинца ноастрэ.

Думитру Матковски а штиут сэ ростяскэ Адевэрзул ши сэ дисчярнэ бине кулориле «Албул негру де-о рэмыне / Ка ши кум нич н'ам трэит» («Доуз кулорь»).

Креация са (поезия са субтил-лирикэ, ку флоритурь де дойнэ, проза са, поетикэ ши еа, драматургия кончепутэ ка ун речитатив баладеск — де факт ел шь-а пус скрисул ын ынтрежиме суб семнул баладей) а аскултат, ын орьче ымпрежурэрь, нумаи де гласул сфынт ал Адевэрзулуй. Челе доуз кулорь ерау нет делимитате ши ын титул волумулуй сзу «Дескынтече де алб ши негру», пус суб секестру де пазничий стагнэрий — чей пе каре ый кумя «ынтруть» сау «хоцэ ын резервацие».

Душманий поетулуй сынт душмань де парэ, спуне Матковски ынтр'о поезие деспре Еминеску.

«Трэяскэ Дон Кихот!» — а стригат май ынтыий поетул, ынкрединцат де нечеситатя вешничей лупте ку мориле де вынт — семн ал нестинсулуй романтизм ал фининцей умане, яр апоий афирмынд ынтр'о тэчере май мулт семинэ декыт дисператэ кэ ануме ел, «поетул наив», се идентификэ ку кавалерул траистей фигурь. «Ну еу ынвинг десигур, / Пе мине мэ ынвинг», — са спуне ку оказия ачестей идентификэрь.

Дар ынсушь конштиинца «кэ-й сфынтэ бэтэлия, кэ-й дряптэ орьши-кынд» ши кэ ышь ва гэси приетенул-скутиер де фелул луй Санчо ый ыналэ фининца, ыд детерминэ сэ ростяскэ Адевэрзул ши сэ ростуяскэ кулориле.

Поезия «Хоцэ ын резервацие», каре а дат ши титул унуй рэсунэтор артикол публичистик, аре, ка ши мулте алте поезий але сале, о семнификацие параболыкэ: ын поетул, кэцэрат пе ун копак, се траже, дар се нивеште ын пасэре, копакул, ын сфыршит, е тэят. Чел каре а трас ку пушка есте, ынсэ, кяр хоцул каре а прэдат пэдурия. Че а фэкут поетул ку каре са прочедат астфел? (Ор, парабола не дуче ши ла казуриле реале, кынд «са трас» де атытя орь ын креация луй, секестратэ, редактатэ, трукцият!) Са принс ку ниште фуний де гринда черулуй.

Сакрул е ын мэсурэ сэ не апере. Ши поетул н'а фэкут декыт сэ не жорбяскэ деспре тот че есте сфынт пе пэмынт (нямул, драгостя, натура, Еминеску).

Ун поет принс ку фунииле де болта черулуй ну поате фи ун ынвинс, де Дон Кихоте нереализат.

Михай ЧИМПОЙ

Basarabia

REVISTĂ A SCRITORILOR DIN MOLDOVA

ÎN ACEST NUMĂR:

Ion CREANGĂ
Marla ABRAMCIUC
Gh. GIURCĂ
Margareta CURTESCU
Aureliu BUSUIOC
Mihai CIMPOI
Eugen LUNGU
Leo BUTNARU
Vladimir BEȘLEAGĂ
Em. GALAICU-PĂUN
Mircea V. CIOBANU
Dorina BOHĂNTOV
Iulia VITZBOLD
Lucia PURICE
Serge FAUCHEREAU
Bernard NOËL
Mariana ȘLAPAC
Nicolae POPA
Mihai ȚĂRUS

Număr ilustrat cu pictură
de Mihai Țăruș

1-2/97

Basarabia

REVISTĂ A SCRITORILOR DIN MOLDOVA

ÎN ACEST NUMĂR:

Nichifor CRĂNIC
Luminița ILVIȚCHI
Vladimir BEȘLEAGĂ
Al. CORDUNEANU
Iurie BODRUG
Doina POSTOLACHI
Dumitru MATCOVȘCHI
Leo BUTNARU
Dorin TUDORAN
Eugen CIOCLEA
Vera MALEV
Ion CIOCANU
Argentina CUPCEA-JOSU
Gheorghe DIMITRIU
Ion VIERU
Lucia PURICE
Em. GALAICU-PĂUN
Mihai VĂCULOVȘCHI
Mihai CIMPOI
Gheorghe GHEORGHIU
SĂLON

Număr ilustrat cu reproduceri
după lucrările artiștilor
plastici Natalia Bechir
și Andrei Negură

3-4/97

Accent

Mihai CIMPOI

COMPLEXELE (RE)INTEGRĂRII. CULTUL EUMENIDELOR

Sociodinamica literaturii basarabene cunoaște, în perioada anilor 90, toate complexele caracteristice regăsirii identității și integrării în contextul cultural general-românesc și general-european. Manolismul, adică actul recăldirii de la gradul zero, se manifestă în sensul dramei blagiene: zidarii trebuie convinși să construiască, deși în mod individual, un edificiu unic. Întrucât, în concepția unora, identitatea moldoveană și identitatea românească încă nu se suprapun, fie și numai din cauza existenței unui regionalism basarabean, se reactualizează cearta dintre moderni și tradiționaliști, care impune încăpățănările de ordin ideologic și programatic, rătăcirile grave, nostalgice — chiar — după vechea paradigmă culturală. Acceptarea, fără reticență, a românismului alternează cu reținerea și respingerea tacită sau cu refuzul declarat (cazul Ion Druță). Mitul moldovenismului, analizat magistral în cartea olandezului Wilhelmus Petrus van Meurs, *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă* (Ed. Arc, Chișinău, 1996), și-a lăsat o amprentă sensibilă și asupra mentalității unor literați. Există două aspecte ale acestui mit, conjugate în acoladă peste timp și care dovedește caracterul lui diabolic. „Mitul cel mai caracteristic legat de Basarabia, notează van Meurs, este mitul națiunii și limbii moldovenești. Acest mit (...) a avut o putere inegalabilă în socializare, mobilizare și legitimizare. El le-a dat

78

BASARABIA 1-2/97

Secțiunea de aur

Mihai CIMPOI

Aureliu Busuioc: „Lătrând la lună“

A lătra la lună, pe unda umorului sceptic al lui Aureliu Busuioc, nu înseamnă altceva decât a strigi în pustiu. (Avem în vedere, bineînțeles, un pustiu social și... existențial.)

Mai vechile obsesii tematice busuiociene ale *în adaptării și eșecului, dar și al marelui semnal* (= a nădejdi în — vorba vine — schimbare, cel puțin din loc) sunt conjugate, acum, cu cea a *Puterii și Sânge lui*, două lucruri care îmbată mereu lumea (oan numai în totalitarism?).

Deși e concepută cu cheie — o cheie de altfel atât de transparentă, „su nată” demonstrativ la urechea cititorului —, punțile alegorice se interpun doar pentru a transforma povestea vânătoarească într-o poveste a *Puterii* și în una — pe plan general — a *Naturii*, „care nu-și permite nimă întâmplător”. Nu mai vorbim și de una a *Condiției Umane*, din momen ce autorul, Șoricarul Enrique, nu putea s-o facă, dat fiind calitatea lui de căine.

Potrivind cheia priceperii noastre de cititori-bipezi la cheia înțelegerii unui Patruped (inteligent, inventator al scrisului șoricăresc, bun familist deși întâmplarea îl face într-o singură zi și hoț și criminal), ne dăm lesu seama că meritul lui stă în însuși „felul de a vedea” al unui căine. Nou pseudokinetico busuiocian ne propune o perspectivă ciudată, „antro pomorfică”: vânatul și lumea (ca pradă) văzute de un căine. Dând crustă alegorică superficială la o parte, putem spune că figura neobișnuit de omenească și inteligentă a căinelui reflectă tocmai *căinoșenia* oamenilor care îl înconjoară.

Există, însă, o complicitate vădită între șoricar și Grăsanul-savant exact de felul aceleia dintre autorul unui manuscris original și traducătorul ace

150

SECȚIUNEA DE AUR

LIMBA ROMÂNĂ

Nr.6-12 2000 • ANUL X • CHIȘINĂU

Comemorări

107

Mihai CIMPOI

MODELUL CRITIC VASILE COROBAN

Într-o perioadă de înstrăinare a spiritului românesc basarabean și de aseruire totală ideologică, și încă a unui ideologic rudimentar, care este prolektismul, sau a unuia unilateral, precum parințistă și realismul socialist ca metodă (sic) de creație, Vasile Coroban s-a luptat ca un model critic și intelectual în ansamblu exemplar. Personalitatea lui s-a articulată datorită acestei sfidări a mixtioni dogmatismului ideologic și reabilitării sub toate aspectele a conștiinței critice ca atare. Am putea spune, fără a exagera, că Vasile Coroban a fost personificarea acestei conștiințe critice, care conștient în respectul sfințit al valorii, profesionalism, dragostea lucidă față de scris ca act spiritual și cultural, conceperea literaturii ca unitate, ca ansamblu de cărți și autori ce se pune sub semnul creației de valori.

Conștiința critică presupune eminența, în primele decenii postbelice, existența unei conștiințe a unității spațiului cultural românesc, care l-a determinat pe Vasile Coroban să repună în dreptățile sale și să readucă în contextul literar contemporan valorile clasice. Dovadă sînt nu doar numeroasele studii și monografii consacrate lui Dimitrie Cantemir, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Grigore Ureche, Mircea Costin, ci și numeroasele referințe în studiile monografice despre romanul moldovenesc sau despre navela moldovenească contemporană. Literatura clasică a constituit, pentru Vasile Coroban, supremul punct de referință, centrul epistemic spre care îndreptat statornic demersul său critic. Estimarea valorilor actuale ca valori a făcut-o mereu prin prisma valorilor clasice.

Vasile Coroban. Anul 1968.

Ca dimensiuni esențiale ale culturii românești au fost considerate de el *umanismul, mesajul etic, clasicismul fundamental, organicismul*.

A sfidat vidul intelectual, stimulul și de metodologizarea excesivă a criticii literare, prin susținutele eforturi de autodidact: avînd studii universitare sumare de drept, s-a consacrat studiului adîncit al literaturii române și universale, înșușind limbile franceză, germană și rusă și cunoscînd bine literaturile scrise în aceste limbi. Și-a asigurat, printr-un asemenea autodidactism, o solidă formare de tip universal și universalist, adică enciclopedic. A făcut, în aceea perioadă, o figură de cărturar prob, intranzigent și neclintit față de ignoranță și falsele valori, fiind – bineînțeles – Cărturarul (cu majusculă) a unor vremuri anti-cărturare. (În ce mă privește, în să mărturisesc că datoriez încoputurile mele figurii sale litere. Mi-a cîntat cu creionul în mînă, mi-a scris referate pozitive la manuscrisele primelor mele cărți, inclusiv la volumul *Narcis și Hyperion*, a cărui apariție era foarte problematică. Mi-a remarcat demersul critic, tratîndu-mă cu înțelegere și dragoste. Mă consider, prin urmare, cu mîndrie și recunoștință, legat din mîntău la Vasile Coroban.)

Cu toate plusurile și minusurile inerente, a considerat actul critic și ca act de înțelegere a cărturării, studii

O, neamule, tu, aduna grămăjoară,
ai putea să încapi într-o singură icoană!

Omul deplin al culturii românești

Mihai CIMPOI
Chișinău

CÎNTECUL FIINTEL "ETERN NEISPRĂVIT"

(Structura holografică
a operelor eminesceniene)

Eminescu se situează — nu temporal, ci prin esența opereii și personalității sale — în faza de tranziție de la sistematism la fragmentarism, de la vizionarea impersonală asupra lumii la cea marcată personal și temporal (prin incursiune în devenirea — biografică, spirituală — a eului). Nu e vorba de buclă ruptă dintr-un întreg, de resturi rămase din el, ca în cazul binecunoscut al *Fragmentelor* presocraticilor. E la mijloc o mutațiune de ordin ontologic, o formă de mentalitate care substituie sistemul prin fragment, substituie alimentată de conștiința — sceptică, neliniștită, mereu căzînd în aporiile cunoașterii — că "unitatea infinită a sistemului" condamnă fatal la neîmplinire, la o aproximare, la o scufundare în *împărăția semnelor*. (Această conștiință a izbucnirii în neantul simbolicului o avea și Eminescu, la 1876.)

Fragmentul nu e ceva încheiat ci, prin într-un fragment, ci, prin într-o sarabandă a corolărilor, combinaliilor, se

profilează ca un început ce generează numeroase alte începuturi. Fragmentarismul este reacția în fața gândirii, care atrage fragmentele într-un șuvoi reactiv. "Infinitatea impulsului cunoașterii", la care trebuie să reflectăm pentru a obține întregul, duce, după

Schelling, la stîl, nesfîrșit de fr: "șuvoi simbolii". Fragmentarismul procesul născător neputincios pu stabilite a gând de relativ. Zada își are curger înfînd cursul particulele ca disperare să se opună, să așeze e nevoită s-o la n zbatîndu-se ca kion. Este, după Schelling, "un t între haos și pregătind sistem apoi un nou haos obține o cunoașe stăruie, dar ea e proces de relativ prin încorpora infinitului: frag precizează Gă prefațorul ven *Filosofiei artei* coagulare care, în centrul obiectu i periferia sfîștă e Liceului, Ceal Humanitas, Buc Privite dinșag fragmente l stabilizare, de

62

Mihai CIMPOI

Bustul lui Mihai Eminescu. Măscăritura Parna. Foto de Valeriu VOLONTER

zeii a căror existență este încercată de evidența neantului: "Vai de cel care, ajuns la o anume clipă a esențialului, n-a știut să se oprească! Istoria ne arată că gânditorii care s-au cățarat pe scara întrebărilor, punînd piciorul pe ultima treaptă,

treapta absurdului, n-au lăsat drept moștenire posterității decît un exemplu de sterilitate, în timp ce confiați lui, oprîți la jumătatea drumului, ei și-au slujit semenii, le-au transmis cite un idol bine modelat, citeva superștîi bine șlefuite, citeva erori dezgăzite în principii și un sistem de speranțe" (Emil Cioran, *Tratat de descompunere*, Humanitas, București, 1992, p.126)

La fel se întîmplă și în poezie,

REVISTĂ DE LINGVICĂ ȘI ȘTIINȚĂ LITERARĂ

Dece cuvint eglindește
e lacru, o floare, o idee,
dăruie...

BOGDAN PETRICEIU
HASDEU

DIN SUMAR

- NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL LA MIRAL EN
- ALEXEI MATEEVICI, HOMO CHRISTIANUS
- MIȘCAREA ȘTIINȚEI ȘI CONCEPTUL DE LITERATURĂ CONTEMPORANĂ
- MATERIALE ALE CONGRESULUI AL FILOLOGILOR ROMÂNI
- CONTRIBUTII LA CUNOAȘTEREA NUMELOR
- CAZURI DE FOLDSIRE A CUVINTELOR IMPROPRII
- RĂSPUNS LA SOLICITAREA PARLAMENTULUI MOLDOVA PRIVIND ISTORIA SĂRII GALONIMELULI «LIBRA MOLD CĂ»

1995

1

Allexandra Kipure

ISTORIA LITERATURII MODERNE

MIHAI CIMPOI,
membru titular
al Academiei de Științe
a Moldovei

ALEXEI MATEEVICI,
HOMO CHRISTIANUS

Mișcarea de renaștere națională din Moldova de Est l-a reactualizat pe Alexei Mateevici, l-a valorificat în ansamblu (căci poeziile sale religioase erau interzise) și l-a înălțat o statuie de apostol al neamului; el a devenit în fond cel de-al doilea poet național, după Eminescu, iar *Limba noastră* s-a impus ca un al doilea imn de stat, alături de *Deșteaptă-te, române* al lui Andrei Mureșanu. Împreună cu definițiile apoftegmatice, sacramentale, tăiate ca inscripțiile în piatră, erau rostite cu aceeași însuflețire generală patetică și rinduri publicistice din *Ce ne trebuie nouă?*, scrise în 1906: cirmuirea (autonomia) neamului („căci fiecare neam numai atunci se ocrotmește bine, cînd se cirmuiește cu obiceiurile lui, potrivit cu drepturile lui naționale”) și dreptul de a-și vorbi limba („Toate neamurile neruse, precum suntem și noi, moldovenii, cînd au drepturile lor naționale, adesea cînd au voie să vorbească, să scrie, să citească, să se învețe, să se judece și să se roage în limba lor, atunci ele pot desfășura în pace și liniște toate puterile minții și ale inimii lor”).

Aceleași drepturi le revendicau moldovenii și la 1987, reluînd pledoariile lui Alexei Mateevici de la începutul frământat al secolului. Figura de Christ blajin, parcă coborît de pe crucea Golgoetei, cu barbă apostolică redusă la un cioc blind și cu o roștire moldovenească în care era o blîndețe comunicativă ce te împrietenea fără zăbavă (așa -ni-l descriu contemporanii), se cobora imaginat în mijlocul mulțimilor agitate care cereau imperativ un reiterat *Ce ne trebuie nouă?* Firea lui de adevărat creștin se speria de întuneric, de apă și de fulger, dar le învoca frenetic atunci cînd ne prezenta o zare neagră, înfricoșătoare, colorată apocaliptic, care trebuia să aducă lumina pură a unei noi zări; cea a mîntuirii.

În această figură apostolică Poetul și Preotul s-au întîlnit într-o simbioză organică, de identificare absolută, astfel încît putea fi văzut în mîna cu cărți românești pe care le cerea insistent de la prietenii săi de peste Prut (pentru a se documenta și a se sincroniza cu scrisul poetic de acolo) sau printr-o pădure secusă de mitralia florilor și de cîntecul privighetorilor în timp ce în jur răsuna canoada războiului.

Alexei Mateevici impune în opera și pledoariile sale publicistice nu un om creștin doctrinar, ci un homo christianus geniu, organic, trăind în Jorul său interior. Acordul dintre Christos și popor, asemenea aceluia dintre sămîntă și arătură, după cum zicea Nichifor Crainic, este intuit magistral de Alexei Mateevici și exprimat ca marea temă, ca toposul fundamental al poeziei sale tunătoare, oraculară, mesianică. Poetul ca Preot, ca homo christianus le înalță în tonuri pasimo-

REVISTĂ DE LINGVICĂ ȘI ȘTIINȚĂ LITERARĂ

Dece cuvint eglindește
e lacru, o floare, o idee,
dăruie...

BOGDAN PETRICEIU
HASDEU

DIN SUMAR

- MIȘCAREA ȘTIINȚEI ȘI CONCEPTUL DE LITERATURĂ CONTEMPORANĂ
- CONTEMPORANUL: CURENT LITERAR, CULTURAL SAU IDEOLOGIC?
- ORIGINALITATEA POETICĂ LA NICOLAE STĂNESCU
- REFERINȚA LA FIINȚĂ LA ADORESCUL PĂRINȚILOR ÎN TEXTE
- SPIRITUL BAN POPULAR
- LITERATURA ȘI
- GAVRIL STRAT

1994

2

ISTORIA LITERATURII MODERNE

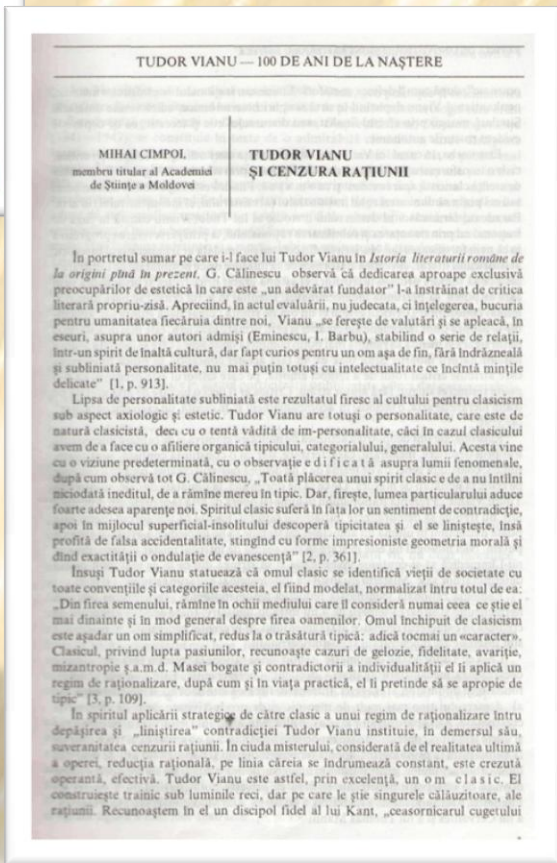
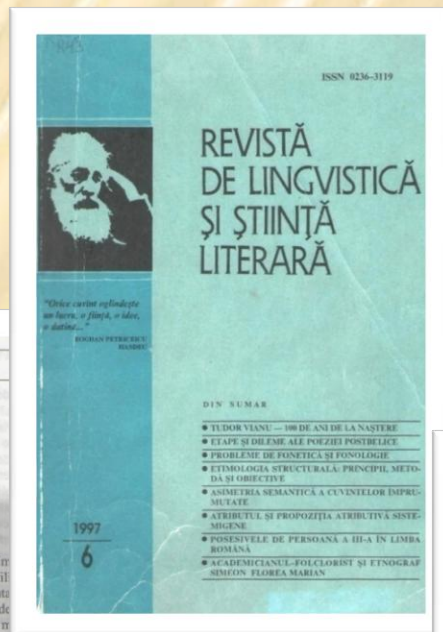
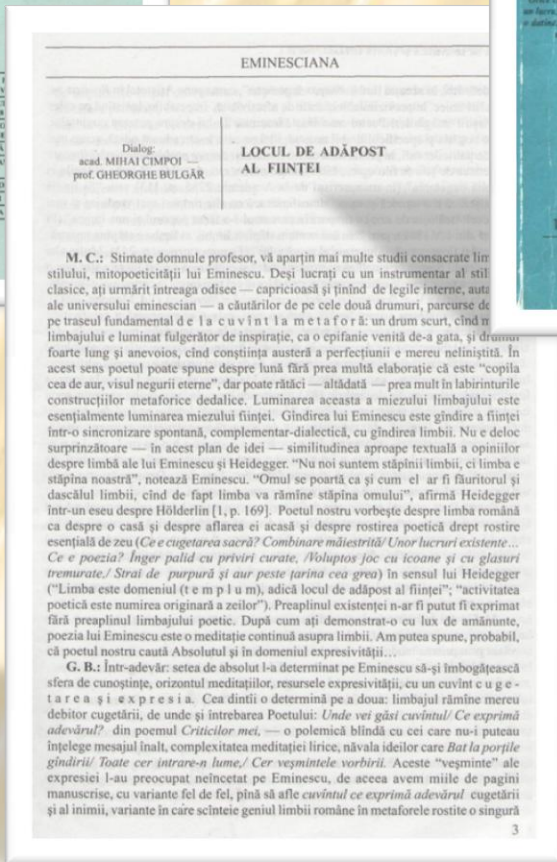
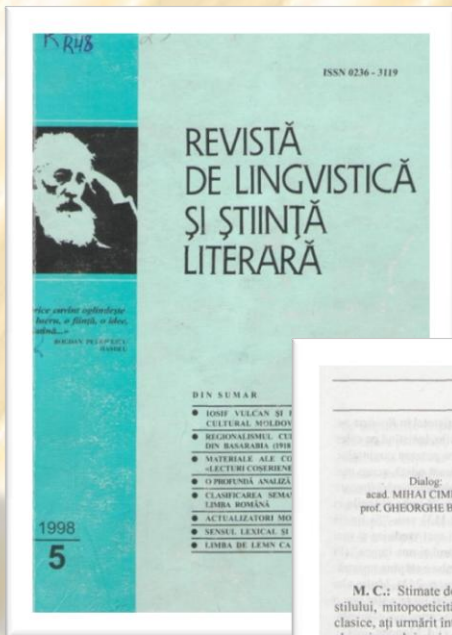
MIHAI CIMPOI,
membru titular
al Academiei de Științe
a Moldovei

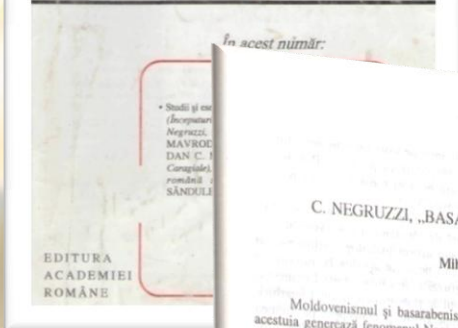
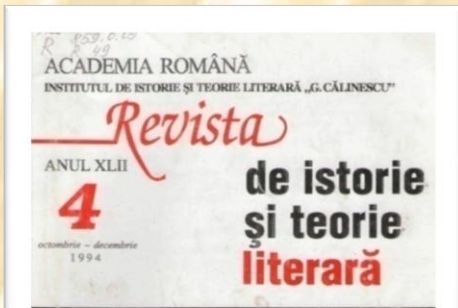
CONTEMPORANUL:
CURENT LITERAR,
CULTURAL SAU IDEOLOGIC?

E bine știut faptul că trecerea timpului resuscită, repune la locul lor și clasează (făcînd și un rechizițoriu de ordin valoric sau analitic) anumite idei în funcție — bineînțeles — de anumite rațiuni conjuncturale. Reactualizarea are, de obicei, rosturi strategice și mobilități polemice, menite să susțină sau să infirmе, să blocheze și să demonstreze netemeinicia unor postulate, idei generale sau orientări (ideologice). Este de ajuns să ne reținem în acest sens la controversele generate și stimulate de conceptul *realismului*, înțeles în ca. 1850, înțeles în ca. 1900 — în sens platonician sau aristotelic — a realului superioră științei și istoriei prin generalizare și esențializare mai solidă, fie ca «zugrăvire» de tip balzacian, obiectivă, a societății, fie ca formulă antiromantică, fie ca formă doctrinară, vulgară a realismului socialist, fie ca realism magic sau «realism etern». Între înalțul grad de exacerbare a obiectivității atins de naturalism sau verism și cel de misificare și poleire, promovată de realismul socialist, atestăm forme realiste de mare forță epică, cultivate de Balzac, Tolstoi, Dostoievski, Creangă, Rebreanu, Gabriel Garcia Márquez. Firește lăncile polemicii au fost adesea agitate în anumite direcții programatice și formulele realiste au cunoscut aproape atîtea metamorfoze cîte epoci și autori mari le-au abordat de la realismul «prețios» al secolului al XVIII-lea trecîndu-se la romanul-folclon și la cel balzacian (documentar), apoi la naturalismul, care de la sfîrșitul secolului al XIX-lea se impune, după cum observă R. M. Albrés, într-o anumită formă istorică, la romanul postrealist și la cel psihologic al secolului al XX-lea și a. m. d.

Controversele prilejuite de *Contemporanul* sunt, indiscutabil, nu de ordin estetic, ci ideologic, doctrinar. Ele demonstrează cu prisosință că e vorba nu de o ceartă literară, cum au existat altele în decursul secolelor, ci de eforturi clare de îndoctrinare a literaturii, de înfăptuire a ei unor idei (socialiste) și unor tendințe (socialiste) din viața publică. Așadar, din perspectivă clară a timpului de azi, eliberat de prejudecăți, *Contemporanul* apare în lumina sa adevărată nu ca o școală literară, nu ca un templu cultural, ci ca o fabrică propagandistică bine pusă la punct care readuce «idei» din medii străine și le măcina românește. El a fost mecanismul din prima generație de mașini propagandistice menite să submineze dinăuntru literatura și s-o ideologizeze la extrem, s-o pună în slujba așa-ziselor comandamente sociale.

Calificativul de «curent literar» apare ca rodul steril cu aspect de fabricat lipmede, anume într-o perioadă de ideologizare excesivă a literaturii române, fiind pus și în titlul cunoscutei monografii a lui G. C. Nicolescu din 1966 *Curentul literar de la «Contemporanul»*. Era astfel un

REPERE FUNDAMENTALE

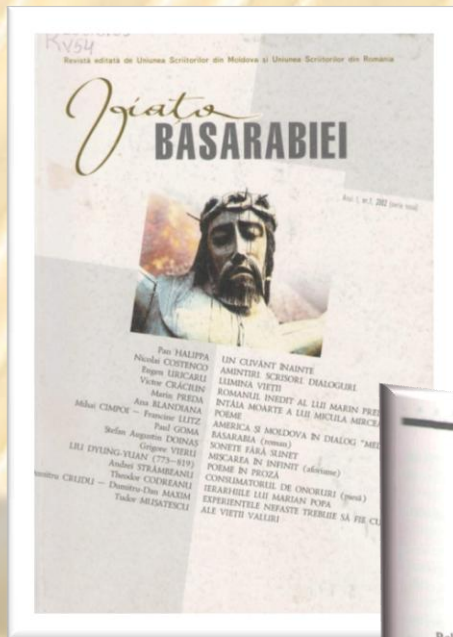
C. NEGRUZZI, „BASARABEANUL” UNIVERSAL

Mihai Cimpoș

Moldovenismul și basarabenismul ca manifestare la limită (existențială) a acestuia generează fenomenul Negruzi, care îndrumă cultura și literatura română din albia tradiției în albia modernității fără ecloze și stăvilare speciale sau prin impunerea unor întorsături bruște. Sinuozitățile sunt evitate, ritul negruzzian curgând firesc în aval, fără a fi înfuriat cu eforturi în amonte, îndreptate în cascade spectaculoase și în văltoiri precipitate sau chiar în abis, ca în proza modernă a secolului XX. Este, la Negruzi, o învârtire ilustruică ce schimbă cursul apelor în chip invizibil.

Autorul lui *Alexandru Lăpușneanul* ne propune, astfel, suprafețe liniștite, învolburarea fiind ascunsă: prozatorul, absorbit în cursul narativ, ne propune o operă *închisă*, după cum observă I. Negoieșcu, dar totuși *deschisă* prin structura ei dramatică. Miracolul artei negruzziene constă, prin urmare, într-o închidere-deschidere realizată cu subtilitate de ordinul tainei. Cursul narativ este aici colorat de prezența sentimentală a autorului, aci absolut impersonal și conturând o formulă clasicistă desăvârșită, aci totul liberalizat în linia eseismului. Boierul ruginit de viață veche cu aer senorial, frunte înalt bombată, păr rar, ochi blânzi și față blajină ce impune o efigie clasică de om bătrân – bătrânul Costache Negruzi – mercu retrăgându-se în liniștea patriarhală a moșilor sale de la Șărluiți Hotinului și Trifeștii Iașului, cumpănit și temător de a nu tulbura ordinea lucrurilor, înțelept în vechile datini și privilegii, fără nici o dorință de-a ieși vrodută din cercul lui (ca să folosim o expresie a lui Alecsandri), fixat aulic în poze aristocratice, este deschizătorul căilor prozei moderne românești. Din matca negruzziană, zgărcită în debit, curg râuri bogate și rezeși, fluvii solemne, pâraie modeste, dar ducându-și vloga vitală cu demnitate. Rezumând și completând aci aserțiunile mai multor critici, putem afirma că din izvorul primordial negruzzian putem desprinde un fir de apă ce duce la Rebreanu cu formula sa obiectivă sobră, un altul – paremiologic – la Creangă și Urmuzi, iar cel de-al treilea leagă scrisorile din *Negru pe alb* de momentele caragialiene, tabletele argeziene și cronicile călănesciene, firul dacismului negruzzian prevestindu-l pe cel eminescian și sădovenian, iar firul memorialistic al *Scrisorilor* fiind dus la adâncimi surprinzătoare de Constantin Stere (pe linia memorialismului basarabean, firește) după ce a fost valorificat de Sion sau D. Moruzi. (I. Negoieșcu stabilea și alte filiații: între vivacitatea observațiilor lui Negruzi și Codru Drăgușanu, între umilele personaje ale autorului lui *Lumânărică* și Agărbiceanu). Oriică aproximativ s-ar pune în ascemenea afirmații, Negruzi se impune oricum ca un

RTTL, XLII, 1994, nr. 4, p. 369-377, București

binecuvîntare

VIATA BASARABIEI ÎN SERIE NOUĂ

Reluarea în ediție nouă a revistei *Viața Basarabiei*, apărută între 1932 și 1944 sub conducerea lui Pan Halippa și Nicolai Costenco, este impusă de imperativul reactualizat al valorificării și promovării operelor scriitorilor basarabeni sub semnul unității spațiului cultural românesc, al integrării cu el și al deschiderii spre spiritul european și universal, denumită europenism și globalizare. Este, de fapt, o fază nouă a procesului de reintegrare în matricea românilor cultural de care Basarabia a fost înstrăinată abuziv printr-o adevărată "teroare a istoriei", început și susținut consecvent de *Viața Basarabiei*, după cum reiese clar din textul articolului programatic al lui Pan Halippa (nr. 1, 1932) și reproduș în numărul de față. Același imperativ îl fixează și Statutul Societății Scriitorilor și Publiciștilor din Basarabia: "înfăptuirea și înăvțarea legăturilor de solidaritate între membrii acestei societăți, pe de o parte, între membrii acestei societăți și scriitorii români de pretutindeni, pe de altă parte" (cap. II, art. 2, subpunctul "a", conform relației revistei *Poetul*, 1930, nr. 3, p. 9).

Revista *Viața Basarabiei*, remarcată de mari critici (precum G. Călinescu, E. Lovinescu, N. Iorga), redobândește o nouă viață într-un context istoric și cultural nou când problema "complexelor", care a marcat puternic cultura românească apărând ca o adevărată marcă ontologică a ei, și a regionalismului nu se mai pune. Totuși, scriitorii basarabeni au de parcurs, după 1990, un *Drum spre Centru*, drum reintegrator sub toate aspectele, însemnând și un examen estetic, de verificare cu nivelul întregii culturi românești și al literaturii europene și universale în ansamblu. Respectând criteriul valoric și impunând spiritul critic, vom evita în acest sens confuzia dintre *etic* și *estetic*, râvna autodemolatorie și atitudinile partizanale.

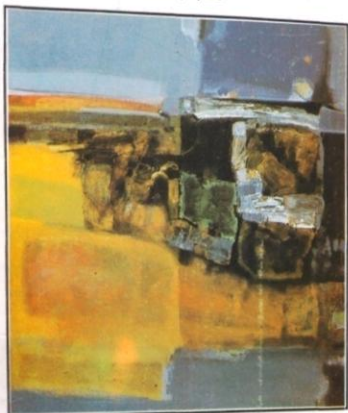
Acet proces cunoaște o intensitate deosebită, fiind concretizat în înființarea unei Filiale Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România, a Centrului P.E.N. din R.Moldova (Filiala Asociației Mondiale a Scriitorilor cu centrul la Londra, din R.Moldova) și prin apariția cărților literare basarabeni la fixarea editurii românești și publicarea de scrieri semnate de ei, de articole, cronici de întâmplare în presa periodică din țară.

Ediția de Juniea Scriitorilor din Moldova și de Uniunea Scriitorilor din România, *Viața Basarabiei* se vrea programatic o revistă a literaturii române de pretutindeni. Ea se va încadra activ în dialogul multicultural care se desfășoară în lumea (post) modernă.

Acad. Mihai CIMPOȘ,
Președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova

5

1996/1/23

ARTĂ CULTURĂ SUD CIVILIZAȚIE
EST

ADRIAN MARINO ȘI BIRUINȚELE SPIRITULUI CRITIC ROMÂNESC

Moldovean prin naștere (n.5.IX.1921, Iași) și ardelean prin adopțiune, distinsul hermeneut și filolog-istoric Adrian Marino se formează intelectual sub aripa augustă a lui George Călinescu, care l-a definit magistral încă de la începuturile sale exegetice promițătoare: „Adrian Marino este mai ales un eseist curios și malign, mare scotocitor de cărți, cu stil intelectual și acut... de excursie livrescă”.

Călinescian fără mimetisme de discipol cuminte, Adrian Marino creează, în ce privește biografia și opera lui Alexandru Macedonski, puncte de vedere

din care ies structuri noi, inedite. Căci nu e critic, spunea maestrul său, acela care pornește de la teme dinafara spiritului nostru, dinafara sferei de investigație: „Tema se confundă cu genul critic al cercetătorului” (George Călinescu, *Principii de estetică*, București, 1968, p.87). Tema criticului este structura pe care o descoperă, nefiind observată de un altul. „Deci în afară de operațiile de erudiție pomenite, nimic nu se mai poate întreprinde fără vocație. Și primul semn de vocație este de a descoperi în fapte structuri noi, inedite” (Ibidem).

Am putea spune, fără a ex-

agera, că tema geniului Macedonski, descoperită cu multă febrilitate, chiar cu fanatism investigator irezistibil, fără margini, devine genul critic al lui Adrian Marino. Pe parcursul analizei metoda sau metodele îmbrățișate nu-si mai vădesc nici un rost edificator din moment ce istoricul și hermeneutul nu mai respectă nici o distanță riguros-obiectivă față de biografia și opera poetului: el își manifestă implicarea afectivă apoi altitudinea simpatetică, pentru ca în cele din urmă să pactizeze, să se identifice definitiv și într-un fel să-l dezloce, devenind el însuși personajul-cheie al romanțării biografiei sau descrierii operei. Dintr-un constructor în temelii faptelor literare el se transformă într-un re-constructor în spiritul unor structuri căutate, ce țin nu atât de un concept cât de un preconcept aplicat.

Edificiul macedonskian capătă, astfel, proporții monumentale, voit gigantizate, prin turle gotice semeț alungite spre cer, prin adăugare de impunătoare coloane ionice sau corintice acolo unde cele dorice par inefficiente. Operația de monumentalizare se face atât prin punerea în lumină a valorii, cât și printr-o romantizare a personalității în spiritul grandio-

sului egocentrism romantic de care a dat dovadă.

Viața lui Macedonski neincăpând într-un portret „balzacian” sau „saint-beuve”-ian, după cum remarcă însuși autorul în prefață, este urmărită în mod empatic în înseși culorile ei epice vii pitorești, eroico-burlești: nu e cazul de a recurge la romanțare, fiindcă ea însăși este un roman, nu e nici cazul de a o „literaturiza”, căci este „literară” prin esența ei intimă.

Ceea ce urmează este o aclimatizare psihologică la un destin destul de aventuros și himeric, zămislit din contraste și polarități, satanizat într-un fel. Criticul, pătruns de constința înzestrării poetului cu un temperament romantic prin excelență, care îl pune fatal sub semnul aventurii, iluziei, himeriei, visului, eternei opoziții a spiritului față de „cerul străm” filistin, corupt, conformist, „burta -verzist”. Trăsăturile morale sunt, eminemant, ale „unui neconformist ireductibil, aci visător, uneori utopic și himeric, aci revoltat și agresiv, aci infatuat și superb antifilistin” (*Viața lui Alexandru Macedonski*, București, 1966, p.50). Pe ecranul societății mărunte, absorbite de interese meschine, practice, care măhnesc spiritul, el se proiectează ca o figură de Don Qu-

ijote, cu toată bizzeria și chiar ridicolul ei inverdat.

Adrian Marino nu înțelegează un proces acestui comportament contradictoriu, apertent amoral și asociat, ci urmește disocieri semnificative dându-i câștig de cauză atunci când dreptatea e de partea lui, blamând sau îndreptățind acțiunile adversarilor.

Structura psihologică macedonskiană nu poate însă fi înlocuită de o altă structură psihologică, care, pe de altă parte, și măgulește orgoliul său și poet genial neînțeleș și damnat. Junimea impune imaginea un cabotin, a unui poet minor, obscur, „decadent și zurbagiu” imagine stimulată și de a gajarea sa în procese, campanii de presă, scandaluri și luări de atitudine boeme. Maiorescu, Al. C. Călinescu, Eminescu îi devin dușmani, ca și poeții socialiști (la *Contemporanul*). Sancționările criticii se împart în mod transant: „Nu încapă îndolă că poetul a făcut mari erori de psihologie și de comportament socială, împins de un temperament necontrolat și impulsiv că purtarea îi era adesea lipsă de prudență și reflexia morală trebuitoare. Dar nu-i mai puțin adevărat că persistența, spiritul meschin, trivialitatea și unele chiar sadismul detractorilor s-

IN MEMORIAM GRIGORE VIERU

Mihai CIMPOI
(Institutul de Filologie al AȘM)

CENUȘAREASĂ SAU „BUNA GOSPODINĂ”?

Cei 20 de ani, la care se adaugă încă mulți alți ani antecedenti, au constituit o perioadă de luptă continuă, deci nu doar de consemnare festivă, în chip de *dolce far niente* a unei victorii. Și în acest caz s-a manifestat diabolica politică a jumătăților de măsură și dublelor standarde ale autorităților comuniste care și-a pus în față – în mod viclean – paravântul „statalității moldovenești”. „Statalitate moldovenească” înseamnă, prin urmare, și „limbă moldovenească”.

Pe lei acolo, în anumite situații ambientale, s-a spus că limba română și așa-zisă „limbă moldovenească” sunt „*zmo-to-mo-to*” aceeași, dar din moment ce există „statalitatea moldovenească” trebuie să existe și „limbă moldovenească”. Urmând această logică aberantă, ar trebui să existe o limbă austriacă din moment ce există o „statalitate” austriacă, o limbă cubaneză din moment ce există o „statalitate” cubaneză, o limbă braziliană din cauza că există o „statalitate” braziliană, o limbă mexicană din simplu motiv că există o „statalitate” mexicană ș. a.m.d., la infinit.

Avem de-a face cu o clasică *contradictio in adjectum*, o contradicție în termeni.

Pe de o parte, „statalitatea”, care e un cale după rusecul „*gosudarstvennost*”, semnifică în limba română – corect – „organizare de stat”, iar pe de alta avem o demonstrație clară a unei ignoranțe strigătoare la cer a chiar paternelor comunistilor – Marx, Engels și Lenin care au afirmat în lucrările lor că basarabienii sunt *români* și că limba pe care o vorbesc este *româna*. S-a vorbit mult despre acest lucru, fiind publicate și multe studii, încă nu mai strălucim asupra lui.

Ne punem, însă, întrebarea: de ce această perseverență în *minciună* la nivel de politică de stat?

Lucrurile sunt simple ca „*ună ziua*”, dar, intrucât situația din republica noastră pare stranie celor din străinătate (cum se face că există „*sărbdioare națională*” a limbii și în limbă care se cheamă „*Limba noastră*”), e cazul să ne mai referim la motivele și rațiunile ce stau la temeiul acestei lupte continue.

Între limbă și ființă, ființă națională e un raport de absolută identitate? Într-un articol *România și Austro-Ungaria*, publicat în *Curierul de Iași*, în noiembrie 1876, Eminescu spune decise: „*spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea*”.

Să amintim – încă o dată – adevărul spus deopotrivă de Eminescu și Heidegger că limba este casa ființei și că dă unui popor certitudinea de a fi ca ziditor de istorie. „*Ea dă garanție, adică oferă certitudinea că omul poate să fie ca ființa ce aparține istoriei*” [1, p. 197].

Despre unitatea limbii române, vorbite încă din veacul al XV-lea atât în Moldova, cât și în Muntenia și în Transilvania” scria în *Evenimentul literar* din 27 februarie 1894 Constantin Stere, care susținea că nu trebuie să ne limităm la introducerea cuvintelor străine, ci și „*trebuie ca, plecând de la limba vorbită de popor, să crezi cuvinte noi din fâcșimile în ființă, potrivit spiritului și legilor limbii românești*” [2, p. 9].

Metaliteratură, anul IX, nr. 1-2 (20), 2009 3

MIHAI CIMPOI
Institutul de Filologie al AȘM

PAUL GOMA: ÎNTOARCERE LA ITHACA

Abstract

The article registers Paul Goma's spiritual return to his native place, announced by his 75th anniversary and celebrated via scientific, cultural and biographical-sentimental events, newly published books, new studies, collections of articles and interviews. The writer is considered a *knight of Truth*, a writer of consciousness, a *free citizen* of the Romanian language, a Romanian writer who is placed next to the Russian writer Alexander Solzhenitsyn a writer who escaped from the authorities' web. The latter made art both of his freedom and his lack of freedom. Paul Goma is considered a symbol of the Romanian struggle for Truth, freedom and human rights. The writer is a damned angel. The second part of the text is an official letter addressed to the celebrated.

Keywords: knight of the truth, writer-consciousness, citizen of the Romanian language.

Aniversarea 75 de ani de la nașterea lui Paul Goma, cu toate evenimentele de ordin științific, cultural, biografic-sentimental și de alt ordin, a semnificat o *adevărată întoarcere la Ithaca*.

Chiar dacă prozatorul nu s-a putut întoarce la locul de baștină din motive de lipsă de (orice) cetățenie, a fost prezent la Chișinău prin personalitatea și opera sa, prin figura sa de *cavalier al adevărului*, însoțită de o emblemă ontologică a eticului și esteticului neconștient tinând doar de *kantianul imperativ categoric*. Și de *româneasca dreptăți cumpănată*.

Noi apariții editoriale, printre care *Jurnal 2007*, *Săptămâna roșie* și *Din Caldo* (în versiune italiană), noi studii, culegeri de articole și interviuri, una dintre etk aparținând ziaristului Dinu Mihaili, aflat în corepondență cu cel omagiat, nu comunică ținute în cadrul unei sesiuni speciale a Academiei de Științe a Moldovei noi expoziții de carte.

Întoarcerea la Ithaca a fost a unui scriitor exponențial, în care se îmbină organic *basarabienitatea, românitatea și europenitatea*.

În spațiul basarabean s-au reiterat caracterizările emblematice care s-au ficu în Tară: *scriitorul-conștiință, cetățeanul liber al limbii române, scriitorul român care stă alături de rusal Aleksandr Solzhenitsin, scriitor cu interese politice de moment care nu sunt rapte de conștiința istorică de termen lung, scriitor (numa) de limba română*

Metaliteratură, anul X, nr. 5-6 (25), 2010

MIHAI CIMPOI
Institutul de Filologie al AȘM

STERE ȘI LUMEA BASARABEANĂ

Abstract

The essay, *Stere and the Bessarabian world*, is a meditation about the role Constantin Stere played in the Bessarabian culture. The writer became a *symbol of a special destiny*, the one of a *martyr*, the ethic symbol of Romanian democracy. Stere's destiny is typically Basarabian, following the entire phenomenological odyssey of *predestination alienation*, suffering the *error of times*, „*returning to Ithaca*”, a *redemptor direction towards the Centre*. He sums a plenary high feeling of *heroism*, of steps, limits, walls, waves (Stere's key-word). Stere's whole life and activity illustrates and substantiates his own philosophical thinking of the *Human-fighter* that substitutes the *Human-worm*. The quality of a Bessarabian Romanian mentioned frequently in his discourses doesn't allow him to hesitate when promoting and keeping the national ideal.

Keywords: the symbol of a destiny, liberalism, poporanism, Siberian detention, terror of times.

În opera sa, în faptele sale politice și culturale, Constantin Stere a ținut să fie o *personaliitate*, pe care a concepe în sens goethean: ca bun suprem, ca ființă demonică creatoare de artă și, într-un fel, în sens nietzschean: ca deținător de voință de putere, ca „*supram*”. Anume prin grila personalității sunt înfașăți în articolele sale Tolstoi, adevărat Demurg, „mare artist, cel mai mare al vremurilor noastre”. Kant, „cel mai mare filosof al lumii”; Ibsen, „poet-luptător”, geniu al literaturii universale, Oscar Wilde, „geniu” și el, cu glorie mondială, „idolul celei mai aristocratice societăți din Europa”, Dinicu Golescu, „om învățat, acest mare boier, acest om de stat și mare logofăt”, Coșbuc, poet cu „un farmec nespus”, Goga, „apostol al Instrăinării Arselei”.

Conform concepțiilor și convingerilor sale Stere se ocupă, și în calitate de jurist, de evoluția *individualității* din perioada apariției primelor grupări organice până în societatea modernă când a încercat să se afirme ca „*măsură tuturor lucrurilor*”, „*Emanciparea individualității înseamnă triumful omenerii asupra inconștientului în Natură și Istorie*”, conchide Stere, precizând totuși că nu e un triumf realizat pe deplin din cauza mai multor erize.

Metaliteratură, anul X, nr. 1-4(23-24), 2010 16

Михай ЧИМПОЙ

«ПРОВИДЦЫ ДУХА»
(из дополненного издания)

Иоан СЛАВИЧ (1848-1925)

Родился в трансильванском местечке Ширия близ Арада. Начальную школу окончил в родном городке, затем учился в Араде, Тимишоаре и Пешите. Высшее образование получил в Вене, где и началась его многолетняя дружба с М. Эминеску, поступившим в Венский университет в 1869 г. Еще будучи студентом И. Славич принял участие в организации, а затем возглавил общество «Молодая Румыния». По возвращении в Молдову работал в 1874 г. редактором «Яского курьера», а с 1876 г., переехав в Бухарест, сотрудничал в газете «Тимпул» вместе с М. Эминеску и И.Л. Караджале. В 1884-1890 гг. редактировал газету «Трибуна» в Сибиу, а в 1894 вместе с Кошбуком и Караджале основал журнал «Ватра». В последующие годы активно занимался журналистикой и издательской деятельностью. Литературный дебют И. Славича состоялся в 1871 году. Принятый по рекомендации М. Эминеску в общество «Жулия», И. Славич опубликовал в его журнале «Конворбирь литераре» пьесу «Дочь сельского старосты». Так он вступил на литературную дорогу, по которой предстояло идти еще более полувека и войти в историю румынской литературы, как одна из значительнейших ее фигур.

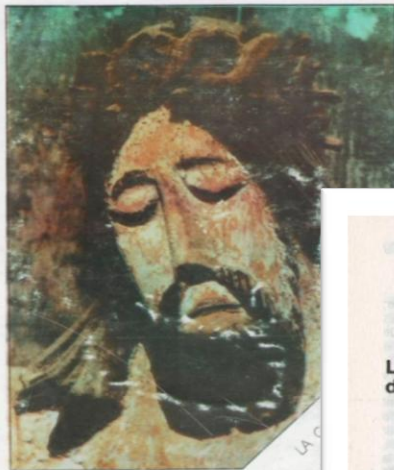
Славич не представляет эстетическое вне органической связи с этическим, находя в этом неопределимость, без которой невозможен творческий акт. Эстетическое идентично этическому, разумеется, вбирая в себя, материализуясь на

A 75

AR

REVUE
ROUMAINE

L'année, 6/1994 n° 308

1994

La littérature de Bessarabie dans ses propres miroirs

Mihai CIMPOI

La Bessarabie, terre qui semble éternellement vouée à sa perte, offre, progressivement, une sensation de *fermeture*: ses collines, véritables croupes bovines tanées par les vents et le sel du labour, ses bois, abritant secrètement sous leur ombre une âme pleine de douceur, et la limite de l'horizon, qui a l'air de se retourner, pensif, sur lui-même. La surface de la plaine, plissée par mille accidents de terrain, est l'expression en termes de géographie de toute une chaîne d'aventures historiques, un destin qui détermine une espèce de mouvement rétractile instinctif. La rétractibilité, la fermeture en soi, stratégie d'un hémisson — voici les données fondamentales de l'esprit des Bessarabiens, habitants d'une terre située à l'une des extrémités de l'espace roumain toujours en proie aux attaques extérieures. L'histoire y est un vent de la perte, un ouragan, dont la terre est associée le plus souvent au thème, d'une mélancolie aiguë, du passage du temps. La peur est toujours présente, et, à tout moment d'une durée sans pitié, s'ouvrent les bouches noires du néant.

«Ce pays a rarement eu le loisir de jouir de ses richesses. Tant de larmes et de sang ont coulé sur ses plaines, tant de droits y ont été violés, tant d'abus y ont été commis, que les regards et les chants des hommes du présent restent tristes...» notait le grand prosateur roumain Sadoveanu dans son livre *Routes de Bessarabie*. La même image d'une terre assolée est retenue par Geo Bogza dans *La Bessarabie sans terre* (1939): un sol noir, des routes boueuses, des gens aux visages noircis, comme touchés par des fumées infernales... «La vie commence ici à se mêler au sol, à n'en faire qu'une, sans que les inventions de la civilisation s'interposent, comme cela arrive ailleurs. Des hommes faits de terre battue vivant dans des maisons faites de terre battue, circulant sur les routes en terre battue. La terre pure, le sol arabe, est la matière unique. Rien que la terre». Toute joie extatique d'une contemplation d'ordre ontologique est donc bannie de la littérature écrite en Bessarabie. Pour le Roumain de ces parages, la terre est la matrice de la vie et de la mort, le cosmos sous forme de «matière unique», de réalité palpable,

A 75

AR

RUMÄNISCHE
RUNDSCHAU

L. Jahrgang, 6/1994 Nr. 308

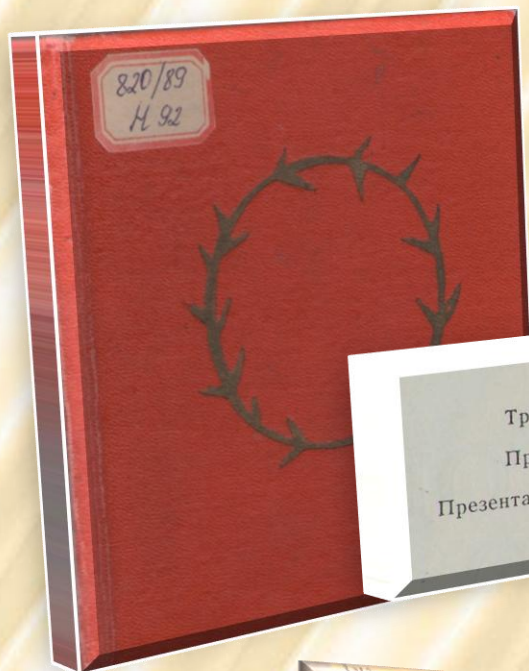

Die bessarabische Literatur in Ihren eigenen Spiegeln

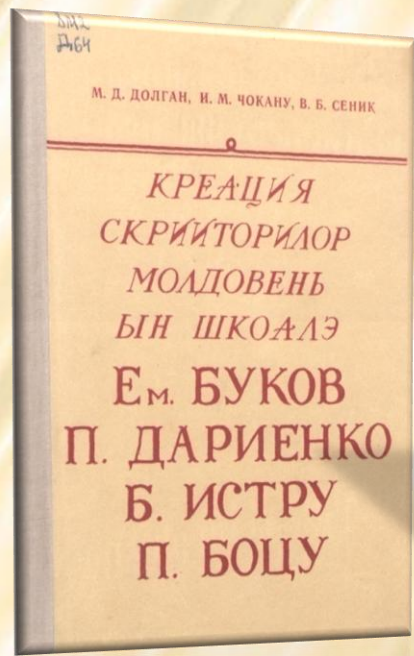
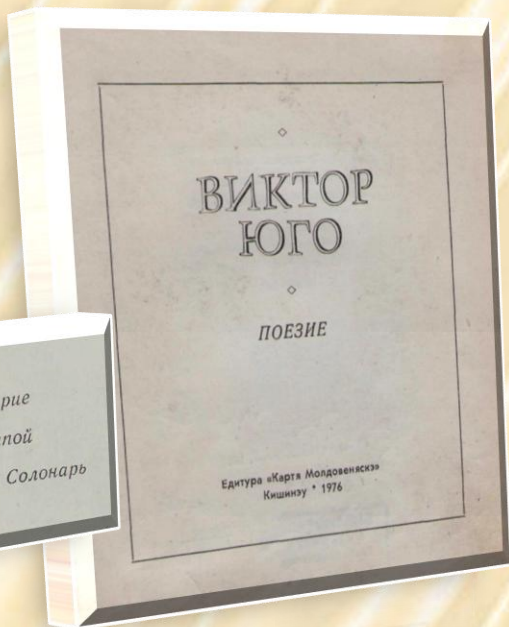
Mihai CIMPOI

Dieser Boden, scheinbar ewig zum Untergang bestimmt, erzeugt — ständig — ein Gefühl fortschreitenden Abschlusses: die Hügel, wahre Nacken von Auerochsen, vom Wind und dem Schweiß der Arbeit geerbt, die Wälder, die ständig die sanfte Seele im Gebiet des Schattens und des Geheimnisses beherbergen, schließen, begrenzen, wenden in sich selber den Horizont zurück. Die häufigen Unebenheiten der ebenen Fläche des Feldes sind der geographische Ausdruck der stiefmütterlichen Kette des Schicksals, das eine instinktive Rückzugbewegung bewirkt. Die Möglichkeit, sich zurückzuziehen, die Abkapselung, die strategische Einriegelung sind die grundlegenden Daten des bessarabischen Geistes, geographisch auf einer der Extremitäten des mittelschwarzen Raumes situiert, ständig von Eindringlingen gehetzt. Bedeutsam ist in diesem Sinn die natürliche Verbindung in der bessarabischen Dichtung des scharfen Empfindens vom Vergehen der Zeit mit dem Entsetzen, das durch das Bewußtsein der verändernden Einflüsse der Eroberer veranlaßt wird. In Bessarabien weht der Wind des Verderbens stark, wie eine Flut von Geistern der Geschichte, die ständig Schrecken einjagen. Die schwarzen Mäuler des Nichts sind weit geöffnet bei jedem Schritt, in jedem Augenblick der unerbtlichen Zeit.

Selten hat sich dieses Land vollumfänglich seines Reichtums erfreut. Auf seinem Boden flossen soviel Blut und Tränen, es waren so viele Übergriffe und soviel Zwang — so daß die Blicke und die Lieder der Nachkommen traurig blieben...» bemerkt Sadoveanu in *Drumuri basarabene* (Bessarabische Wege). Das gleiche Bild einer fälmischen Malerei umfließt Geo Bogza in *Basarabia fără de pământ* (Bessarabien ohne Boden, 1939): schwarze Wege, Menschen, schwarz im Gesicht, deren Anflitz gleichsam der Rauch der Hölle bedeckt... „Das Leben beginnt sich hier der Erde zu nähern, sich immer mehr mit ihr zu vermengen, eins mit ihr zu werden, bunt durcheinander, nicht getrennt wie an anderen Orten von den Erfindungen der Zivilisation. Menschen aus Erde, in Häusern aus Erde, auf Wegen aus Erde. Reine Erde, Ascherboden, Einzige Materie. Erde und nur Erde.“ In der bessarabischen Literatur werden wir folglich nicht mit irgendeiner betrachtenden Einstellung zu tun haben, von

Традучере де П. Дарие
Префаце де М. Чимпой
Презентаре графикэ де С. Солонарь

ББК 74.261.8
Д 64

Рекомандатэ
де Министерул Ынвэцэмынтулуй ал
РСС Молдовенешть

Речензенць: Чимпой М. И., критик литерар,
Оня Н. И., кандидат ын штинце педагожиче,
Бурлаку А. Г., колаборатор штинцифик
ла Институтул де лимбэ ши литературэ
ал АШ а РСС Молдовенешть

Titu Maiorescu

Critice

FASCINAȚIA INCEPUTULUI ABSOLUT

„Opera lui cea mai importantă
este el însuși”.

E. Lovinescu

1

Titu Maiorescu este stăpînit — în scris ca și în viața publică — de un spirit demiurgic: în-ființându-se ca om de cultură, el în-ființează și absolut, el aparține ca un Pionier în stare pură, ca un deschizător ideal de direcție nouă. De la el începe Totul, anume în urma acțiunilor sale de pionierat la nașterea cultura, se înăbușă în timpul ei adevărul și criteriul valoric, adică spiritul critice, fără de care e imposibil progresul.

Esența unui început nu poate fi decît romanțică, eroică, fiindcă a începe înseamnă a impune ceva nou, impunerea echivalând întru totul cu o contra-punere, cu sfidarea obșnutilui, deja-primitului.

Ca și Eminescu, ca și Cantemir sau Hașdeu, Maiorescu are conștiința marcată existențial de specificul istoriei naționale; complexul Mășterului Manole îl condiționează profund ființa. Ceea ce construiește cu lemeritatea și impulsul divin-originar știe că se poate prăbuși peste noapte, că e nevoie — pînă la urmă — de jertvă, și el se dedă, în acest caz extremal, unor acțiuni precipitate, fără a se agita și fără a-și pierde timpul cu ceva secundar. Ca să izbutească, trebuie să se consacre numai și numai esențialului, să supună totul direcției adevărate și sănătoase, să construiască solid, începînd chiar cu fundamentul. Imperativul său categoric e ca El și ceilalți asemenea Lui să pună la temelie zidirii frumosul, binele și adevărul. Nu se cere, în acest sens, decît o energică și bineorientată luctare întru promovarea și consolidarea direcției „noi”.

Deci, e multă Infrigurare în acțiunile de Pionier ale lui Maiorescu, încît eligia lui tradițională de ființă olympică, doctorală, rațională se cade radical corectată. Da, aparent, e o figură apolinică, de o frumusețe rece, esențialmente arctică, e o figură ce se impune prin aerul solemn, pontifical cu care comăncă de la altitudine, idealul lui clasic (cuiul pentru sănătate, frumosul ideal, rigoare, echilibru) potențîndu-i impersonalitatea, superioritatea — am zice — hyperionică. Da, din graba cu care expediază și face „sinteză în alac”, din febră lui de a se dezinteresa total de ceea ce nu reprezintă valoare, din obșnuta de a măsura totul cu evidența lănoasă și neiertătoare a logicii s-ar părea că se desprinde o inteligență abstractă, siderală, un om cu capul în nori, desprins — cu alte cuvinte — de contingent, de ceea ce se întimplă sub ochii săi indiferenți, glaciali.

3

pe pentru soarta omenirii indeoste” (afirmație care îl postseronizează pe Maiorescu cu spiritul eminescologice de azi). „Seninătatea abstractă, iată nota lui caracteristică în melancolie, ca și în veselie. Și, lucru interesant de observat, chiar forma necunoscutei lui era o veselie exultantă”.

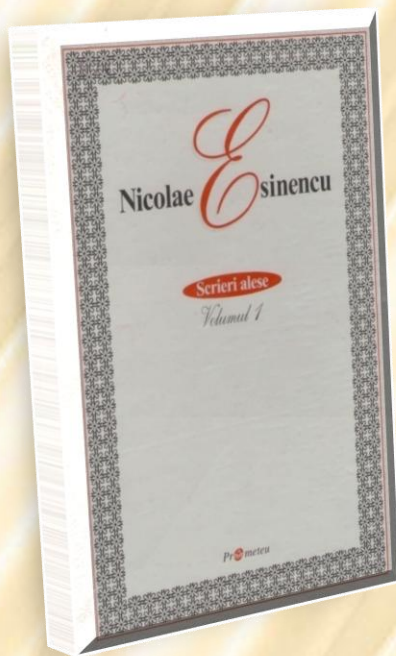
Maiorescu își așează piramidă argumentele, revenind în fugă, dar cu fapte întăritoare, la tezele enunțate înaintea; portrețizează pe viu, relevînd nepăsarea eminesciană pentru împlinirea vieții externe sau imperfecția a unui prototip nerealizabil”. După citatul ilustrativ din *Linia face o legătură organică între personalitatea asfel înțeleasă și bogăția lui modern, cultura lui individuală stă la o nivelului culturi europene sonalității poetice de cea intelectuală, unitatea lor dialectică fiind văzută cu perspectivă. Păcat numai că această extraordinară intuiție maioreșciană, bine zis, nu a putut fi observată din cauza dăimării pe parcursul său, mai multe decenii a acestei păgubitoare separații, care — sperăm — va fi spulberată definitiv odată cu încheierea Ediției naționale a operei eminesciene.*

Cum să ajungă la o privire generală atît de adîncă asupra universului, se întreabă Maiorescu, fără să fi acumulat toate treptele succesive ale cunoașterii. Portretul maioreșcian impune autoritar, un mare Om de cultură care se conjugă înim cu un mare Poet. Acest Eminescu deplin Maiorescu îl înțelegă prin însemnarea întregii sfere adevărat faustice a cunoașterii poetului. „Cunoașcător al filozofiei, în special al lui Platon, Kant și Schopenhauer, și nu mai puțin al credințelor religioase, mai ales al celei creștine și buddhiste, admirator al *Vedelor*, pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedînd știința celor publicate pînă azi din istoria și limba română, el află în comoră ideilor astfel caulele materialului concret de unde să-și formeze înalta abstracțiune care în poeziile lui ne deschide așa de des orizontul fără margine al gîndirii”. O astfel de sferă vastă a culturii demonstrează „nemărginita iubire” pentru tot ce este cugetare și simțire omenească”, iar perceperea „acumulată” a acestora aducește ideea emoțională și o face să se intruzeze în forma frumosului. Astfel, „acel cuprins ideal al culturii omenii nu era la Eminescu un simplu material de erudiție străină, ci era primit și asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală”.

Demonstrația critică fiind făcua temeinic așa cum prelînde Maiorescu întotdeauna, îl rămîne să înalțe parca de vîrf a piramidei sale „critice”. Trecea în revistă a modelelor eminesciene de perfecțiune și armonie, de stăpînire ideală a formei. Finalul (virful înșuși al piramidei) este cu adevărat profetic, încheind cu un acord memorabil capodopera maioreșciană, plină de caracterizări și intuiții mereu viabile: „Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înălțare pînă azi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmintului cugetării românești”.

O astfel de pătrunzătoare analiză a fost posibilă grație înrîndirii spirituale și intelectuale dintre Maiorescu și Eminescu. Căci ne surprindem adesea, aplecați deasupra unor texte ale lui Eminescu, că este adesea maioreșcian, iar, descifrînd afirmațiile lui Maiorescu privind să zicem „forme fără fond” că se insinuează în ele și un mod eminescian de a înțelege lucrurile.

Mihai Cimpoi

COPILUL TERIBIL ȘI DISCIPLINA MONDIALĂ

Primul lucru cert care se poate spune despre Nicolae Esinencu, personajul nelipsit al vieții noastre și – am zice – al scenei noastre literare de pe la 1968 încoace, este că se înfățișează ca un om foarte dăruit, un spontan parcă făcut numai din gesturi și un actor abil care, pe lângă capacitatea de a trăi adânc și sincer, fără transfigurări și travestiri, mai are și harul de a scoate și a mânui panglici multicolore și a se juca (și a ne de-juca) atâta cât îi place și precum îi place.

Este un personaj spectaculos, în sens că se **dă** mereu în spectacol, atrăgându-i cu o uimitoare putere de seducție și pe alții, astfel încât cei care îi cunosc partea spectaculară a comportamentului său de toate zilele – stălp de cafea, incendiator și provocator de discuții, care de fapt sunt niște monologuri à tiroir, în foileton de parcă scoate *matroașă* din *matroașă*, eliberator de fire critice sau laudative mereu la limită, radicale, povestitor "naturalist" cu sincerități fără pierdea și expresii tari – sunt dispuși să-l confunde cu scriitorul din numeroasele cărți.

Se înșeală, firește. Sub masca actoricească pe care o afișează e un fond de omenie, o candoare infantilă, o deschidere vie și plină de dragoste spre lume. Căci conștiința că el e al lumii și lumea este a lui care duce la identitatea **Eu sunt lumea** desființează pragurile, obstacolele, opreliștile. Totul se petrece, la el, sub semnul **lunii ca teatru** (și, bineînțeles, al **teatrului ca lume**, ziceți cum vă vine la socotală). Farmecul lui Esinencu – poetul, prozatorul, dramaturgul, cineastul, scriitorul "oral" – constă în faptul că el joacă **însuși jocul lumii și arlechinul și arlechinul** dintr-însul se reveală ca **om al lumii și ca omeneș**.

Asta explică totul în scrisul lui și în comportamentul lui ca "personaj" pitoresc al vieții cotidiene.

Arlechinul, figurantul scenei italiene îmbrăcat cu o haină din petice multicolore și "înmarmat" cu o șabie de lemn, semn că nu e în stare de nimic, ia, la Esinencu, înfățișare de personaj principal, dinamic și marcat de însăși starea agitată și tensionată a lumii de azi, "înmarmat" cu un tun de lemn, singurul mijloc naiv cu care se poate apăra de ororile istoriei. Naivitatea, ingenuitatea firii, predispoziția copilărească de a spune adevărul ("regele e goll!"), ironia și autoironia, "nebumnia" don-jujotescă, vorbirea în doi peri (ambiguă în sens modern, ludică în sens postmodern) este o armă eficientă împotriva acțiunilor neantizatoare ale timpului, împotriva "absurdului" lumii, este un mod de a fi, adică – mai simplu zis – de a **viețui** și a **supraviețui** (căci astfel se pune problema în zilele noastre).

Nicolae Esinencu mănuieste această armă cu strălucire.

E arma spirituală și morală a **Copilului teribil**, care pe lângă naivitate are și înțelepciune, pe lângă spontaneitate are dexteritate, pe lângă capacitatea de a mima este dotat cu darul trăirii sincere și adânci, pe lângă mască îmbracă o pelerină de romantic tăbăcită de vânturi sau o cămașă înrouată de copil.

Căci așa-i **copilul teribil**: este format și modelat din paradoxuri, din contraste. Spune adevărul din naivitate, este deschis, direct, sincer, credul, simplu – toate acestea frizând excesul, limita – dar și ciudat la culme, teatral, îndrăzneț la vorbă, impertinent chiar, abuziv, iscoditor și provocator.

Or, acest amalgam de trăsături îl face complex și adânc, prin toate acțiunile și gesturile sale determinându-ne să înțelegem lumea și să ne înțelegem pe noi, să intuim și să percepem esențialul în ea și în noi. El ne dă pur și simplu cu obrazul în grămada de sensuri și nonsensuri ale existenței, ne amintește ceea ce uităm, ne aduce aminte că suntem între naștere și moarte, între cer și pământ, suntem în trecere și **întru** trecere, suntem sub acțiunea timpului și destinului, că există o ordine a lucrurilor și o (in)disciplină mondială.

Astfel, ne atrage atenția că plutim, iar cineva face valuri ca să nu mai ajungem la maluri, că "viitorul viitorului – trecutul", că din punct de vedere "filosofic" "oriunde dau – dau peste mine", că "fiecare își deapănă ghemușorul lui, însuși globul fiind un ghem de ață (**Politică**), că printre frunzele măturate e "și o frunză din viața ta", că fugim înaintea sau în urma glonțului, că am putea răsfoi cărțile "ca pe femei" (**Sex**), că moldoveanul "cum vede pe undeva un jug, vără capul" (**Moldoveanu**), integrarea nu-i decît meșteșugul de a patrunde fundamental în visul femeii, că am putea măsura zborul femeilor iubite cu respirația noastră...

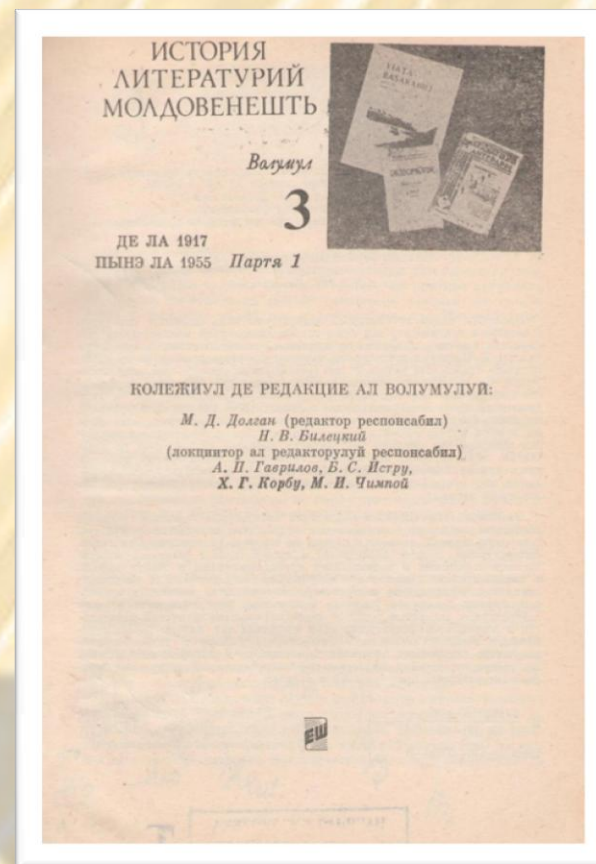
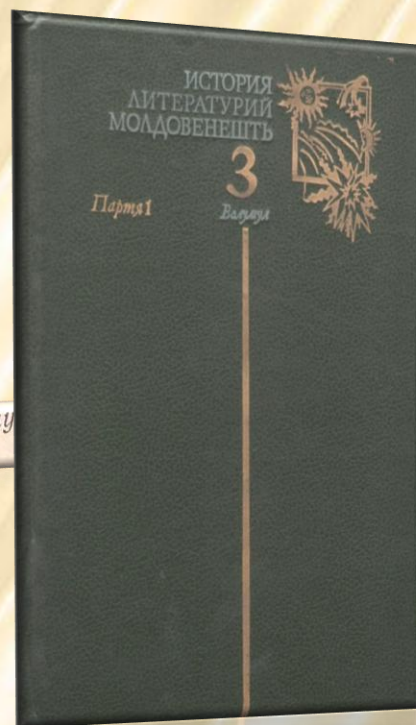
Copilul teribil zâmbește șiret, visează, strigă, plânge și râde cu sensurile încurcate ale răsului-plânsului nostru românesc, ne trage de mână, dar reușește prin aceste gesturi ciudate să ne coboare în câte-o situație națională ca acea din **Cu mortul în spate**, sau din **Un moldovean la închisoare** sau din **Gruzia** sau într-o situație curat supranațională, universală, cu adevărat existențială ca cea din excepționalul poem **Neantul**: "Neantul e groapa în care / Nu poți cobori. // În neant poți sări / Sau să fii aruncat. // Neantul n-are fund, / Neantul n-are usț. / Pe unde intri / Nu mai ieși. / Poți răzni / Că tot n-are cine / Te aude. // În neant te poți ține / Doar de păr / Sau de fundul pantalonilor".

Cu astfel de mijloace învărtate, menținute în registru grav și totodată ironic, în lungi discursuri narrative, preponderent epice sau în scurte (ultrascurte!) poeme parabolice, eliptice, în cheie sentimental-ironică, Nicolae Esinencu se impune ca o prezență vie, originală în cadrul literelor noastre, pe care le-a descătușat de rigiditate.

ALCĂTUITOR, ELABORATOR, REDACTOR, COORDONATOR

Селекция: Михай Чимпой ши Ион Чокану

ЛИТЕРАТУРА
ШИ АРТА
МОЛДОВЕЙ
ЕНЧИКЛОПЕДИЕ

8M(03) ШС(2-Мол)
БЗ.3 Мол 7х2
364
2

Консултанти штимицифиць

Н. Ага, В. Бадю, Н. Балеский, Б. Брынзей, М. Газиев, Н. Демченко, Г. Додий,
В. Друх, И. Елгман, Е. Жунгету, П. Запорожан, В. Коробан, Е. Корольова,
Н. Коцофан, С. Кучук, В. Марин, Д. Олзреску, И. Осадченко, П. Пелин, А. Памодял,
В. Пушкаш, К. Русак, В. Семих, З. Столяр, П. Стоянов, И. Хынку,
Л. Чемортан, М. Чимпой, В. Чокану, Л. Шорина

Редакция де литература ши артх

А. Додула, шефул редакции; С. Боберяга, К. Зубку, Т. Осможеску, В. Спитирь,
Е. Туфурь, ред. шт. супериор; пано ла 1 номере дия компонеша редакции
ау фокут парте Т. Ставилу, М. Чимпой, И. Чокану, ред. шт. супериор; В. Але-
линова, ред. инфериор.

Редакция де контрол штимицифика ши литерар

Б. Яриковский, шефул интермар ал редакции; М. Афтение, ред. шт. супериор;
Е. Балучо, редактор.

Редакция де илустрацие

О. Кожожарь, шефул интермар ал редакции; пектор А. Хиллул, шефул ла-
бораторулуй фотографич.

Редакция де информацие, регистре де кувинте

В. Кириак, шефул редакции; М. Гудима, Т. Есенинко, Н. Кифа, редакторь.
Секция де продуцие: П. Иванов, шефул секции; А. Фотинцева, редактор техник
супериор; К. Котляр, редактор техник.

Групула де коректоры

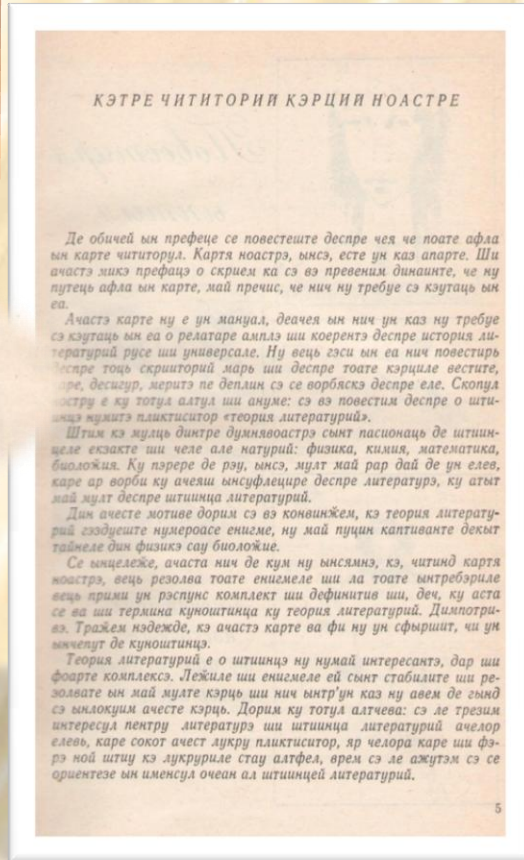
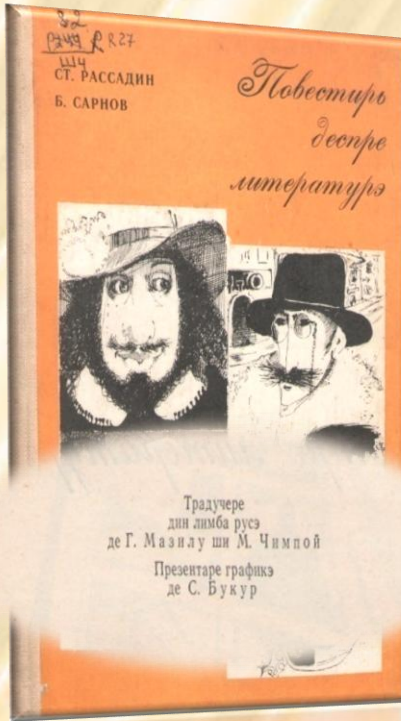
В. Морарь, шефул групулуй; Т. Вирская, коректор супериор

Групула де дактилографие

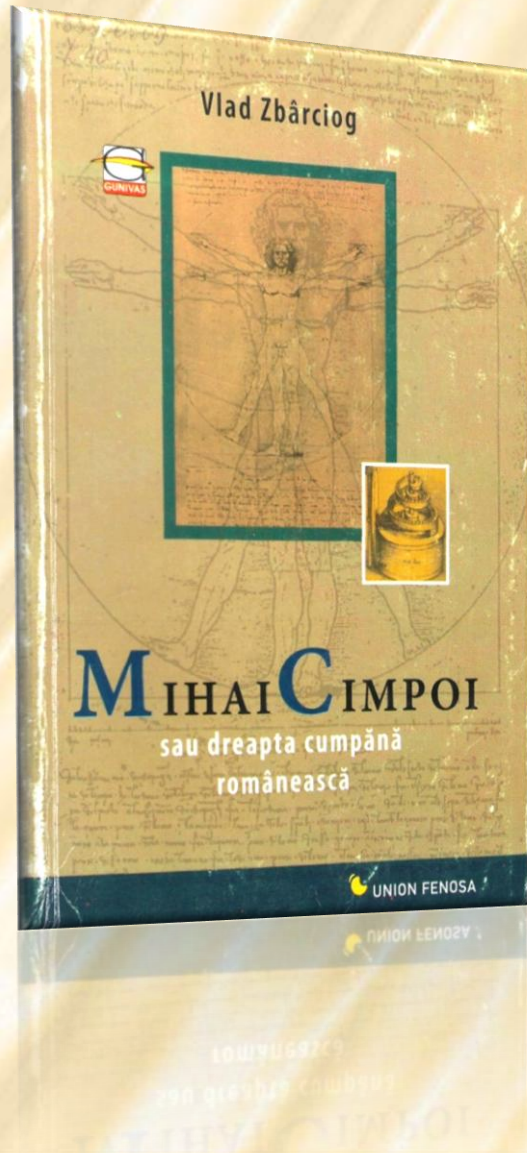
Н. Самчук, шефул групулуй; Р. Абюкская, В. Мамаскурта, С. Раляни.

Шь-ау алуц контрибуция ла преситри валумудуй фонтий колабораторь ай
редакциулор де спечалитате ши де контрол штимицифика ши литерар: В. Ба-
дю, С. Бортник, А. Гаврилов, И. Герман, В. Толоченко, П. Чорба.

TRADUCĂTOR

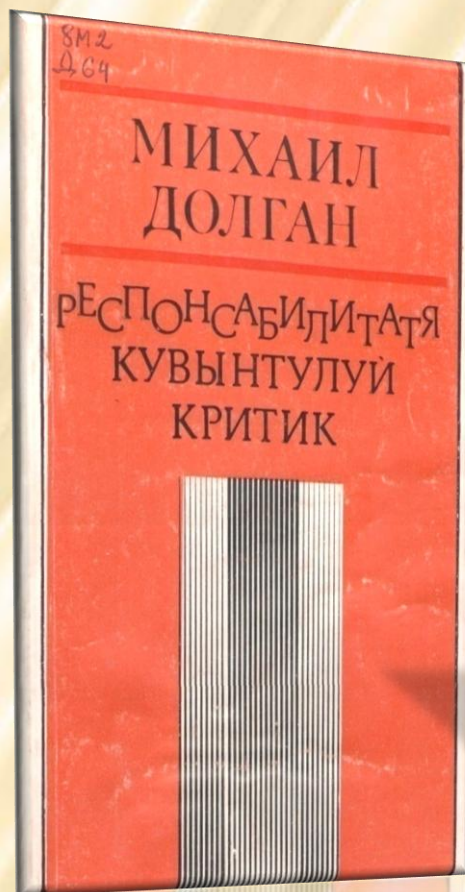

REFERINȚE CRITICE

...Mihai Cimpoi a scos din anonim critica literară, atribuindu-i valențele pe care le merită cu adevărat. În altă ordine de idei, el a reabilitat specia eseului filosofic, moment ce a permis cuprinderea în aria dezbaterilor a operei literare sub mai multe aspecte, înălțînd genul criticii și istoriei literare la nivel de adevărată artă. Am mai adăuga și faptul că scrierile exegetului utilizează o formulă complexă, axată pe factorul estetic, filosofic, psihologic, social, istoric, etic etc...

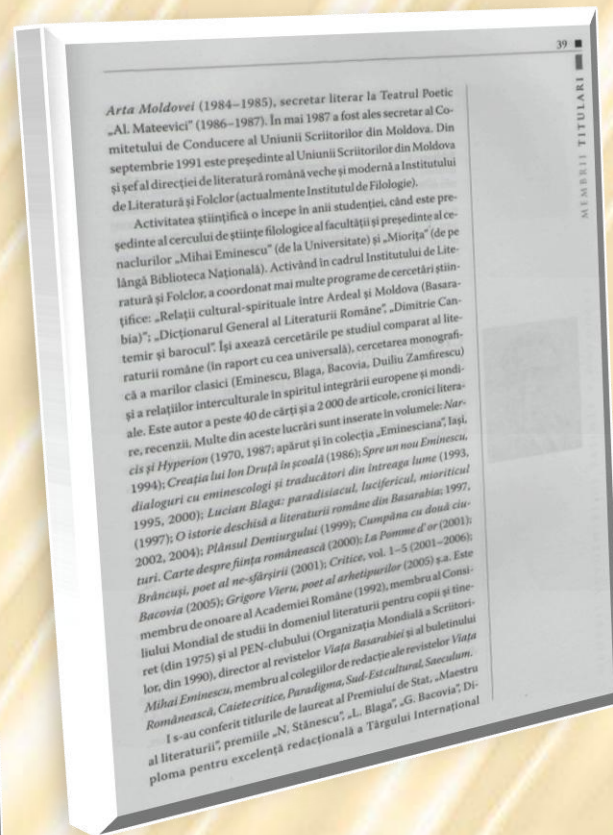
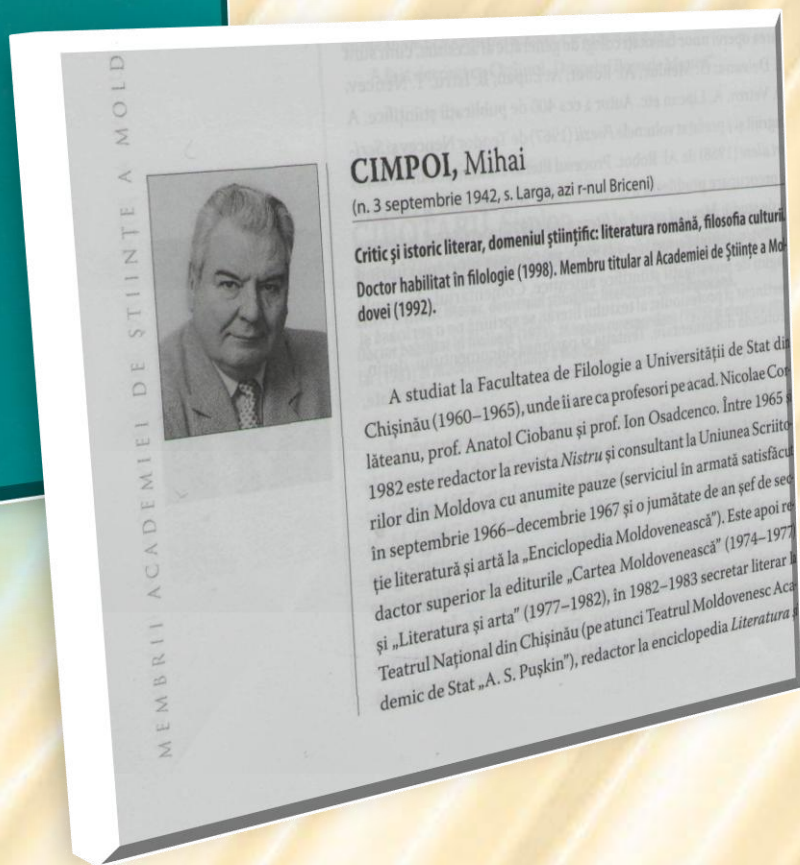
Vlad ZBÎRCIOG

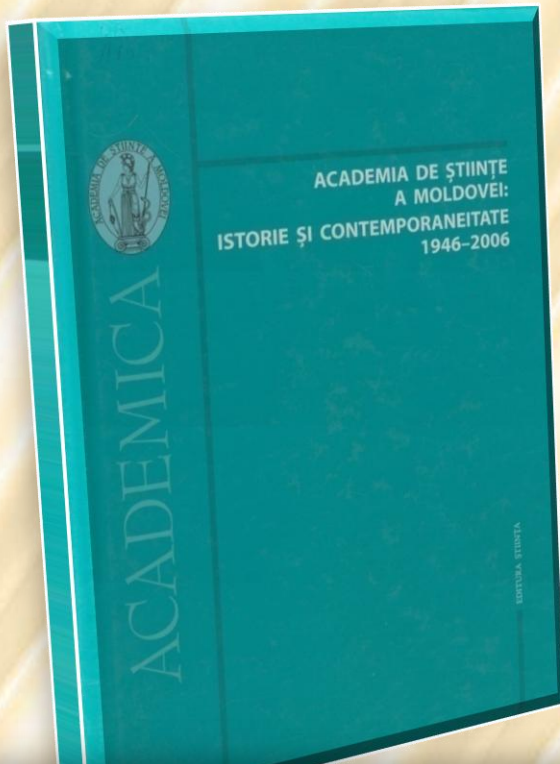

ИНТУИЦИЕ, ТАКТ, ДЕМНИТАТЕ

Ын персоана луй *Михай Чимпой* литературэ молдовеняскэ аутентикэ шь-а гэсит ун служитор крединчос. Трэинд ку ачастэ литературэ ши пентру ачастэ литературэ, М. Чимпой а сусцинут ши сусцине ын перманенце ориентэриле ей ыннонтоаре, кэутэриле май мулт сау май пуцин орижинале, реализэриле-й де вырф, тинзынд ку орьче прец с'о пуэне кынтаул артей универсале.

Ынэстрат ку ун елеват густ артистик, индентент ын гындири ши култивынд ун лимбаз радикализат (унеорь екскесив кэутат ши комплекс), М. Чимпой есте ун интерпрет перспикаче ал феноменулуй артистик контемпоран, сурпринс ын диалектика девенирий, ку мутацииле-й карактеристиче ши ку анумите атракций ыншелэтоаре. Паралел ку дезвэлурия «пе вну» а прочесулуй литерар ын плинэ еволуцие, ел е мереу преокупат сэ дистингэ тимбул орижинал ал талентелор веритабиле ши сэ дескопере нодул витал ал оперелор лор. Ын акцепция луй уна дин функцииле фундаментале але критичий есте ачея де а стиमुла креация адевэратэ ши де а промова валориле спиритуале. Ятэ де че ел се стрэдуеште сэ дее критичий о формэ конструктивэ, креатоаре; ятэ де че ый есте спечификэ реакция промптэ ши капачитатя де а се ентузиазма де ноутэциле литераре; ши ятэ де че ышь

2.1. ȘTIINȚE UMANISTICE ȘI ARTE

2.1.1. Cercetări filologice

Studiile filologice din spațiul actual al R. Moldova se realizează, inițial, în cadrul Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice în domeniul Istoriei, Economiei, Limbii și Literaturii, care a existat până în 1946, în baza căruia a luat naștere Institutul de Istorie, Limbă și Literatură. Acesta din urmă s-a menținut ca instituție academică până în anul 1958, la început ca parte componentă a Bazei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, iar din 1949 ca parte componentă a Filialei Moldovenești a aceleiași academii.

În anul 1958, Institutul de Istorie, Limbă și Literatură s-a divizat în două structuri separate: **Institutul de Istorie** și **Institutul de Limbă și Literatură**, acesta din urmă realizându-se toate studiile filologice ulterioare (până la 1990), primul director a fost acad. N. Corlăteanu, urmat de academicienii S. Cibotaru, H. Corbu și S. Berejan. Anume anul 1958 este considerat data înființării Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei. La institut a fost continuată activitatea de cercetare a „limbii moldovenești” și de valorificare a clasicii literaturii noastre.

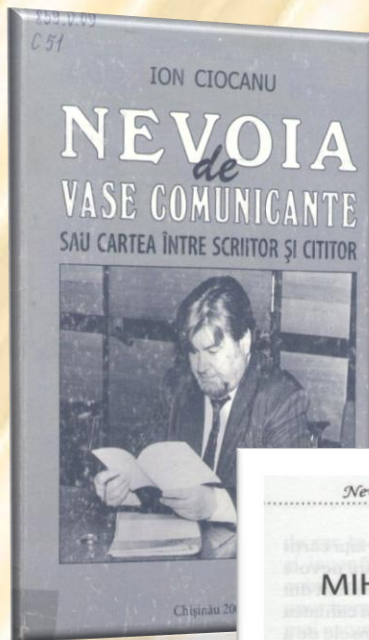
Având în vedere condițiile social-politice în care a activat Institutul de Limbă și Literatură, istoria lui ar putea fi divizată în două faze: prima fază este cea de la crearea lui și până la 1990, cea de a doua fază este cea de după 1990. Cât privește obiectivele vizate de cercetările întreprinse în cadrul Institutului de Limbă și Literatură, trebuie remarcat faptul că pe tot parcursul istoriei sale, indiferent de schema administrativă și funcționarea limbii române, studierea și realizarea cercetărilor literar-folclorice a neamului nostru. E drept că, în anumite momente, au existat tendințe de marginalizare a acestor activități, dar acestea au fost întotdeauna învinse de autoritățile competente în acea epocă. La indicația și îndrumarea științifică a unor savanți de seamă, în urma unor activități de cercetare științifică și artistică, au fost realizate numeroase lucrări de cercetare științifică în domeniul literaturii și folclorului românesc și moldovenesc, care au contribuit la dezvoltarea științelor umaniste și artistice din țara noastră.

Colectivul Institutului de Filologie

Acad. M. Cimpoi ține o conferință în fața colaboratorilor Institutului de Literatură și Folclor

Nevoia de vase comunicante sau cartea între scriitor și cititor

MIHAI CIMPOI SAU NEVOIA DE VASE COMUNICANTE

Coborător din plugari harnici din satul Larga (Briceni), Mihai Cimpoi exemplifică intelectualul crescut din păturiile cele mai simple ale neamului nostru. Acum, când Domnia sa a reușit să ne pună la îndemână o întreagă bibliotecă criticoliterară, putem numai să ne mândrim că el, alături de Ion Druță sau Grigore Vieru, ca să numim numai doi colegi de breaslă descendenți din aceeași parte nordică a republicii, a răzbunat în chip minunat neștiința de carte a strămoșilor noștri, ajungând – de asemenea ca și ceilalți doi colegi nominalizați – membru al Academiei Române.

E un lucru plăcut să fii atât de înalt apreciat de foruri științifice prestigioase, și Mihai Cimpoi are tot dreptul să se simtă satisfăcut de titlul cu care a fost încoronat, mai mult – prin faptul acesta ne simțim ca și cum răsplățiți și noi, ceilalți salahari la edificiul culturii române de dincoace de Prut, dar plăcerea și mulțumirea i-ar fi mai mari și i-ar veni cu o mai mare putere de încurajare la succese noi, dacă agoniseala sa de până acum și-ar găsi ecoul convenit în sufletul și mintea acelora, cui a fost ea destinată de la bun început. Asta ar însemna ca studiile, articolele, recenziile sale, adunate în cărți sau presărate deocamdată numai în ziare și reviste, să nu adune colbul indiferenței noastre, ci să servească din plin elevului, studentului, învățătorului, confratelui scriitor sau savant, iar de altfel tuturor acelor care nu pot să nu participe la viața spirituală a neamului nostru.

Am zis „nu pot să nu participe” și ne vedem obligați să spunem că, din păcate, mai avem mulți consăngenii care pot

EUGEN SIMION

FRAGMENTE CRITICE

I
Scritura tactică și scriitura publică

Spre un nou Eminescu

Sub acest titlu Mihai Cimpoi adună într-o carte dialogurile avute în ultimii ani cu „eminescologi din mai multe țări”. Sunt în jur de 30 și cuprind câteva generații de comentatori, de la octogenara profesoară italiană Rosa del Conte, foarte cunoscută în mediile intelectuale românești, până la tânăra clujeancă Ioana Bot. O diferență enormă de vârstă, de cultură, de experiență intelectuală, în fine, de mentalități. Toate acestea pot fi (și chiar sunt) interesante la lectură. Din ele deducem cum evoluează imaginea poetului și care sunt, azi, neliniștile și proiectele emiscologilor din lumea întreagă. Formula din urmă nu-i o simplă figură de stil. Există, într-adevăr, mulți cunoscători și comentatori ai lui Eminescu, din Japonia și China până în Anglia și Rusia. Mihai Cimpoi nu i-a consultat, evident, pe toți (domeniul latino-american este total absent) și este bănuie că într-o ediție viitoare va aduce și alte puncte de vedere despre creatorul *Odeii în metru antic*. Autorul însuși este interpret avizat a lui Eminescu (a publicat între altele volumul *Narcis și Hyperion*) și, dacă îmi amintesc bine, despre el mi-a vorbit prima oară, pe la începutul anilor '80, C. Noica. Primise o carte de la Chișinău consacrată lui Eminescu și voia, ca prin intermediul criticii literare bucureștene, cartea să fie cunoscută în lumea intelectuală din țară.

Mihai Cimpoi reia în convorbirile de acum fantasmale sale critice (mitul lui Narcis, mitul cristic, mitul hiperionian, „tema ființială”) și le confruntă cu altele, scoase din studiile apărute în ultima vreme. Confruntare cordială, pornită sub semnul unei mari iubiri spirituale. Ea poate fi utilizată cu folos într-o viitoare istorie a recepțiilor lui Eminescu.

Dar cartea lui Mihai Cimpoi trebuie citită, mai întâi, pentru ea însăși, ca document al unui colocvii imaginărilor despre un mare poet al ființei, cum îi zice inițiatorul dialogurilor și cum îl confirmă cățiva dintre interlocutorii săi. Căci întrebarea care se repetă (și care prefigurează, în fond, tema centrală a convorbirilor) este spre ce Eminescu se îndreaptă azi eminescologia, ce imagine oferă noii interpreți în raport cu marea generație a lui G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius?!... Moderatorul discuției dă, în prefață, câteva puncte de reper despre acest nou *homo eminescianus*: scoaterea lui din „înfeudarea modelului pesimist-schopenhauerian”, cunoașterea întregului Eminescu, și în consecință, distanțare față de ceea ce el numește „neîncheiata odisee a *postumideii*”, în fine, deschiderea unei „etape ființiale” (existențialiste) a eminescologiei

Intenția. Suspectul de reacționism, chiar de un
 gno-antropocentricitate și de o înțelegere a lumii
 ca pe un câmp de luptă între două forțe opuse, este
 în mod clar un element al gândirii lui Eminescu.

ADDENDA:

**DESPRE ELITISM, MODERNITATE
 ȘI POSTMODERNITATE**

Mihai Cimpoi: În studiile Domniei voastre despre elitism și elite faceți în mod firesc referințe la publicistica eminesciană. După părerea noastră, faptul nu este deloc întâmplător: și prin considerațiile sale sociologice privind elita (pătura superpusă) Eminescu revine în actualitatea noastră fierbinte, „angajându-se” activ în polemicile, discuțiile și clarificările privind fenomenul elitar. Căci, așa cum bine observați, chiar etimologic „elită” ne duce la latinescul *eligere* (= a alege), adică presupune neapărat o luare în discuție a problemei valorilor. Or, Eminescu a fost preocupat, ca să zicem așa, de statutul ontologic și social al valorii și creatorului de valori. Am putea spune fără a exagera, că anume credința în valori (valorile artei, culturii, muncii) constituie axul personalității sale literare și intelectuale. Elogiul „sântelor firi vizionare” ce făceau „valul să cânte” și „steaua să zboare” era, în Epigonii, un elogiu al creatorilor de valori care detașau categoric Lumea Ideii de Lumea Bulgărului...

**Frica
 de diferență**

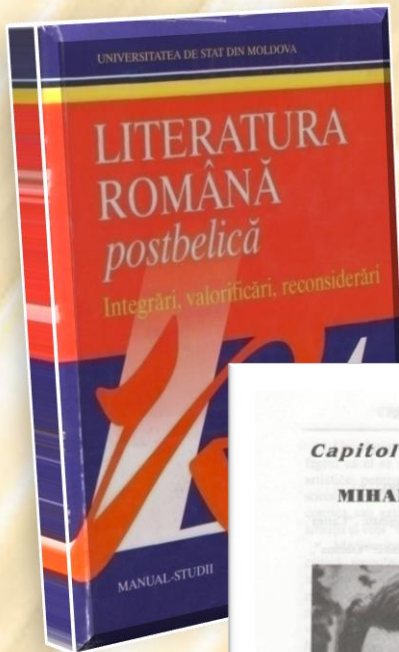
Vitalie Ciobanu

**UN „AVOCAT”
 AL LITERATURII BASARABENE**

(Important ca instrument de referință, demersul organicist și inițiativ al lui Mihai Cimpoi prefigurează mai mult o istorie culturală decât una întemeiată estetic)

O mare veste băntuie de câțiva timp „cancelariile și sediile” lumii literare de-o parte și de alta a Prutului. Apariția volumului *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, de Mihai Cimpoi, se vrea, pe bună dreptate, un eveniment cultural de proporții, amplificat — abnorm, s-ar putea spune, adică peste limitele domeniului între care va fi examinat — pe fundalul prăbușirii sistemului editorial „de stat” în Basarabia (o altă „realizare” planificată de partidul democrat-agrar, de guvernământ) și al scandalosei lipse de carte (și de presă!) românească în librăriile și în chioscurile autohtone. Evenimentul de acum adaugă din păcate o tușă în plus acestei situații de necrezut: aflăm că nici volumul dlui Cimpoi nu va fi de găsit în rețeaua comercială, întregul tiraj (destul de confidențial) urmând să intre în fondurile bibliotecilor. Așa stând lucrurile, vom asista cu siguranță, în zilele ce vor urma, la o adevărată vânzătoare — nescutită de accente dramatice — după exemplarele mult râvnitei *Istorii*.

Lucrarea își crease, de altfel, o mitologie proprie mult înaintea editării sale în volum. „Mitologie” nu este un termen exagerat. Fragmentele publicate de autor de-a lungul timpului în periodicele literare reușiseră să „încălzească” suficient de tare breasla scriitorilor basarabeni, pentru ca viitoarea sinteză sau, mai bine-zis, premisele ei să fie îndeclung comentate. De bună seamă: oricâte aprecieri îți va fi cules traiectoria literară, oricât de convins vei fi fost tu însuși de valoarea scrisului tău, este cu totul altceva, nu?, să-ți vezi imaginea integrată sub semnul eternității, să apari „cu acte în regulă”, ca parte a unui șirag de creatori ce nu începe și nu sfârșeste cu tine, chiar dacă nu ar fi vorba decât de o modestă mențiune în textul de bază, adesea

Capitolul 52

MIHAI CIMPOI SAU NEVOIA DE CREEȘTEȘTICO-ESTETICĂ

(n. 1942)

Critic cu vocație și de literar-estetică, MIHAI (s-a născut în 1942,

Larga, județul Hotin) întotdeauna a fost deschis spre literatura autentică și inovatoare, cu adevărat națională și adevărat dezbătând durerile și nădușala neamului, a susținut și susține în permanență orientările ei originale și moderne, realizările-i de vârf, încercând s-o pună chiar cu riscul de a forța uneori lucrurile – pe "cântarul" capodoperelor universitare, pentru a o judeca din perspectiva unei exigențe superioare. În același timp este refractar la tot ce e canon și rutină, la tot ce e valoare literară îndoielnică sau pseudovaloare. În centrul atenției critice sale se află relevarea frumosului artistic, cu multitudinea lui de fațete și reflexe poetice, sintetizarea mișcării literare contemporane cu direcțiile ei caracter-

stice și dezbateră unor probleme teoretico-estetice pe care le implică evoluția literelor din Moldova și România. De obicei, M.Cimpoi preferă să opereze în actualitate, critică cu categorii existențiale și estetice globale, să mediteză filozofic în jurul problemelor ontologice, să comenteze nuanțat frumosul artistic, să discute autentic de contrafăcut, experimentul de exercițiu factice. E destul să numărăm doar titlurile cărora studii de rezonanță, în diverse periodice de la noi și din alte părți, cum ar fi: *Canon și creație în formele literare, Refuzul miniaturismului, În căutarea noilor robinzoni și timuri, Eroi și măști, Paradoxurile secolului grabă* ș.a., pentru a ne da seama că autorul lor profesează o critică de problemă, care detectează nu numai realizările genurilor literare luate în discuție, ci și aspectele vulnerabile ale acestor genuri, nu numai căutările artistice fructuoase, ci și eșecurile deplorabile. *Rusine estetică, epidemia artelor poetice, magnezismul, miniaturismul – o boală a prozei scurte, poza de a jongla cu chipuri simbolice din mitologia și literatura universală,* – aceste și alte formule norocoase ale criticii

588

ION DRUȚĂ

Prozator și dramaturg. S-a născut în 1928, în satul Hroșolțea (satul județ Soroca). Școala primară în satul Ghica Voili (unde se mutase părinții), apoi face școlile de tractoriști, tehnic și de plădurar. Debutază tărziu cu volumul de schițe *Le noi în noi* (1982). Urmează cursurile superioare de literatură la Moscova. Pe scena literară trece rapid prin cărțile: *Frânze de albe* (roman), *Casa mare* (trămasă), *Presura bunăstării noastre* (roman), *Clapotele* (roman), *Biserica Albă* (teatru) ș.a.

Clădirea Uniunii Scriitorilor din Moldova

MIHAI CIMPOI

Mihai Cimpoi

Trăiește cu familia la Moscova, departe de Hroșolțea natală, vizând – în mod bizar – la refacerea statului a Moldovei în hotarele țării lui Ștefan cel Mare (mort în timpul cuceririi României și Republicii Moldova, desparte de voințele literare, sunt pe punctul de a se reuni în România Mare).

Critic și istoric literar. Născut în 1942, în com. Larga-Hotin. Universitatea de Stat a Moldovei (1960-1965). Redactor la revista *Nisru*, la editurile *Cartea Moldovenească* și *Literatură-Artistică*. Acumă marea de naționalism și blamul lui-on raport al primului secretar al C.C. al P.C.M. (1974). I se refuză orice activitate publică. Din 1991, este președintele al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Lărgit pentru recuperarea națională a *Bucureștilor*. Cărți importante: *Disocieri, Înțelegerea în creștere* (serii despre G. Vieru), *Bucureștii sub stema actuală*, *Nisru și Hyperion*, precum și simțea recentă *O istorie deschisă a literaturii române din Bucureștii* (1996), în care cititorii albuluiului de față pot găsi detalii despre scriitorii *Bucureștilor*, care n-au putut fi incluși aici.

SERAFIM SAKA

CHIȘINĂU
UNIVERSITATEA DE STAT

Prozator bucovinean născut în com. Vancăuți-Hotin (1935). Institutul pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. Volume: *Era țării, Vămile, Lina de platină, Spărie secundarism și înconștință* (M. Cimpoi).

— 112 —

ÎN PUBLICAȚII PERIODICE

Profil

Adrian Dinu RACHIERU

UN FACTOR DE ECHILIBRU - MIHAI CIMPOI

Pentru cultura noastră Mihai Cimpoi nu este doar ilustrul ambasador al unei Provincii. Nume de referință în câmpul criticii, eminescologul de la Chișinău reprezintă, se știe, o autoritate, privind din interior, cu ochi avizat, peisajul literar. Critic necomplexat, basarabeanul convinge prin detentă problematică și avergura demonstrațiilor spulberând ipoteza decalajului (de care, nu fără argumente, se face mare târboi). Bărbat viguros, un munte de om cercetând cu aviditate bibliotecile, M. Cimpoi impresionează și prin rezistență. El n-a căzut prizonierul seducătoarelor boeme și trupu-i falnic n-a fost năruit de întrecerile haice la care, cu sârg, participă guralivii congeneri.

Cum literatura română, după spusa călinesciană, este "una și indivizibilă", Cimpoi refuză basarabenismul condiția de *mediu diasporic*. Cine a risfuit densa *Istorie deschisă* (Ed. Arc, 1996), consacrată tocmii literaturii basarabene, s-a putut convinge că doar o reconstituire pompeiană, dând seama de "sucesivitatea de reinviert", îngăduie priza la "fenomenul basarabean", aflat la ceasul fericit al *regăsirii de sine*. Provincia nu e "steapă pe ogorul literaturii" (cum se încăpățâna a crede, chiar în 1992, un St. Ciobanu). E drept, condiția tragică, teroarea Istoriei, mișcarea circulară ca *forma mentis* ar explica sacrificiul esteticului și pusele mesianice. *Cercul*, potrivit demonstrației lui M. Cimpoi, rămâne figura emblematică a spiritului basarabean (p. 331).

Ivind, cu o ritmicitate de invidiat, cărți care intră grabnic în circuitul referințelor secrete, M. Cimpoi ne-a oferit, de curând, și o remarcabilă contribuție în exegeza blagiană. În colecția *Universitaria* a editurii *Dacia*, coordonată de profesorul Achim Mihu, Cimpoi închină un "poem critic", structurat triadic (*Paradisiacul, Lucefericul, Miorticul*) tocmii poetului-filosof.

Numindu-l pe Blaga un talent major în spațiul nostru cultural, într-un articol publicat în *Steaua* (nr. 3/1971), intitulat *Zece ani de posteritate*,

PROFIL _____ 113

Integrarea europeană prin cultură

Marian Barbu

Prin cel de-al treilea volum de *Critice* apărut în Fundația Scriitură Românească din Craiova, Mihai Cimpoi sporește substanțial numărul analizelor schinate unor scriitori români din dreapta și din stânga Prutului. Cu precizarea că, spre scuzarea de celelalte 2 cărți ale sale, în paginile ale de acum, tenta comparatistă devine și mai evidentă, adevărind încă odată convingerea acestui critic cultivat că literatura europeană nu s-a putut fi văzută ca într-o oglindă fără aportul românesc. De altfel, sub titlul pe care-l dă cîmului său: *Orizont miortic, orizont european ste*, prin sine, grăitor.

Rechemarea lui L. Blaga la elucidarea unei asemenea alternanțe, mai degrabă a unei împliniri, este din mai multe puncte de vedere, și numai indicată, dar și reprezentativă. Adică, pașul și timpul, coordonate matriciale pentru rize existențiale, devin simple concepte filosofice care nu trebuie acruite geograficului și etnicului și mod gratuit sau tendențios. Ele se încarcă pe specificitate atunci când reprezentanții unui spor simt nevoia să se exprime și să exprime. Și se face că Blaga a depășit complexele erorii față de...Centru și a mutat, genial, centrul discuției pe valorile culturale ale satului, le obârșie ancorend în urma urmei. Slogama venicică s-a născut la sași nu a rămas doar o exprimare apodictică ori conjuncturală excolată și în faimosul discurs de primire în academie, în 1937 - *Elogiul satului românesc*, și prime o suită de infuzii ale specificității în sine, găsită audiență în creațiile ulterioare. Ca să nu săi spunem că în teza de doctorat *Cultură și umor*, lucrare cu preponderanță teoretică, e înteviat trimiteri ferice la specificul european și personalități culturale noastre românești.

Ancorat în realitatea imediată, cerută de eroada de tranziție, în care se tot trîmbiează sălcic despre intrarea României în organismele e bază ale Europei, Mihai Cimpoi se obligă să e edifice în privința aceasta prin luarea în întrepriză a specificului românesc. Cu rumente chibzuate, citindu-l pe Blaga pentru "Europa colectivităților", Mihai Cimpoi subscrive (act) idei gânditorului, atrăgând, la rândul, atenția că: "noul stil al vieții, european și absolut" prin naștere, ar avea ca imperative: nominalul, dogma, colectivismul spiritual, arta bistrată, stilizarea launtrică.

Și, cum Blaga însuși lăsa pe seama istoricilor să decidă care va fi înfățișarea concretă a

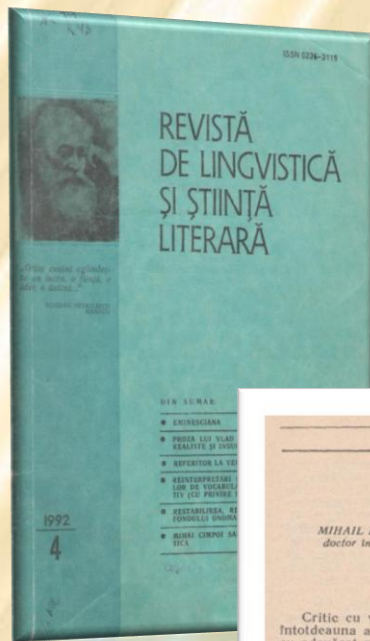
acestui "colectivism" spiritual, interpretul nostru pare a fi la fel de circumspect tocmii pentru că ipotezele sale nu greș sunt nici azi de întezărit.

Ca un corolar al ipotezelor bliagene, dar și al suspiciunii sale, Mihai Cimpoi discută în finalul primei părți a lucrării de *Critice* despre Postmodernismul și noul model al lumii. De data aceasta, glosele lui Mihai Cimpoi pornesc de la cartea Ioanei M. Petrescu, *Ion Barbu și poezia postmodernismului*, 1993. Aici, ca în multe alte crochuri critice, evocări, adnotări sau comentarii, istoricul literar nepereche al Basarabiei își rulează informația după impulsurile analogiei prin cultură. În câteva pagini referențiale, retrăm numele unui Nietzsche, Mallarmé, Joyce, T.S. Eliot, Th. Mann, Hegel, Niels Bohr, Rombaud, Giulio Carlo Argan, E.A. Poe. Toată, în legătură cu Ion Barbu, unele propuse de exegeza de la care a plecat.

Secțiunea a doua a cărții este rezervată cu precădere scriitorilor din Basarabia. Sunt de fapt gânduri, marginalii pertinente despre operele recente ale acestora. De data aceasta criticul literar, deși nu schimbă limbajul stilistic, afirmă însă aproape sentențios opinii merite să dureze. Criticul observă în acest sens că: "în ciuda schimbării unghiului de receptare, datorită unei epoci noi a europeanizării, multiculturalismului și a apariției unor noi formule mitopoietice sub semnul paradigmei relativizante postmoderniste, fenomenul Grigore Vieru supraviețuiește cutezător, nu doar prin demersul său național-identitar (în spiriul mesianic al lui Goga - Mateevici), ci și prin culoarea existențial-ontologică". După cum vorbind de un înalt prelat al Bisericii Ortodoxe Române, Mihai Cimpoi este incredent că documentarea exhaustivă devine pentru el "măturie esențială", "fixare valorică". Căci mitropolitul Nestor Voroniceanu are "religia" documentului. După cum, Nicolae Dabija are un constant cult al istoriei, fiind un purtător și un promotor al conștiinței noastre naționale (identitare), un arheolog al istoriei de ieri în lumina istoriei furate, mutilate, contrafăcute de azi.

Caracterizări clare și exacte căre funcționează și în cazul unor scriitori precum Șt. Aug. Dobruță, Adrian Păunescu, Laurențiu Ulici, Eugen Simion, Petre Got, Radu Cărneci. O revenire critică spectaculoasă întâlnim în comentariile închinare unui Marin Preda necunoscut, timp, arhetip, boicot al istoriei. Punctul de plecare îl reprezintă cartea asfel intitulată a lui Victor Crăciun, cel care a adunat mai multe mărturii ale contemporanilor și producând, cum avertizează Mihai Cimpoi, informații surprizătoare despre încercarea lui Marin Preda de a plăsmui un Ulyseș țărăn, despre temerara întreprindere de a ne da o trilogie despre război, (deci, încă două volume ale delirului), despre existența a trei versiuni a *Mormonilor* (versiunea A - *Oameni urâți*; versiunea B - *Sfârșitul lui Moromete*; versiunea

(continuare în pag. 28) *steaua.ro*

PORTRETE LITERARE

MIHAIL DOLGAN,
doctor în filologie

MIHAI CIMPOI
SAU NEVOIA DE CRITICĂ
ESTETICĂ

Critic cu vocație și de o vastă cultură literar-estetică, Mihai Cimpoi întodeauna a fost și este deschis spre literatura autentică și inovatoare, cu adevărat națională și cu adevărat dezbătând durerile și nădejdele neamului, a susținut și susține în permanență orientările ei originale și moderne, realizările de vîră, încercînd s-o pună — chiar cu riscul de a forța uneori lucrurile — pe «târnișul» artei universale, pentru a o judeca din perspectiva unor exigențe superioare. În același timp el este refractar la tot ce e canonic și rutină, la tot ce e valoare literară îndolnelnică sau pseudovaloare. În centrul atenției criticii se află relevarea frumosului artistic, cu multitudinea lui de fațete și reflexe poetice, sintetizarea mișcării literaturii contemporane cu direcțiile ei caracteristice și dezbaterea unor probleme teoretico-estetice de actualitate pe care le implică evoluția literelor din Moldova. De obicei, M. Cimpoi, e tentat să opereze — în actual critic — cu categorii existențiale și estetice globale, să mediteze filozofic în jurul problemelor ontologice, să descopere ideile sociale și cetățenești autentice de cele mimate, experimentul rodnic de exercițiul factice. E destul să numim doar titlurile citorva studii de rezonanță, publicate în diverse periodice de la noi și din alte părți, cum ar fi: *Canon și creație în Jornele literare, Refuzul miniaturismului, În căutarea noilor robinzoni și timuri. Eroi și măști, Paradoxurile secolului grăbit ș.a.*, pentru a ne da seama că autorul lor profesează o critică de problemă, care detectează nu numai realizările genurilor literare luate în discuție, ci și aspectele vulnerabile ale acestor genuri, nu numai căutările artistice fructuoase, ci și eșecurile deplorabile. «Rușine estetică», «epidemia artelor poetice», «moșnegismul», «mimaturismul — o boală a prozei scurte», «poza de a jongla cu chipuri simbolice din mitologia și literatura universală», — aceste și altele formule norocoase ale criticii s-au întipărit adine în conștiința estetică a timpului atît prin vizarea exactă a unor stări de lucruri îngrijorătoare din literatura anurilor periode, cît și prin contribuția personală adusă la dezrădăcinarea susnămirilor fenomene negative.

Paralel cu dezvaluirea «pe viu» a procesului literar în continuă evoluție, M. Cimpoi manifestă o preocupare constantă pentru distingerea timbrului original al talentelor veritabile, precum și pentru descoperirea nodului vital al operelor lor. În accepția exegetului una din funcțiile primordiale ale criticii este aceea de a stimula creația adevărată și de a promova valorile spirituale durabile [1]. Iată de ce el se străduiește să dea criticii o formă constructivă, creatoare; iată de ce îl este specifică reacția promptă și capacitatea de a se entuziasma (fără a aluneca în complăciturism iefin) de noutățile literare merituose; în sfîrșit, iată de ce își «estrecoară» obiectivile și amendamentele cu multă precauție, tact și bunăvoință. Intr-un *Argument* din volumul *Focul sacru* M. Cimpoi își precizează astfel: «De la specificul operii pînă la cel al vieții — iată drumul pe care trebuie să-l parcurgă criticul, nu fără a lua

© M. Dolgan, 1992

România literară

18

Apare săptămînal sub egida
Ununii Scriitorilor

Editor:
Fundația Romînia Literară
Director general
Nicolae Manolescu

8-14 mai 1996
(Anul XXX)

Biblioteca Națională
București

Apariții în România
1996

CRONICA de Alex. Ștefănescu

Prima istorie completă a literaturii române din Basarabia

A APĂRUT recent, la Chișinău, prima istorie completă a literaturii române din Basarabia. Autorii, Mihai Cimpoi, s întinșoară, în spirit democratic, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, dar, lachisă sau dechisă, lucrarea cuprinde toate informațiile necesare pentru înțelegerea fenomenului literar de peisul Prut, în desfășurarea lui istorică.

Este vorba - trebuie spus de la început - de o realizare valoroasă, chiar dacă i se pot găsi și destule insuficiențe. Lăudîm în considerare circumstanțele politice și culturale din Basarabia postbelică, în mod flagrant nefavorabile formării unor critici literari, ne vine greu să înțelegem de unde a aprut un autor capabil să judece cuprinzător și de la un nivel intelectual care impune respect un fenomen atît de complex. Surpriza este cu atît mai mare cu cît Mihai Cimpoi - cel puțin din punctul de vedere al semnificației acestor rădăuri - pare să a-ibă nici perspectiva istorică, nici spirit critic, clarție sãle - și în special cele despre Eminescu - propunând interpretări atemporală și solenae, cu frecvente aluziuni la grandilovență.

O perspectivă istorică propriu-zisă nu există nici în lucrarea recent tipărită, însă ea este suplinită de ceea ce s-ar putea numi o reprezentare vizuală a genezei, evoluției și supraviețuirii literaturii. Ca și Blaga (și, decît, ca și Spanghel), Mihai Cimpoi are sentimentul determinării directe și inevitabile a creației spirituale de către mediul natural:

«Acest pămînt parcă eterna sorți pierzaniei generează - statornic - o «scara» de înălțare progresivă a delectării, adevărați grunji de boari tîbăciți de vînturi și de sașea trudei, codrii mării, glăbiștii suficient în zona umbrei și a tăinei, lechid, limbaț, înoc în sine însoși orizont».

Astfel văzută, spațiul geografic devine o realitate mișcătoare, referindu-se la mutaporturile literaturii din Basarabia, istoricul literar nu evocă instituțiile,

tot seapari, dar o face fără entuziasm, chiar plicios, ca un poet care ar trebui să completeze o evaluare conștientă.

Mizată este și neovocarea care s-a abătut asupra Basarabiei, prin secearea sa sub o ocupație sorînică nemiloasă și devastatoare:

«Literatura basarabeancă este într-un total asomenea Bibliotecii din Alexandria: cum ai putea să investighezi și să valorifici întregul ei fond de cărți, manuscrite, publicații, mărturisiri epistolare cînd o parte bună din ele au fost arse, nimicite, cenzurate, arestate, bombardate, acuzate în faimie, doșite după alte cărți sau predilece securității spre a fi «lichidate», pușe sub secheștu sau mutate la «Căruș mare».

Mihai Cimpoi are, în general, o predispoziție filosofico-poetică, dar aceasta nu însoamnă că nu face istorie literară. Istoricitatea fenomenului literar basarabeanc este evidentă, în lucrarea sa, de raportarea permanentă, explicită, dar mai ales implicită, la istoria literaturii române în general. Din punctul de vedere al lui Mihai Cimpoi, literatura de dincolo de Prut este o parte a literaturii române (ideea se enunță încă din titlul cărții prin prepoziția *de*). Deosebită apartenență istorică nu discutăm, conștientînd-o ceva de ordinul evidentei (cum și este). Dacă ar face greșala să mire la tot felul de polemici pe tema românității literaturii moldovenești, ar relativiza ideea, ar trata-o ca discutabilă, ar lăsa la discreția celor rău intenționați sau a teribilitorilor.

Și apoi, nici nu este nevoie de o argumentație propriu-zisă, întrucît lucrarea în ansamblu ei conține o argumentație, elocventă, copioasă, «scara» de înălțare progresivă de pagini ale ei formează mereu avem senzația nu că descoperim o nouă literatură, ci că se completează cunoștințele despre literatura română. Este ca și cum într-o cameră insuficient luminată s-ar face dintr-o dată lumina mai puternică.

Mihai Cimpoi aduce în prim-plan nume care ne sunt de multă vreme familiare - de la Costache Negruzzi,

de puțină vreme sau nu-i cunoaștem deloc - ca George Monea, Ion Drăuș, Vasile Vasilache, Paul Măruș, Grigore Vieru, Serafim Saka, Anotol Codru, Vladimir Beșleagă, Spiridon Vagheș, Nicolae Dabija, Aradlie Suceveanu, Emilia Galico-Păun, Vasile Gîrleanu sau Grigori Chipur - istoricul literar ne cerează impresia unei regăsi. Avem, în acest din urmă caz, senzația că ne sunt prezentați autori (din țara sau din Suceava) de care am uitat sau a căror evoluție s-am mai urmărit-o în ultimul timp.

Pușii critici și istorici literari români cunosc atît de bine literatura română în ansamblu ei ca Mihai Cimpoi. Deși nu este exhibat, această competență joacă un rol important în asigurarea credibilității cărții, în întretinerea impresiei că autorul își exercită spiritul de observație de la îndemînă, astfel încît poate să-lucească pe care și-l amintim.

Demon de remarcă este și spiritul critic pe care și-l manifestă Mihai Cimpoi în descrierea literaturii din Basarabia. Animat de un patetism abstract și lipsit de orice înclinare ludică, grav, responsabil, istoricul literar dispune - precu, dar imposurabil - valorile de reevaluare. Din punctul lui de vedere (absolut îndreptățit), idoloogia oficială, avînd drept scop delectarea lasurarea comunistului și deconștientizarea și propunnd împunnd scriitorilor o estetică primitivă, unofid de-a dreptul stupidă, a fost genul literar o forță opresivă, traumatizantă. Scriitorii care au asimilat-o nu devin excepționi. Tot ceea ce s-a produs valtoar în plus literar s-a produs împotriva acestei idoloții. Cu calm, fără resentimente, Mihai Cimpoi evocă lungul drum al așopii către zi și alege, din mormanele de scrieri epuante, ceea ce într-un fel sau altul a fost în condițiile ostile și rezist.

Spiritul critic al lui Mihai Cimpoi se manifestă și prin neînțelegerea istoricului literar în fața prestigiiilor unor scriitori sau a modelii literare. Un exemplu de clarviziune îl constituie

RCCB
R 594

2002/4 (50)

LECTURI

ZEUL ASCUNS

Adrian CIUBOTARU

De consemnat și de citit încă o carte ("Zeul ascuns", Chișinău, Editura Prut Internațional, 2002) a reputatului critic literar Mihai Cimpoi. Subtitlul ("Microeseuri despre labirint") este mai mult decît o sugestie, arătînd din start spațiul teoretic în care trebuie căutat referentul ascuns al cărții ("deus absconditus"). Labirintul e o preocupare mai veche a exegetului, semnificînd drumul anevoios și sinuos al cunoașterii prin Operă. Labirintică este, mai ales, poezia discontinuității și produs al Fragmentului. Rătăcirile poetului modern prin galeriile iscusit amenajate ("incilicite") ale construcției daidalice, nu este atît o căutare a unei ieșiri, cît o căutare a unui Centru (a unui Sens sau chiar a Sinelei, reamintindu-ne, aș zice, de oscilarea ființei poetice eminesciene între condiția

"hyperionică" și cea narcisiacă), ieșirea, de altfel, este imposibilă, creatorul modern fiind "închis" iremediabil (Maurice Blanchot) în "cîntul etern neisprăvit" ("Scrisoarea IV") al Operei, în Cercul limbajului: "Odiseea cuvîntului, la modern, exprimă odiseea Ființei. Poemul modern caută disperat în mod "polemic", caută o centrare sigură a lui, chiar dacă fuge în ascundere". Labirinturile limbajului sînt totuși explorate, iar sensurile reordonate. Artistul modern înalță, în cele din urmă, Catedrala, edificiul Operei alcătuit din cioburi, din fragmente, din cercurile concentrice ale inițierii. Evocarea mitului Mesterului Manole și a mitului icaric, constituie, pentru autor, un prilej de asociere a destinului celor doi creatori legendari cu destinul artistului modern, captiv al propriului său tempolu (aici: metalimbaj). Altul pare a

Și în celelalte două cicluri, *jocuri tactile* și *sîngură în carusele*, personajul poemelor pășește pe linia dintre a fi și a-și aminti, aceste stări amestecate în magia cuvîntului poetic, în eufonia textului scris, al scrisului care, fie al lui, fie al ei, o trage la fund ca o bulboană ("Scrisul / tîu mă trîpnea la fund ca o bulboană"). Și eu cîdeam în această bulboană a timpului, a amînării, în acest vîrtej al scrisului - ca mod de existență -, din care ies poeme cu epiderma transparentă de copil abia născut, poeme în care eu, o reșită mirifică, decojindu-se de sine, își lasă în larba timpului ce trece pielea ca pe o amînare, recăpătînd puterea și rațiunea de a fi. Acest eu (care își caută într-o dispariție mîncîntă adevărata și reala identitate între esanșama, eu/cea care sînt și eu/ fîca). primenit merge în sensul unui credo la care nu abdică nicîcînd: „merg în sensul viselor mele și nu gîndesc la sentimente”.

Melancolia, sensibilitate accentuată, melodia orfică (a unui Orfeu în unione cu Euridice, se pare chiar că Euridice preia cîntecul lui Orfeu, într-o chemare înverșad), comunică date biografice subiacente. Imaginile picturale, sugestivitatea lirică, ritmul „narăni”, depănarea unui fir prins dincolo de ecranul întors spre cititor ar putea scoate volumul în afara scriiturii postmoderniste, dar textele se încapățînează să rămînă în paradigmă totuși, cumînd și suferind în coajele sînce de înaltă artă date esențiale: imaginea copilului mîrșuș cu cea a copilului maria, imaginea păduri spre care merg două chipuri luate de mîna „mama și fîca, fîca/mamă și fîl care, știe, într-o ordine psihanaltică, totul despre aceea pădure: „eu știu drumul, eu știu drumul, eu știu drumul...”, exclamă el ca într-o deapădă care își trece vocile, nisipurile, apele, pădurea, eul esențial, dintr-o cameră în alta.

Poemele sînt scrise cu un discret sentiment al trecerii timpului, prin care viața se convertește în poezie, „mă grabesc / aproape alerg reușayzî gîndul / în fac mult mai subțire, azi / timpul este egal cu sine, deschid cartea la arată”.

Pentru Margareta Curtescu această carte a fost necesară ca aerul, ca apa vie din baamele copilăriei, „scriu să mă refac am vîrsta mamei pe cînd o vedeam tot / mai tristă”, se confesează autoarea: întocșirea personajului său pe căile retrospecției a însemnat parcursul unui drum inițiat de întoarcere către sine, pentru a avea puterea de a merge mai departe. Cartea această a însemnat o înșăpă. Desprinzînd, Margareta Curtescu are în față breștele mai multor cărți prin care talentul ei incontestabil va înșama o desfășurare în urcuş.

despre Zeul ascuns în labirintul textului

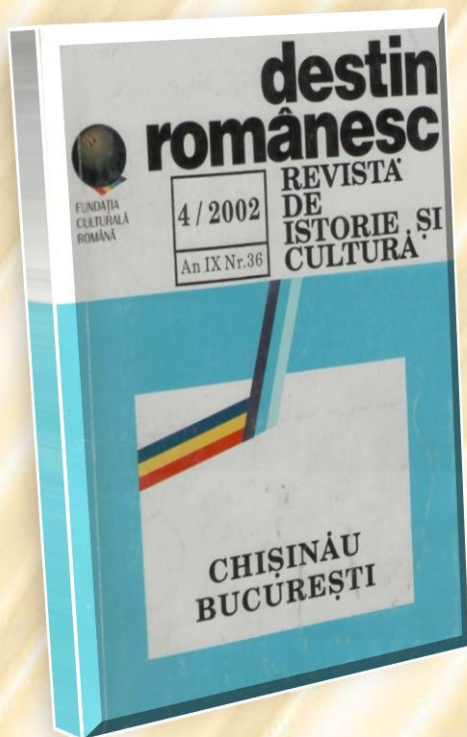
Labirintul, cu multiplele lui semnificații (unul ontologic - propriu ființei și neființei, creatorului, poetului antemodern și celui modern sau postmodern, altul - existențial: unui văzcut ca spațiu

de manifestare a creatorului de valori artistice, altul - proiectat în sfera preocupărilor culturale în general) constituie punctul de declanșare a unor meditații estetice succințe (autorul în numește microeseuri), adunate de Mihai Cimpoi în volumul *Zeul ascuns*, lansat de editura Prut Internațional în 2002. Volumul conține texte inedite și un *Fragmentarium*, selecție din mai vechile *Cicliconele lui Ulișe*, *Dumnicia viitorilor* și a.

Sinonim cu „inciliciale, cu complicația sofisticată dîună la absurdul, cu vegnică trăire și observare, cu lipsa de acces și de sens”, pentru o percepere superficială a vieții, labirintul este pentru cei care au dorit să accedă și au reușit să ajungă măcar la mijlocul drumului înfrînți a adevărului despre absolut, o stare frească a ființei. Mihai Cimpoi vede opera „ca labirint sau catedrală”, iar între creator și opera lui s-au statuit pe parcursul evoluției raporturi diferite, sau, mai bine zis, raporturile au fost

și sînt dintotdeauna aceleași, iar perspectivele de înțelegere a lor sînt mereu altele. Astfel, creașionismul platonician - simbol al armoniei - este perceput de către poetul modern din „punctul de vedere” al cărmîzîș, în multitudine ei iterativă. În consecință, „neputînd realiza întregul, avînd conștința imposibilității de a-l contura, poetul modern se multumește să-l sugereze prin fragment”. În literatura modernă, afirmă eseuistul, „opera îl înghite pe artist, fatal, în „edificiu” ei viu”, ea nu este decît o sumă de fragmente ale alter-ego-urilor artistului (cum ar fi întreaga operă a lui Fernando Pessoa). Creașia în civilizația modernă se axează pe căutarea discontinuu, continuu este efortul pe care îl necesită. Atenția criticului se îndreaptă, în mod special, spre poetul modern, umărîndu-l a căderea ontologică „în cercul existențial al cuvîntului ca în propriul labirint”. Meditațiile asupra labirintului se extînd pe rizele

ACADEMICIANUL MIHAI CIMPOI LA VÂRSTA MATURITĂȚII DEPLINE

Alexandru Moșanu

Cu puțin timp în urmă, academicianul Mihai Cimpoi a împlinit vârsta de 60 de ani. Figura sa de savant, de critic și istoric literar, de filosof al culturii domină peisajul cultural din Basarabia, fiind binecunoscută și în întreaga Țară. Format ca om de litere în condițiile dictaturii comuniste, Mihai Cimpoi a înfruntat în calea sa „spre aștri”, ca și mulți alți intelectuali români, o adevărată „teroare intelectuală”. În ciuda vitregiei timpurilor, viața literară în R.S.S. Moldovenească evolua sub formele specifice perioadei totalitarismului, scriitorii elaborând strategii de rezistență latentă și acumulând energie pentru activitățile viitoare. O astfel de strategie „estetică” a avut și Mihai Cimpoi. Când nemulțumirile și revolta românilor din stânga Prutului s-au constituit într-o „nașă critică”, scriitorii au fost pregătiți pentru a se plasa în fruntea mișcării de renaștere și de eliberare națională al cărei apogeu a fost atins la 27 august 1991 – ziua proclamării independenței Republicii Moldova.

În ultimii treizeci de ani de activitate, în centrul atenției criticii se află viața și opera lui Mihai Eminescu. Mihai Cimpoi apreciază întâlnirea cu Eminescu drept „evenimentul-cheie” al vieții sale, subliniind, totodată, faptul că poetul nostru național l-a modelat nu numai pe el personal, ci și întreaga societate românească. „După 1990, scrie Mihai Cimpoi, Eminescu a revenit cu forța lui modelatoare în societatea românească democratizată, nemaivorbind de rolul său paternal în procesul de renaștere națională a românilor basarabeni”.

Un alt domeniu în care Mihai Cimpoi s-a impus prin competență și tenacitate este istoria literaturii române. Din 1996 până în 2002 au apărut trei ediții ale monografiilor capitale *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, caracterizată de autor „ca o încercare de primă sinteză critică”. Acest studiu evidențiază o dată în plus talentul și erudiția autorului, precum și capacitatea de a valorifica, în conformitate cu rigorile metodologice și filosofice moderne, un imens volum de informație referitoare nu numai la procesul literar propriu-zis, ci și la cadrul socio-cultural în ansamblu.

Ideea de bază care leagă între ele lucrările lui Mihai Cimpoi este ideea unității românești. Până la apariția principalelor scrieri ale lui Mihai Cimpoi nimeni n-a demonstrat atât de convingător cum a făcut-o Donnița sa, că literatura română din Basarabia face corp comun cu literatura și cultura română din întreaga Țară. Influența cercetărilor sexagenarului asupra mediului științific și cultural este indiscutabilă. Însă tot atât de adevărat este și faptul că acestea, abordând probleme ce frământă societatea moldovenească din momentul renașterii Basarabiei de către imperiul sovietic până în prezent, au o rezonanță deosebită și în viața politică.

110

Astăzi, forțele politice antidemocratice de la Chișinău, sprijinite puternic din afară, continuă să promoveze politica mai veche de dezrădăcinare și de instrăinare a românilor din stânga Prutului. Expresie a acestei politici de esență stalinistă este conceptul „moldovenismului” – vârfurile lancei al atacurilor vehemente împotriva României și românismului. În condițiile în care pe Prut se încearcă ridicarea unui nou zid al dezmembrării naționale, scrierile și activitatea civică a lui Mihai Cimpoi rămân a fi un reper în lupta pentru apărarea identității național-culturale, a dreptului românilor basarabeni la reunire cu Patria-mamă.

În numele membrilor colegiului de redacție, al redactorilor și colaboratorilor revistei „Destin românesc”, îi doresc domnului academician Mihai Cimpoi multă sănătate și noi realizări în activitatea sa nobilă.

Publicăm mai jos esul lui Mihai Cimpoi „Nostalgia Centrului”, care este, în viziunea autorului, un *curriculum vitae* ce „prezintă nu o descriere notarială, parafată juridic, ci o meditație pe (în) marginea vieții, pe (în) marginea drumului par-curs, o profunzime de credință, o spovedanie în fața altarului adevărului din care să se vadă nu faptul că ai trăit, ci faptul cum ai trăit și cum apari între dorință și realizare”.

Mihai Cimpoi, Nostalgia centrului

Începem prin a ne întreba ce înseamnă un *curriculum vitae*, ceea ce e tot-una cu a desluși – în spirit kantian-noicist – cum este cu puțină un drum în viață.

Un drum nu în sensul său rectiliniu, ci mereu *de-viat*, adică (dacă e să ne jucăm cu cuvintele în sens postmodernist) anume *de-viață* (sau de-viață). E un drum socratic cu re-veniiri, e un drum hegelian cu de-veniiri, e un drum heideggerian întrerupt (de pădure)?

Vedele spun că omul devine ceea ce gândește, cred totuși că, dat fiind orizontul limitat și abstract al gândirii, omul devine ceea ce *fiptuiește*, ceea ce îi *trăduce gândirea*, ceea ce face cu puțință din ceea ce gândește. În *decursus vitae* omul nu este decât șirul faptelor sale, spune Hegel în *Logica* sa.

Un *curriculum vitae* va trebui să țină cont de această primă încercătură, căreia anticii îi ziceau *aporis*, și să pună în cumpănă (într-o dreapta cumpănă românească) realul și posibilul. De aceea, în viziunea noastră el reprezintă nu o descriere notarială, parafată juridic, ci o meditație pe (în) marginea vieții, pe (în) marginea drumului par-curs, o profunzime de credință, o spovedanie în fața altarului adevărului din care să se vadă nu faptul că ai trăit, ci faptul cum ai trăit și cum apari între dorință și realizare.

Constantin Ciopraga, unul dintre marii cărturari de azi, delimita categoric *curriculum vitae* de *jurnalul intim*, precizând că primul este uzual, plat, sec, superficial și înscris în cercul datelor temporale și spațiale („născut în anul, luna, ziua”),

111

ACADEMICA

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ, CULTURĂ ȘI ARTĂ
EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIN SUMAR ● Marin Preda '80 ● Autonomie și sincretism în muzica lui George Enescu ● Lucian Blaga și Dunărea imperială ● Vasile Pârvan: Preeminența spiritualului ● Institutul de filologie - Viitorul aparține științei multinaționale; Dan Berindei - Participarea istoricilor români la pregătirea și desfășurarea congreselor internaționale de istorie; Mihai Cimpoi - Sub semnul dreptei cumpăniri; Eugen Coșeriu - „Noi proveneam dintr-o familie care ținușe limba română la icoană...” ● Le rôle de l'UNESCO au XXIe siècle ● Sesiuni omagiale: Ion Ionescu de la Brad; Constantin Chiriță ● Aurel Vlaicu - o consacrare internațională ● Cronica vieții academice

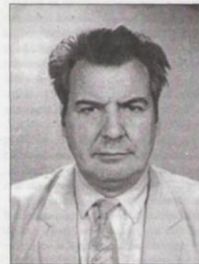
SERIE NOUĂ

Nr. 5-6
August
Septembrie
2002
Anul XII
142-143

Interviuri

MIHAI CIMPOI

Membre de onoare
al Academiei Române

Mihai Cimpoi

Sub semnul dreptei cumpăniri

Am să încep cu urarea de mulți ani în sănătate și putere creatoare. O fac fiindcă, de curând, a fost ziua Dvs. aniversară. Ați împlinit o vârstă frumoasă, o vârstă a deplinei puteri creatoare și la Chișinău a apărut o biobibliografie, din care am aflat că sunteți autorul a peste 2037 cărți, articole, eseuri, studii, comunicări, prefețe, traduceri, cifră de-a dreptul impresionantă. Am reținut din marturisirea Dvs. de credința o idee privind cultura care instaurează suveran spiritul democratic și dă individualității devenită personalitate o linie și acțiunilor care îndepărtează vanitatea și aliste pasiuni josnice, distructive.

Sunt cuprinse în această bibliografie toate scrierile mele și, desigur nu plac toate, dar ele fac parte din ființa mea; nu pot renunța la ele, pot doar regreta că am scris unele articole.

Ce fel sunt articolele pe care le regretați?

Cele pe care am fost obligat să le scriu din motive conjuncturale ca să salvez niște cărți. De pildă, atunci când am fost acuzat, de autoritățile de la Chișinău, de naționalism.

Acuzație care se merită.

E adevărat. Eu zic, totuși, că sub acest aspect sunt un om împlinit, că am fost consecvent. Nu știu dacă cei care mă acuză de naționalism - și mă refer acum la cei de la revista *România Literară* - au scris la fel de mult și cu o deschidere mai mare despre literatura universală și dialogul cultural așa cum am făcut-o eu. Să-mi fie iertată lipsa de modestie. Cel puțin prin Eminescu.

Și nu numai. De curând ați scris o monografie despre Duiliu Zamfirescu, un scriitor care pare uitat. Are un subtitlu semnificativ „Între natură și idee”.

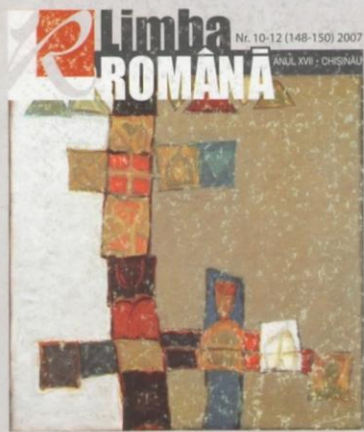
Am scris-o la sugestia lui Traian Otleanu și Florin Muscalu, care nu mai sunt printre noi. A fost o personalitate complexă, cu o structură dilematică, oscilând între idee și natură, între eul pur și eul vagnerizat cum spun eu. Mesajul operei lui este foarte actual; omul zamfirescian este omul zilelor noastre. Tănase Scatiu, de pildă, este și o personaj al zilelor noastre.

Ați mai publicat cel de al doilea volum de *Critice*, subintitulat *Centrul și marginea*. Cum să înțelegem această relație?

În primul volum *Fierăria lui Iocan* am scris despre marile modele critice - *Maiorescu*, *Lovinescu*, *Vianu*, *Calinescu* - polemizând cu cei care se detașează de ele arătând că sunt viabile. În acest volum mă preocupă problema scriitorilor din exil, care doresc centrul, rătăcesc spre drumul mitic spre centru, cum spunea Mircea Eliade. Marginea are un complex al ei. În exil, condiția omului de literat este elegiacă, se hrănește din amintiri, are nostalgia centrului, fie al culturii românești, fie unul valoric pe care îl acceptă. Există o filosofie a exilului românesc. Exiliul este un fenomen al rupturii, al închiderii și divorțului. Sub aspect teoretic, propun o schiță teoretică, dar am și portrete ale unor scriitori români din exil - din Canada, SUA, Franța, Germania, dar și din nordul Bucovinei, din Banatul sârbesc și, desigur, din Basarabia. Propun două moduri de a valorifica exilul, doua modele: modelul Cioran, care înseamnă detașare totală, renunțare la patrie, cu toate că în ființa lui se păstrează codul genetic al culturii noastre. El, bunăoară, nu s-a detașat, nici când de Eminescu.

Nici nu este posibil.

Și asta deși vorbește de *păcatul valah*, de care încerca să se mântuiască scriind în limba franceză, prin atașamentul la alte valori. Brâncuși sporește valorile românești, fără complexe și fără să disprețuiască cultura țării sale. Mircea Eliade este mai aproape de modelul Dante și, pentru el, exilul e un izvor de inspirație, fără o blocare psihică în conștiința rupturii. Creația poate răzbiuna ruptura, se poate opune terorii istoriei, a desimulării. Pentru el, patria este limba în care vorbește și visează. În care a scris literatura.

198 Limba ROMANA

Valeriu MATEI O FIGURĂ EMBLEMATICĂ A CULTURII ROMĂNEȘTI – MIHAI CIMPOI

I. LITERATURĂ ȘI DESTIN

Figură emblematică a culturii românești din Basarabia, Mihai Cimpoi pare să fi fost predestinat activității literare, într-o vreme când literatura română din spațiul basarabean era la o cumplită răsruce de destin: sau revemea la normalitatea limbii române literare și la criteriile estetice, sau dispărea definitiv în hăul artificialilor „cuvântelnice”, impuse de cerberii regimului sovietic de ocupație, și în hățșurile fără de capăt ale ideologiei comuniste.

Până la un punct destinul său e comun cu al celorlalți intelectuali reprezentativi ai Basarabiei de astăzi: fiu de țărani, cu o copilărie necusută de munci și încercări de tot felul, dar marcată și de frumusețile colinelor basarabene sau de cele ale urbei Gernăuților, avid de carte, dar cu posibilități materiale modeste, cu o studenție chișinăuliană și veselă, și tristă, marcată atât de griji materiale, cât și de obligația de a-și suporta, cu ironie și calm, pe autointitulații „profesori” de „literatură sovietică” opoșiți de regim pe la facultăți și catedre.

Există însă și ceva aparte în predestinarea pentru literatură a lui Mihai Cimpoi, pornind de la chiar originea părinților săi. Născut în Horodiștea Botoșanilor, dar stabilit apoi la Cuzlăul de Păltiniș, loc unde, de pe malul înalt al Prutului, se deschide asupra spațiului basarabean o perspectivă largă și plină de farmec, aidoma dorinței ne-stăvilite de a îmbrățișa, Ilie Cimpoi, tatăl criticului, „bun povestitor și recitator de balade și drame populare”, descălecă în Larga Hotinului – o comună mare cu o frumoasă biserică de lemn de la finele secolului al XIX-lea – unde se însoară cu Ana Habureac, fiica preotului din această comună. „Ilie Romănu”, cum îi spuneau consătenii tatălui cărturarului, aducea o aură de poezie botoșaneaneminesciană în spațiul matern, care nu era altul decât cel de rezistență și de afirmare al stamaticștilor – Constan-

LIMBA ROMÂNĂ

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ
Nr.7-9 2002 • ANUL XII • CHIȘINĂU

Mihai CIMPOI - 60

Dr. Ana BANTOȘ

MIHAI CIMPOI: DIALOGUL DINTRE CENTRU ȘI MARGINE

În peisajul cultural basarabean, exotic din perspectiva unui intelectual din afară, personalitatea lui Mihai Cimpoi atrage atenția prin efortul de a comunica, într-o formulă înnobită, prin modul de a fi al artistului din această parte a lumii. E oportunită să ne întrebăm dacă statutul criticului literar de aici se deosebește de cel al oamenilor de aceeași profesie de altă parte. Cu siguranță că da. Deosebirea constă în necesitatea de a lupta cu orizonturile închise ale acestui areal. Iată cum exprimă Mihai Cimpoi sentimentul spațiului închis: „Acest pământ păvă etern sorti pierzaniei generează statornic o senzație de închidere progresivă: dealurile, adevărați grumaji de bouri tăbăciți de vânturi și de sarea trudei, codrii merei găzduind sufletul blând în zona umbrei și a tainei, închid, limitează, întorc în sine însuși orizontul”, îșpirea din cercul vetrei în plan geopsihic este identificată de către autorul istoriei deschise a literaturii române din Basarabia cu „îșpirea din cercul originar, în planul cunoașterii, și cu îșpirea din cercul tradiției în plan etic și estetic”. În conformitate cu această „forma mentis” basarabeanu-lui” care constă în fixarea strategică în cerc”, se modelează, – consideră criticul nostru, – și omul de cultură din Basarabia, sentimentul înstrăinării neașteptate. Acesta este, de fapt, argumentul nevădit de deschidere (de unde și titlul istoriei deschise...) a literaturii de aici spre un spațiu vast al culturii care invadează spațiul artistic propriu-zis. Este și explicația ten-

MIHAI CIMPOI
60

...contemplativ și polemic, atent la modul în care sufletul românesc se autodelează, analist ingenios și propunător de sinteze, denunțând ferm exagerările nocive ale de-mitizării agresive și osândind „morbil subaprecieri” unor valori naționale, Mihai Cimpoi e o personalitate rotundă, demnă de toată audiența.

Acad. Constantin CIOPRAGA

dinței criticului de a aborda fenomenul literar din perspectiva sociologiei și a filozofiei culturii.

Mihai Cimpoi a debutat sub semnul necesității de a defini „personalitatea” (identitatea) literaturii române din spațiul pruto-nistrean. Volumul său *Disocieri* (1969) și *Alte disocieri* (1971) sunt o dovadă elocventă a fidelității față de confrății săi de condei din diferite generații. Pe parcursul câtorva decenii a fost un cronicar devotat cănuia nu-i scăpa aproape nimic din aparițiile editoriale. Traseul criticilor sale literare s-a materializat de la consemnarea literaturii basarabene la conturarea cadrului de raportare a ei. Într-un timp când raportarea la contextul literar general românesc era strict interzisă, criticul căuta repere în peisajul mai amplu, cel al literaturii universale, din care se făceau numeroase traduceri, unele prefăcute chiar de criticul nostru. Volumul *Focul sacru* mărturisește despre acea perioadă.

Mai târziu cercetarea sa se va axa, mult mai decisiv, pe problema originalității, a cărei garanție, conform opiniei lui G. Calinescu, stă în factorul etnic. În aceste intuiții călinescienice Mihai Cimpoi vede realizarea din interior a unor imagini care au impus identitatea literaturii române. În volumele care au urmat – *Narcis și Hyperion* (1979; 1986), *Cicatricea lui Ulyse* (1982), *Intoarce-te la izvoare* (1985), *Creația lui Ion Druță în școală* (1986), *Duminica valorilor* (1989), *Basarabia sub steaua exiliului* (1994), *Sfințe firi vizionare* (1995), *Lucian Blaga: Paradisiacul Luciferic. Mioriticul* (1997), *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1996, 1997, 2002), *Marul de aur* (1998), *La pomme d'or* (2001) – obsesia criticului de a se apropia cât mai mult de adevăr îl va conduce în mod inevitabil spre sensuri precum „absolut”, „istoric”, „cultural”, „relativ”. Istoricul literar va aborda și

PROFIL: MIHAI CIMPOI

În expectativă, poetul... sau Realitatea secundă

Margareta CURTESCU

"Intrata să adesea în fața noastră cu o simț de tineră puerilitate, o carte cu șapte pecei". O trecere săvârșită, coborâtă pară din noaptea, zădărnice încercările noastre de a-i pătrunde sensurile, sima, ordinea interioară, legile aplicabile". Aceste meditații pregătite de o teribilă noaptea, pe care am încercat să le re-găsim într-un poem cu un eventual titlu Sfârșit terestru, inaugură O intrare de la literatură din Basarabia de Mihai Cimpoi. Pentru raportul critic și istoric literar, demersul analitic răspunde o dublă relație: interpretare și propoziție a textului sau fenomenului literar și, concomitent, acțiune imaginată. În acest caz, senzația, implică actul critic, pre-impune vibrația limbajului colectiv, condițională în interior și asemănată rigidității.

Debatul sub semnul discursului literar nu e doar o activitate înrădăcinată dinamic, avântă să scape rezee și să domine întregul prin acțiune și deflucții, ci presupune și tăcerea tăcută de revoluție, critică. Mihai Cimpoi a fost mereu înțeles și grașimul său, de *poetul* Mihai Cimpoi, a cărua voce a răbdat constant din glorioză și susținută. În înțelesul cărților Domniei Sale vorbește în favoarea acestei dihotomii a ființei: *Nurce și Hyperion*, *Căutarea lui Ulys*, *Intenșivarea la înșurare*, *Dumnezeu vădător*, *Clădirea în zău* și *La capătul etc.* traduce reflexele unei rafinate percepții poetice. Acest gen de receptivitate și interpretare a textului literar, cînd luciditatea plonjează în unde unei sensibilități estetice, și creează literatură o stare de confort

facilitându-i comunicarea cu opera comentată. Criticii își asumă un rol dublu și extrem de complicat: să plămâze în spoliul magice al fenomenului literar, ființă a-1 deteriora sau a-1 altera esența. Mai mult, transformă poeticul în textul științific în literele semnificației, întregimului o neță de perspective și chiar de sens-

etern acrit pierzanie generază - istoric - o senzație de închidere progresivă: desatură, adăvărul grammatice de boare tăbăcit de vînturi și de sarea trude, coduri cerei, glândind sufletul blînd în zona umbrei și a tăcerii, închid, înșurată, întoc: în sine înșurată orizontul". Peste cărua rînduri, aceeași retorică poetică iese la

luc. Semi-omul, semi-copacul în această postură semi-fabulosă își alinaște cerbuli soarele sau alinaște ierburilor razele solare, ceva din stăruință și - în - pînă, iar copacului cuvinte" (p. 185). Anadale Succesivă, "larg deschis efectiv spre fozotele noastre ale Pomului Vieții, are sufletul tăcut, aserentă înăscutului războiului, numai că ceea ce-1 jilvește nu e doar roza matinală, e și lacrima epusului de suflet al secolului XXI" (p. 229). Fascinantă această grammatice a cuvintelor, care, energizate, se ordonează pară de la sine în rețele semantice. Poetii optzeciști, "din cavaliari ai stimei figuri devin cavalerii ai propriei morți, înbedindul historicul masca mortuară sau pînă de-a și faga împalmită și crișgată de spume înșur rami cu chear negru" (p. 238). "Instabilizarea postmodernă este neșă protectoare a poeziei (Gheandru Nica), simă și totuși critică, ironică" (p. 250).

O scriitură delicată se declanșează energie și atinge cititorul în apole-i fluente. De exemplu, mixajul stilistic și abstracți unei concepți pozitive în prefața lui Alexu Ruseu sînt explicate într-un limbaj împregnat de imagini poetice: "Alexu Ruseu fluieră disperat o pînă și după destrămă, în care nu se vede final de bălănc; tocmai reconștină în lăz-o urzică rădăcină e umbră și abstracți. Obșesia lui este neșă suficientă cu fidelitate perscrutivă, cu înconștină și pasare sistematică, cu preștină în via și abstracți, cu monomonia onorific din care se autoștină și în care se încheie cu lit-o un care autarhic" (p. 54). Poezia, suavă, învălușitoare sau poezii din survi și silage, irize de orșarde, fiind aici în elementul său. Imaginea Ruseu din romanul-fluier *La primăia revoluție* de Constantin Stere este comentată prin intermediul unor asociații creative, atît de frumoase în critica lui Mihai Cimpoi. Astfel, critică referă atmosfera epică de un macabru impresionism. Ruseu, descris de romancierul basarabean, este o preștină terifiantă, un infern dantesc, "adevărul cimitir de suflet", iar universul siberian e "sub și rece, sursă ca un masacru de marșuri, lipăi total de viață" (pp. 110-111). Privilegiată sînt definițiile metafizice, construcții cu sinteză și parame-

teroforului, comparațiile elvante, translațiile de sensuri sînt înșurabile acruții stîi, în care convergența e subștină și autenticul abstracție de poezie tot, ființă a minimalismului metodei criticii literare. Adăvărul din reșerșele neștinute ale inteligenței critice, poezia devine un semn de recăștinare al acestei opere, vaze și prețioase. Putem afirma cu certitudine că un stil Cimpoi, cu evindente românești ale unei stăruințe literare, înșurind-o organic revivitor livretii, o-o impus deia în șerul criticii literare contemporane.

fotomemorial comentat și divalgi stăruința contemplativă a celui care scrie în raport cu referențial, de cele mai multe ori conceput într-o perspectivă plasticizantă. Extragen din volumul cheia stăruința cu rol de titlu: "Alexu Ruseu, "trăgînd" modern", "Bogdan Petriceicu Hașdeu, Deming și Satia", "Ton Boudgans, poetul pășitorilor de timpuri". Sau: Ion Druță, "un director de construcții în domeniul șerșă ocșale, avînd perfecți deștate unocri și grașimul profund albuș", Aureliu Bănuș, "plămboșul de noștalgia" și "un plămboș de ochi ageri care surprinde speculașul complex al lumii", Leonida Lari, în opșina multimi, e "Jeanne d'Arc a reșerșii basarabene" etc.

Nume de conștință al critică româneșii, Mihai Cimpoi rădăcină fidelă propriului scrie. Asociașio-superșă, definișie în care e concentrat șerșă

SEM N 07
PROFIL: MIHAI CIMPOI

PROFIL: MIHAI CIMPOI

Ut poesis sculptura

Lucia TURCANU

Folosesc un clișeu, afirmă că Mihai Cimpoi este omul de cultură devenit un destin. Dar, dincolo de orice patetism, el este într-adevăr un *homo universalis* care ține permanent de boare tăbăcit de vînturi și de sarea trude, coduri cerei, glândind sufletul blînd în zona umbrei și a tăcerii, închid, înșurată, întoc: în sine înșurată orizontul". Peste cărua rînduri, aceeași retorică poetică iese la

Carta *Brlincei, poet al ne-șfîșirii* este un eseu ce dezvoltă enciclopedic și deschiderea către universalitate a lui Mihai Cimpoi. După ce, prin *Căutarea lui Ulys* și *Dumnezeu vădător*, eșegind interpretarea literatură română prin prima universalitate, înșurind asupra complementarității celor două poezii ale culturii, în *Brlincei, poet al ne-șfîșirii* realizează legătura între poezie și sculptură (în poezia sculptura pare să fie latimotivul cărții) și scrie o enciclopedie poetică a mihaie Brlincei, realizată o prezentașă perspectivă a opere, a filosofiei, a vieții, a profesoriului, a contemporanului și a postșerșă celui care a conștinat concepșă de sculptură modernă.

Artă eșegilor, *Dramă proprie* al "fratelui lui Socrate", *Apertură deșpărșă de Rodin*, *Brlincei, poet al ne-șfîșirii* (filosof), *Modelul armonișă*, *Modelul deștinatologic*, *Brlincei, filosoful*, *Măiașă și șerșă poeziei moderne*, *Brlincei și poezii române*, *Brlincei și Brlincei*, *revelarea mișterului*, *Arșerșă și Brlincei*, *Ion Barbu și Brlincei*, *Bacovia și Brlincei*, *Emineșcu*, *Brlincei și șerșă ne-șfîșirii*, *Brlincei și Basarabia* - sînt capitolele ce conștină un portofoliu prin deștinul brlinceșă și umbră: mișcarea deștină româneșă spre universalitate și înșură citire rotundă a autorului

identității, a universului mic, multumit cu autarhia lui, *Coloșul Brlincei șișerșă și o tăcere pe verticală, care nu e dedicat spre ceruri, iar Comștinșă pămîntului e o tăcere mearșă, spășită, contrastă într-un punct central".*

Infinitul, stăruinșă și tăcere șerșă, după Mihai Cimpoi, componente demersului brlinceșă. Autorul descrie descoperșă poezia creașă lui Brlincei, urmăreșă procesul de poetizare, prin apertură, demersul-șerșă, transfer de sensuri și analizare, adică metafizic și simbolizant". De aici, și tendinșă de a raporta poezia modernă la creașă lui Brlincei, înșură de structura identică a sculpturii lui Brlincei, Mihai Cimpoi urmăreșă cum se produce demersualizarea, mărșărea la forma reală, abstractizărea sau tangibilă. Acestă tendinșă este specifică artilor plastice moderne, cîi și poeziei sau filosofiei. În deștin conștinu cu Miksașu, Albușroul lui Basadole, Valeriu lui Nietzsche, Bufnișă lui Hegel, Șoimul lui Ortega și Gassor vor să scape de materialitate și să cîștină chipul purității și identității spirituale". Mihai Cimpoi descoperșă afinită între creașă lui Brlincei și cea a lui James Joyce, Ezra Pound, Apollinair sau Rilke. Astfel, creașă estetică conștin poezia Joyce și Brlincei este supra-personalității și impersonalității conștin-personalității creașă, încredinșă misterului, vitalității (de esem și microșerșă); Pound absolutiză, în șerșă brlinceșă, originalitatea șerșă: "Apolinair se apropie de Brlincei prin potenșă și multiplicașă mișterii; fiinșă rîșcină caștin, în șerșă, Brlincei-șerșă emanașă conștin-șerșă, șerșă șerșă păsări șerșă fiinșă mereu înșur". Fînd vorba de un context artistic ce se caracteriză prin tendinșă conștin (expresionistă, supra-rește sau cubist), apropierea acestor creatori (care au și comunicat, direct sau indirect) este frumșă și înșură cărua Mihai Cimpoi reșerșă și horeșă: în dîre șerșă și încercă să descoperșă poezia, eșegă care unșăe arta. Ast-

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

SEM N 08
PROFIL: MIHAI CIMPOI

Septentrion literar

Revistă a scriitorilor romani din Cernăuți

Anul IX Nr. 5-6 (XLIV- XLV), 2007

Ediție specială: Mihai CIMPOI și

COLABOREAZĂ: Arcadie SUCEVIANU, Ștefan HOSTIUC, Vasile
Eugen LUNGU, Ioan ADAM, Diana VRABIE, Valeriu MATEI, Mădălina
Gina PUICĂ, Grigore GHERMAN, Aurelia BORZIN, Luciana V

EDITORIAL

Mihai Cimpoi, ambasador informal al literelor bucovinene la Chișinău

Dacă, în anii grei de totalitarism sovietic, literaie române din Bucovina au reușit să renască la Cernăuți și să se afirmе la Chișinău, e pentru că, la Cernăuți, a funcționat instituția de conservare culturală care și le readucă la viață, iar la Chișinău a găsit un Mihai Cimpoi care să le sprijine și să le promoveze cu tot disnașionul. Genurile și exigențe în timpul. Mihai Cimpoi îi propune pe bucovineni pentru antologii și volume colective, scria despre ei cronici de întâmpinare, le prefața cărțile. Clăd „Jumteca mlaștar” selecționat „pea multe texte de autori bucovineni” pentru volumele colective pe care le îngrijii și se dădea în obază, iar usuroi și peste mlașca, ca unui redactor neoscândilic.

Măsurăm înțelesul dacă la Cernăuți ar fi fost cu putință să apară un Mihai Cimpoi. Și, după îndelungate călătorii în mlaștea mea, mi-am răpănat că ar fi putut să apară, dar apoi cum ar fi apărut ar fi și dispărut, ca lile Motreacu sau comblezant alui, Ion Găbeșcoșchi. În cel mai bun caz, ar fi trebuit să lise bață Cernăuții și să se mute la Chișinău. De ce să se mute? Pentru că la Cernăuți nu și-a fi altul român. Putea să se fumeze aici. Dar putea care și să se afirme? Unde era să publice? Despre cine ar fi putut să scrie și unde și-ar fi putut câștiga pâinea de toate zilele? Ce era să faci la singura redacție existentă la Cernăuți, *Bucovina Sovietică*, dacă, prin absență sau prin-o minime, ar fi fost fi primii acolo la lucru, decât traducerile banale din ucraiană în română? (Pășune și Paul Celan vreo câteva luni traducător la *Bucovina Sovietică*, înaltul decât răbobi, dar a văzut că nu e de stat acolo și a plecat, trecând, nici până azi nu se știe cum, formată, la București) În cel mai bun caz, putea să fâmiță în jurul la facultate, dar ar fi trecut oare prin filtrele instanțelor, pea puțin academice care vegheau politica de cadru a universității, ca mi camva să se strecoare acolo veniu naționalist. Căci nu putea să citești cărți românești, să te interesezi de literatură română, ba să mai faci și literatură în limba română și să nu fi catalogat drept naționalist român. În aceste condiții, iar mi și râmă o cale de urmă: dacă la țară. Acoloși căle a urmat-o poezii Arcadie Sucevianu și a asura la dispartea. Or, cine știe cum ar fi sfârșit poezii, marginalizat de culturanți, lăratu de țigănci și cu tinchea în coadă, dacă mi-o întâlnim, la timpul potrivit, pe Serafim Saka, și el plecat de acasă, în ținare, care căl- zăpe și se mută – unde condică? – în Banatulu, la Chișinău. Mai sunt necare care dorezi pentru a demonstra că la Cernăuți, oricât de mult și-ar fi dorit, scrierul român nu putea să facă performanță. Cine a tinut totuși să lupte cu tet disnașionul, cavalerie pe prin angajament cu disvolu, pentru această idee a trebuit să dea pînă în răbdătoru Rociantă și să-și ia lumina în cap, călătoru pe alte mlașturi pe la a-și încerca lumina cu fâmișoare noți de viață.

Chișineșian în primele volume, mi însă și epigon al divină critice, pe care i-o asimilă creator, Mihai Cimpoi a reușit să se impună în această formă, în total răpănat cu normele pseudoestetice ale doctrinei oficiale. Dacă deținuți sau i-o ar fi întâmpinat nu la începutul anilor 60, ci cu un deceniu mai înainte, ar fi fost declarat de țară ucraiană deșanșană populară, intelectual burghez, element ostil regimului sau și mai rău. A prin totuși să lupte cu tet disnașionul, cavalerie pe prin angajament la Gorbaciov, anii de trecere de la perioada Hrușciv la perioada Brejnev au fost cei mai blăziți pentru conștienți de cultură. Literare Banatulu și alte Bucovinei needed noua nevoie de europă și ambioia unia critică literar care să fie afilă – și ca stil, și ca metodă – decât producătorii săi. În companie cu ceilalți colagi de generație, Mihai Cimpoi a răpănat cu mi multă prompțitudine aceluși chemări extraordinare care, așa cum se

știe, îl motivăză pe omul cu har și perseverență pe căle propriei vocații în poziția valorilor potrivite, remanșind la carteră, la țifuri, la favoruri, rezoluții tonestivole de conștiență sau proștinare politică. Astfel, Mihai Cimpoi a fost critic potrivit la locul potrivit.

Cernăuți: Palatul municipal, arhitectură neoclasică

Literatură națională și avu pentru paradigma sale critice emblematică: un Măntoiu, un Lovineșcu, un Măntoiu. În această oștină, literatură Banatulu și cu diu noștri BUCOVINEI, ca literatură regională, înși mi și înțelesul de țară și înțelesul de literatură

ra națională în anii de după al doilea război mondial, pe Mihai Cimpoi. Ambasador informal al literaturii bucovinene la Chișinău, Mihai Cimpoi a fost disnașionat pentru noi, scriitorii din Țara Fagilor, criticul cu cea mai mare credibilitate, vices cu mi autorizat a eșagați românești pe aceluși meșaguri viretice de istorie, un conșcier de elid, dar și un prieten afilă, un formator de generații literare, un curajoș redactor de carte, un înțeles meșagur, o instituție.

Încorporat în filia sa literară, Poetul și Homenșionul, sau, în limbajul jargon al arștagarilor culturale, *Academia* care viziunare și *Academia* glândilor, și-au dat mlașca chiar de la început în gândeșca critică a lui Mihai Cimpoi. Talentul, totuși, nu i-o ar fi fost îndoașca cu să răbătu în viață respectându-și erență și urmându-și chemarea. Mai avoa nevoie de ceva. Ceva înțeles, care să-și țină diare și viretici atunci când ar fi putut șor și alăunor, ceva care să-i dea forță să se ridice atunci când, cînt în dizgrație, se va cere să accepte compromisi, să renanțe la demnitate, să-și componă misionar. Acest ceva poartă numele de Caracter. Cunoștințele se obțin prin aceluși, caracterul e un dat năiv. Mihai Cimpoi i-o înțeles de la pînă, înțeles mlașca, omnia diest-o bucată, înțeles de statul, țară de fine, gospodari usuroi, elera la-o plăcăt disnașionă obazășca carat și vorba cu tăle. Toate acestea i-o au transmis și fiolul. Și cum erență critică și-a fost usual temeră, el angajându-se, înțeles din anii 60, într-o luptă moștină cu ratiua glândilor jdanovist-staliniste, Mihai Cimpoi mai trebuia să dea dovă de o mare îndoașca. Or, viza a demonstra că nu e arșca nici de această calitate. Mai mult chiar, a țară s-o înțeles perfect cu calmul și îndelunga răbdare a omului cu elușiunții și cu mlașca în toate. Cordebată, aceste virtuți i-o au permis afirmarea așa cum și-o donora el însuși, urmând îndelung propriei conștiențe, nu cum i-o ar fi negura-o alți șpe a accede rapu la funcții înalte sau la titluri academice. A obținut titlul de academician țară, dar marșat, conducându-se după principiu experimț chiar de el însuși. În anii din mlaștorele sale vorbe de dat: „Mai bine să mi întreb lumina de ce nu sunt, decât de ce sunt academician”.

Despre exemplul, pe care o servește dintr-o înțeles, i-o adus, în a doua jumătate a vieții, oștină de care a fost perat la prima și jumătate: a obținut titlul de academician a două academii, la București mi întâi, la Chișinău, una pe urmă, a fost ales în mai multe rânduri președinte al Unirii Scriitorilor din Banatulu, a fost decoret cu Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Cavaler, în momente de conștiență istorică și de afirmare a conștiență națională a fost ales, în mod democratic, deputat în parlamentele URSS și Republicii Moldova, a fost declarat cetățean de onoare a mai multor localități din țară. Notorietatea sa de critic literar și de om al cărții o fost usualmă reconștiență. Admirat de prieteni, respectat de proștină, Mihai Cimpoi, își arșbriștoșeșca anul acesta 65 de ani școlășca de sub țară, șpeșca conșciemnt, trei țifuri de carte, unia la Craiova, la editura Scriitorii Românești și două la București, la editura Ideea Europeană. Trei volume angajășca diest-oștină trei proșpici diest-o – critica literară (*Critica*, vol. VI), istoria Banatulu (*Istoria Țării și Țării*) și sociologia culturală (*Europa, suraș arșca*). – și demostrează că, în căutare de noi oștinășca erenție, critică literară, homenșionul și sociologia culturii Mihai Cimpoi așbriștoșeșca, pe lângă arșca transcuroșca conștiență, și arșca transcuroșca viretici.

Ștefan HOSTIUC

EXEMPLAR GRATUIT

EXEMPLAR GRATUIT

REVISTA

ÎN ENCICLOPEDII ȘI DICȚIONARE

Cu colegii de liceu

La Lipcani

literară. Călătorește la Chișinău și la Cernăuți pentru a-și procura cărți românești. Primul critic român pe care îl citește este

Garabet Ibrăileanu (doi volume în BPT, cumpărate de la Chișinău de Ion Gheorghiu).

1960

Își începe studiile la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Litere, pe care le încheie în 1965. Este, din 1963, președinte al cenacului universitar „Mihai Eminescu” și al clubului literar „Miorița” de pe lângă Biblioteca Națională. Participă la lucrările cenacului științific studențesc și la toate manifestările culturale importante. La parte, împreună cu colegii Ion Vieru, Aurel Ciocanu, Gheorghe Ciocoi, Iulian

Nicuță, Anatol Gavrilov, Lidia Hlib, la cenacul „Luceafărul”, condus de Liviu Deleanu, are ca profesori pe Ion Osadenco, Nicolae Corlăteanu, Anatol Ciobanu, Gheorghe Dodiță, Mihail Ignat, Ana Harghel, Vitalie Marin.

1965

Oferta de angajare la serviciu din partea gazetei *Cultura* este tălmăcită și este repartizat învățător la Școala de șapte ani din Lingura, Cahul. Hotărârea este comutată la insistența lui Pavel Boțu și Arhip Cibotaru de către ministrul învățământului, fiind angajat în calitate de

1942

3 septembrie
Se naște la Larga, județul Hotin (actualmente raionul Briceni), din părinții agricultorii Ilie și Ana (nepoată de preot). Tatăl este originar din Horodiștea-Botoșani.

Petrea Darienco, îl trimite pe corpondentul lipcănean P. Smolnov să-l viziteze acasă, bănuind că este un învățător pensionar, care scrie într-o „limbă românească de salon” („Salonăii rumînski lazăk”).

Mihai Cimpoi

la gazeta raională din Lipcani *Leninistul*, unde-l obligat să scrie în rusește, articolele fiindu-i traduse pentru varianta românească. Cătreieră pe jos și cu căruța toate satele raionului. Publică în presa periodică de la Chișinău primele articole de critică literară.

1949

Începe Școala primară în mahalaua Susu, apoi Școala medie din Larga, care o termină în 1950, rugătoarea pentru ștergerea din lista profesorilor Parfenie Țuțu și Tatiana Calab (Iornăi). Împreună cu Ion Gheorghiu și Ion Ielnicu scoate o revistă literară de creație, fiind aspru criticat de D. Jurbiniski. În *Cultura Moldovei* scrie despre excesul de ideologism. Scrierile din 1953, publicate în gazeta raională *Leninistul* în Lipcani și cronici literare din 1956, redactorul-șef al gazetei *Moldova Socialistă*,

1959

Este angajat ca lucrător literar

Cu părinții, sora și cumnatii

105 Mihai Cimpoi

MICA ENCICLOPEDIIE ILUSTRATA A SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

șef al secției poezie și critică literară a revistei *Ōstru*. Publică pe parcursul anului 10 articole de critică literară, pentru care este primit în rândul Uniunii Scriitorilor din Moldova. Este cu intermitențe, până în 1972, redactor la revista *Ōstru*, consultant la Uniunea Scriitorilor, redactor la *Enciclopedia Moldovenească*.

1966-1967

Își satisface serviciul militar în Bașkiria.

1968

Apare, la Editura Lumina, studiul monografic *Mirajul copilăriei* (viața și opera lui Grigore Vieru).

1969

Apare, la Editura Cartea Moldovenească, volumul de articole și cronici literare *Disocieri*.

1970

Vede tiparul în rusește, la Editura Lumina, studiul monografic despre Grigore Vieru.

1971

Apare, la Editura Cartea Moldovenească, volumul de eseuri și cronici literare *Alte disocieri*.

1973-1974

Îi este interzisă semnătura și activitatea publică după ce este acuzat de naționalism într-un raport al lui Ivan Bodiu, primul

Cu Anadale Sucoveanu la Larga

secretar al Partidului comunist al Moldovei (obiectul de acuzare: D.Cantemir din „Calendarul” pe 1973, întocmit de Gheorghe

Simion, Mircea I.

1991
19 septembrie
Este ales membru de onoare al Academiei Române.
Septembrie
Este ales președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova. I se decernează Premiul „G. Bacovia” al revistei *Atena*.

1992
3 septembrie
Cu ocazia aniversării a 50 de ani i se conferă titlul „Maestru al literaturii”.
20 decembrie
Este ales membru titular al Academiei de Științe din Moldova.

1993
Apare, la Editura Hyperion, volumul de

Cu N. Costescu și I. Ghiorghia (1974)

dialoguri cu eminescologi și traducători din întreaga lume *Spre un nou Eminescu*. La Editura Porto-Franco din Galați vede lumina tiparului volumul de eseuri despre Eminescu *Căderea în sus a Luceafărului*.

1994
Scoate de sub tipar, în colecția *Eminesciana* a Editurii Junimea din Iași, volumul *Narcis și Hyperion* (Eminescu – poet al ființei; poem critic). La Editura Viitorul Românesc din București vede lumina tiparului volumul *Basarabia sub steaua exilului*. I se acordă Premiul de Stat al Republicii Moldova pentru volumul *Narcis*

și *Hyperion* și eseurile despre Eminescu. Este coordonator al Direcției Literatură română Modernă din cadrul Institutului de Literatură și Folclor al AȘM. Este ales membru al Consiliului director al Uniunii Scriitorilor din România.

1995
Volumul *Spre un nou Eminescu* apare, într-o variantă prescurtată, la București, la Editura Eminescu. Apare, la o editură particulară, despre clasicii români *Sfinți fără vizionare*. I se acordă Premiul „Nichita Stănescu”. Premiul „Lucian Blaga” pentru exegeze.

La Centrul Academic Mihai Eminescu (1980)

1996
Apare, în traducere ruse, culegere de modalități *Sfinți fără vizionare* sub însoțirea *Providență duha* (traducere Iuri Grecovi). Apare, la Editura Arc, *Istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. I se acordă Premiul de Stat al Republicii Moldova pentru volumul *Narcis*.

1997
O ediție a *Istoriei deschise a literaturii române din Basarabia* vede de sub tipar la Ed. Porto-Franco din Galați, la propunerea poetului-editor Ion Chiric. La Editura Dacia din Cluj-Napoca vede lumina tiparului

„poemul critic” *Lucian Blaga paradisiacal, laicferic, mioticul*. I se acordă *Istoriei deschise a literaturii române din Basarabia* Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor din România.

1998
Obține titlul de doctor în și doctor habilitat în filologie în te referat-sinteză *poet al ființei științifice*: acad. Simion; referat acad. Const. Ciopraga, pr. Dan Mănușu Constantin și Public, la Editura Didactică și din București

La decernarea Premiului Eminescu, Simion

în cadrul Alianței Democratice și ca membru al Comisiei pentru cultură, știință, învățământ și mass-media.

2000
Vede tiparul, la Editura Litera-David, cea de-a doua ediție a dialogurilor cu eminescologi, *Eminescu – mă topeș în flăcări* (vol. 8 al Corpusului „Eminescu”). Lansează, la Timișoara, volumul *Cumpăna cu două ciuturi, carte despre ființa românească*, apărută la Editura Augusta.

Este decorat cu Medalia jubilară „M. Eminescu” a României și Medalia jubilară „M. Eminescu” a Republicii Moldova.
2001
Apare, la Editura Prut Internațional, volumul de eseuri în franceză *La Pomme d'or*, care include integral *Mărul de aur* și câteva capitole din *Cumpăna cu două ciuturi*. Se tipărește, la Fundația „Scrisul românesc” de la Craiova, la propunerea cunoscutului istoric literar Tudor Nedelcea, primul volum al seriei *Critice*, intitulat *Fierăria lui Ioan*. Vede lumina

propunerea Academiei Române (președinte: Eugen Simion), Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de cavalier. Obține și două premii importante: Premiul „Opera omnia” al revistei *Convorbiri literare* din Iași și Premiul pentru excelență redacțională al Târgului Internațional de carte Bookarest – 2002 (pentru coordonarea Corpusului Eminescu în 8 vol.).

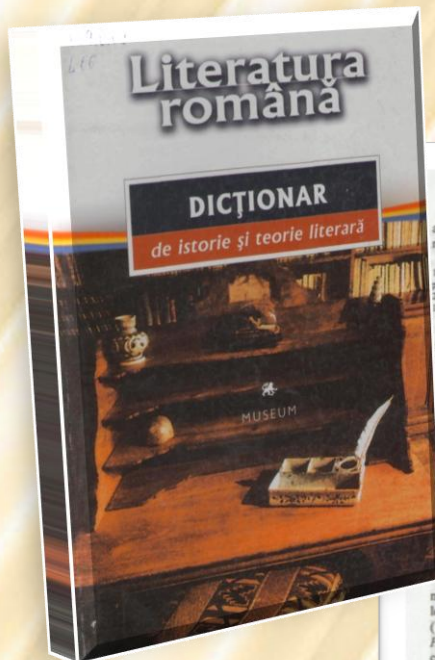
2003
Apare la Editura Guinivas volumul *Esenta Ființei, misterul și simboluri existențiale eminesciene*, iar la Editura Fundația „Scrisul Românesc” din Craiova *Critice III, Orizont miotic, orizont european*.

2004
Apare la Fundația „Ideea europeană” din București, coordonată de Aura Christi, volumul de eseuri despre literatura universală și română, *Lumoa ca o carte*. În colecția *Biblioteca școlară* apare *Istoria literaturii române din Republica Moldova* (compendiu), Grupul Editorial Litera.

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE

Jubilee domnule Cimpoi,
Nu vrei să publicăm aci cartea D-tale despre Eminescu? Aș putea începe, începând de la „Eminesciana” din Iași până la Ed. Eminescu din București. Spune-mi ce preferi și, dacă e cazul, voi încerca. În așteptare sunt,
cu frățeească dragoste, al D-tale Constantin Noica”
Scrisoare din 29.VII. 1981, Păltiniș.

Simion: Autorul acestei istorii este, bineînțeles, Mihai Cimpoi, reputat critic literar și „stălp” al vieții culturale din Basarabia. Un basarabean vajant (în sens nictitrian), clădit din materiale tari și abundente, caracterizat și cumpănit, cu o umoare egală, în fine, un om pregătit – după cum însă impresia – să ducă bătăliile sale până la capăt și să le câștige. Primul care mi l-a semnalat – ce curios! – a fost Constantin Noica. Am primit de la el, nu mai știu în ce an, câteva rânduri cu rugămintea de a citi o carte de critică literară care îi fusese trimisă de la Chișinău. „Autorul e de al Dr.” – adăuga filosoful, ca o scuza pentru el sau, poate, ca un disclaimer pentru mine. De-al nostru, adică din parohia criticii literare, o scripă care, cum se știe, nu intra printre preferințele lui Constantin Noica. Cartea era scrisă de Mihai Cimpoi și era tipărită în grafie miotică... Am parcurs câteva capitole și mi-am dat seama că autorul are o spune.
Istoria (*O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău, Editura Arc, 1996.) de acum vine după alte scrieri cunoscute publicului românesc din dreapta și din stânga Prutului. Mihai Cimpoi o numește „o istorie deschisă”. Asta vrea să spună că ea este oricând gata de a fi reconstituită (o reconstituire „pompeiană”, zice autorul în *Argumentul de la începutul volumului*), reluată, îmbogățită pe măsură ce vor fi descoperite piese inedite. După ce am citit-o, am înțeles mai bine prudența autorului. El face într-o oarecare măsură arheologie literară, sapă în straturile adânci ale unei istorii obscure, fragmentate, mistificate, disperate.

ajuns să capete mai multă mlađiere, mai mult muzicalitate – el l-a dat ritmul modern. (...)»²

1. C. Loghin, *Istoria literaturii române*, București, 1941, p. 124-126.
2. Ovid Densusiănu, *Literatura română modernă*, București, 1985, p. 177.

CIMPOI Mihai (3.IX.1942, com. Lărnă, jud. Hotin). Critic, istoric literar, filozof al culturii.

(...) A debutat editorial cu micromonografia *Mirajul copilăriei* (1968). Principalele cărți: *Disocieri* (1969), *Alte disocieri* (1971), *Focal sacru* (1975), *Narcis și Hyperion* (1979, ed. a II-a, 1985; ed. a III-a, în col. "Eminesciana" a Ed. "Junimea" din Iași), *Cicatricea lui Ulysses* (1982), *Întoarcerea la izvoare* (1985), *Creația lui Ion Drăgă în școala* (1986), *Dumnicia valorilor* (1989), *Spre un nou Eminescu* (1993, ed. a II-a, 1995, București), *Căderea în zău a Luceafărului* (1993), *Sfinte firi viziionare* (1995), *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1996). (...)

Cel mai puțin infectat de virusii esteticii marxist-leniniste în forma pe care a luat-o aceasta în hotărârile de partid de odinioară și în lucrările critico-literare ale cercetătorilor din Republica Moldova, Mihai Cimpoi a venit în critica și istoria literară de la noi împovărat numai de lecturi serioase și adânci din esteticieni de mare prestigiu, ca Hegel și Belinski, și din clasicii literaturii române. El a făcut de la bun început dovada unui gust artistic și estetic sănătos, fapt care l-a îndreptat spre creația scriitorilor autentici – mai ales Grigore Vieru și Ion

Drăgă – și l-a îndepărtat de pseudoliteratura noastră postbelică, de care nu l-am știut preocupat nici chiar sub aspectul atitudinii anihilatoare, în general necesară. (...)

O erudiție vastă și temeinică, un gust artistic și estetic fin, o pătrundere adâncă în esența faptelor literare colaborează efectiv la crearea unor portrete și imagini ale poezilor și prozatorilor (mai rar – ale dramaturgilor), exegeze incitante prin modalitățile criticului de a ajunge la miczul intim și de nedezmășit al operelor investigate, prin ideile și atitudinile lansate de el, și – adevăr deloc negliabil – prin stilul lui critico-literar original și sugestiv.

Doă exemple concrete ni se par absolut edificatoare sub toate aspectele. Primul îl constituie studiul *Narcis și Hyperion*. Mihai Cimpoi renunță din start la înșirarea de titluri și variante ale operelor eminesciene, la caracterizarea etapelor și perioadelor evoluției scriitorului, ci se manifestă ca eseist preocupat de idei importante, suscitătoare ale interesului public și definitoriu pentru creația înaintașului, după cum este celebrul vers *Pe mine mie redă-mă!*

Criticul-eseist îl privește pe Eminescu prin prisma oferită de creația lui, considerând pe deplin întemeiat că poetul își esfe propriul izvor și îndemnându-ne să nu-l căuțăm nici în vedele indiene, nici în filozofia schopenhaueriană, nici în alte izvoare exterioare (chiar dacă toate acestea au existat și nu trebuie să le ignorăm), ci mai cu seamă acolo unde el s-a manifestat plenar: în poeziile, poemetele, nuvelele, fragmentele de roman și de opere dramatice, în bogata și nici pe departe conștientizată de noi publicistică.

Eminescu poate fi înțeles, ne sugerează Mihai Cimpoi, mai cu seamă prin prisma cului romantic, a aceluia care nu numai cunoaște, ci este însetat de cunoaștere, nu iubeste pur și simplu, ci este dominat de setea de a iubi. (...) Întoarcerea la poezia eminesciană, care pornește în larguri mlaștă de ispită cunoașterii și afirmării de sine. "Cursul liber al cataractului e mereu accidentat, și omul romantic, cufundat pe deplin în sine, continuă să reflecteze asupra firului înclăcit al vieții, asupra genezei lumii,

asupra istoriei, asupra sâmburelui răului", citim la un moment dat și ne devine clară concepția existențială asupra lui Eminescu cel străbătând calea poetului de la etapa (și starea) inițială (Narcis) până la cea esențială (Hyperion). Are loc ceea ce Eminescu consideră un deziderat al omului pe pământ: "Mentrea vieții tale este să te cauți pe tine însuși".

Mihai Cimpoi dezvoltă din interior felul de a fi al scriitorului romantic și al operelor sale, propune interpretări necoșciene, neantenează într-o lectură creatoare a acestora. El nu este un critic prea accesibil, de vreme ce se ocupă de poezii mari și de opere profunde, pe care nu dorește să le banalizeze prin comentarii superficiale, aflate de altfel la îndemâna tuturor. El este o personalitate care convorbește (ca să rămânem în stihii lingvistice eminesciene) cu personalități și are nevoie, prin urmare, de alte personalități, care să-l poată înțelege și, eventual, aprecia.

Cel de-al doilea exemplu din creația lui Mihai Cimpoi, fără de care imaginea lui nu este completă, îl constituie cartea *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. (...) Pentru întâia oară găsim în *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, o informație atât de bogată privind personalitățile culturale care au activat în condițiile cele mai grele, contribuind la propășirea noastră spirituală. Aflăm, de exemplu, că "istoria literară a Basarabiei datorește mult lui Gavriil Bănuțescu-Bodoni (1746, Bistrița, Transilvania – 30 martie 1821, Chișinău, înmormântat la mănăstirea Căpriana, studii la Academia Teologică din Kiev și în Grecia, din 1812 mitropolit al Basarabiei, a introdus limba română ca obiect de studiu, sub îndrumarea lui s-au tipărit: *Liturgierul*, 1814; *Bucoarna*, 1815; *Ceaslovul*, 1817; *Statutul Carantinei*, 1818; *Scarb gramatică rusească cu traducere în moldovenește*, 1919)". Or, atare exemple sunt multe, și este meritul dlui Mihai Cimpoi că le-a sistematizat și le-a pus în circuitul de valori pe care de mult e timpul să le cunoaștem și să le prețuim. (...)

Meritul principal – și principal! – al dlui Mihai Cimpoi rezidă în viziunea domniei sale asupra fenomenului literar basarabean postbelic. Nu e o altă viziune decât cea pe care o avem cu toții cei care am conștientizat încă de prin 1987 adevărul despre aspirația rusească și despre romanitatea noastră, mai mult – nu e o viziune care n-ar fi fost expusă fragmentar în numeroase articole și recenzii; dar asume Mihai Cimpoi a realizat o panoramă vie a fenomenelor și faptelor literare, cu consemnarea justă a semnificațiilor acestora. (...)

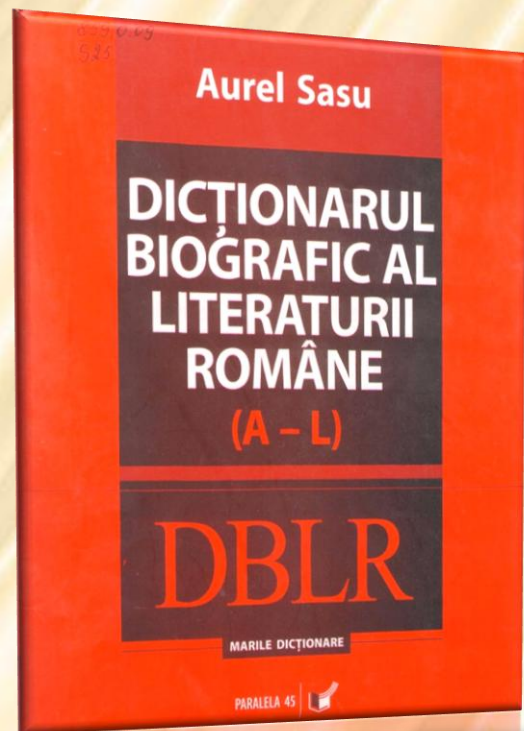
Caracterizarea literaturii române basarabene de după cel de-al doilea război mondial este făcătoare de Mihai Cimpoi succint, pe alocuri mult prea succint, dar în linii mari este justă. Exegețul prezintă în chip detaliat viața literară din Basarabia antebelică (uniuni de creație, conacuri, reviste...), apoi și din cea postbelică, formulând concluzii pe care ar trebui să ni le însușim, evident – nu pentru ca să nu continuăm a le concretiza, aprofunda, eventual corecta. (...)

O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia e o carte care, în pofida unor inexactități și lacune, reconstituie o traiectorie literară și – mai larg – culturală risipită nemilos pe parcursul timpului, supusă deformărilor în sensul rătăcirii de către scriitorii aparți de a unor opere sau chiar a destinului lor.

E o carte în care Mihai Cimpoi și confirmă pe deplin cetele virtuți de "arheolog" literar, pătrunzător la rădăcinile vie și adevărate ale spiritului însuși al unei literaturi prigonite și constrânsă la aservire unor interese străine de poporul nostru și de aspirațiile lui.

O carte care ne convinge o dată în plus de romanitatea originară, pururi prezentă într-o formă sau alta, într-o măsură mai mare sau mai mică în operele de rezistență ale clasicii de proveniență basarabeană, ale scriitorilor de la începutul veacului, în primul rând ale lui Alexei Mateevici, ale poezilor și prozatorilor din generația lui Nicolai Costenco și ale majorității colegilor noștri de azi.

O carte absolut necesară la ora deschiderii literaturii noastre spre spațiul cultural general românesc și a înclădării ei firești în "măta

Aurel Sasu

DICTIONARUL
BIOGRAFIC AL
LITERATURII
ROMÂNE

(A - L)

DBLR

MARILE DICȚIONARE

PARALELA 45

WORDY 45

WORDY DICȚIONARE

DBLR

CIMPOI

... Liceul industrial de petrol din Moinești (1986-1987); inginer la Întreprinderea de execuție și reparare a lucrărilor de îmbunătățiri funciare din Iași (1987-1990); director al Centrului de librărie (1990-1992) și al Teatrului de Animație din același oraș (1992-1996); editor-coordonator la Televiziunea locală „Symbol” (1996-1998); din 1998, inginer la PECO, sucursala PECO Bacău. Colab. la *Ateneu*, *Convorbiri literare*, *Familia*, *România literară*, *Contrapunct* etc. Prezent în vol. *Generația din priza scurtă* (1998). A editat antologia *Visând România* (1983). Debutează în rev. *Ateneu* (1981), cu un editorial cu vol. de proză scurtă *Aminiri din provincie* (1983). Premiul Filialei din Iași a Uniunii Scriitorilor (1983; 1994; 2000); Premiul C.C. al Uniunii Scriitorilor (1985); premiul rev. SLAST (1986); Premiul rev. *Ateneu* (1996); Premiul rev. *Cuvântul* (2001); Premiul Uniunii Scriitorilor (2001).

OPERA: *Aminiri din provincie*, proză scurtă, Iași, Editura Finesc, roman, București, 1985; *Erou fără voie*, roman, Bacău, 1994; *Un regal pentru o muscă*, poveste pentru copii, Botoșani, 1995; *Povestea Marelui Împărat*, roman, Cluj-Napoca, 2000; *Simion Iftinicul*, poveste pentru copii și moldoveni, București, 2001.

REFERINȚE CRITICE: C. Călin, în *Ateneu*, nr. 1984; L. Ulici, în *România literară*, nr. 16, 1984; I. Căndarache, în *Convorbiri literare*, nr. 5, 1984; I. Căndarache, în *Steaua*, nr. 7, 1985; V. Crstea, în *România literară*, 14 nov. 1985; I. Holban, *Profiluri epice contemporane*, 1987; V. Cristea, *A scrie, a citi*, 1992; I. Holban, în *Academia Cațavencu*, nr. 29, 2001; N. Bârna, în *Caiete critice*, nr. 1-6, 2001; A. Bodiu, în *Revista culturală*, nr. 100, 2002; Sanda Cordoș, *Revista culturală*, nr. 11-12, 2003; N. Bârna, în *Apostrof*, nr. 3; 2003; A. S.

CIMPOI Mihai,

n. 3 sept. 1942, com. Larga, jud. Hotin. Critic și istoric literar. Fiul lui Ilie Cimpoi și al Anei (n. ?), agricultori. Urmează școala medie în com. natală (1949-1959); licențiat al Facultății de Filologie a Univ. din Chișinău (1960-1965). Redactor la rev. *Ateneu* (1965-1972), redactor (1974; 1977; 1982) la rev. *Convorbiri literare*, Cartea Moldovenească și Literatura

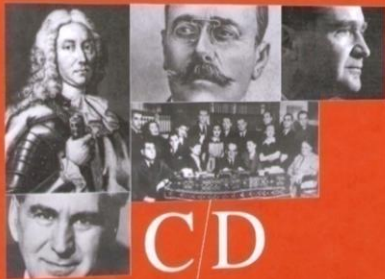
artistică; secretar literar al Teatrului Național din Chișinău (1982-1983); redactor la Enciclopedia *Literatura și arta Moldovei* (1984-1985); secretar literar la Teatrul liric „Al. Mateevici” (1986-1987); secretar (din 1987) și președinte (din 1991) al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Membru de onoare al Acad. Române (1991); membru titular al Acad. de Științe a Moldovei (1992); membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Organizației Mondiale a Scriitorilor (PEN). Debutează în *Moldova socialistă* (1960). Debut editorial cu vol. *Mirajul copilăriei* (1968), urmat de *Disocieri* (1969), *Alte disocieri* (1971), *Profiluri literare* (1972), *Cicatricea lui Ulysse* (1982), *Întoarcerea la izvoare* (1985), *Creația lui Druță în școală* (1986), *Dumineca valorilor* (1989), *Basarabia sub steaua exilului* (1994) și *Sfinte firi viziunare* (1995). Este autorul mai multor vol. închinatelor vieții și operei lui Mihai Eminescu: *Narcis și Hyperion* (1979), *Căderea în sus a Luceafărului* (1993), *Spre un nou Eminescu* (1995), *Eminescu regăsit* (1998), *Plânsul Demiurgului* (1999) și *Esența ființei* (2003). Două eseuri monografice despre Brâncuși (2001) și Dănilu Zamfirescu (2002). În 1996 publică *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, cu un motto din Ovidiu („Când mi-am pierdut eu țara, atunci mi-a fost piețea”), altul din Călinescu („Literatura română este una și indivizibilă”) și, în sfârșit, al treilea din A. Mateevici („N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una”), toate ilustrând dimensiunea istorică a tragediei unei culturi, a înstrăinării și a întoarcerii ei la identitatea spirituală a începuturilor. Un poem critic îi este dedicat lui Lucian Blaga, în 1997. Premiul rev. *Ateneu* (1991); Premiul de Stat al Republicii Moldova (1994); Premiul Uniunii Scriitorilor (1997); Premiul rev. *Convorbiri literare* (2002).

OPERA: *Mirajul copilăriei*, Chișinău, 1968; *Disocieri*, Chișinău, 1969; *Alte disocieri*, Chișinău, 1971; *Profiluri literare*, Chișinău, 1972; *Focul sacru*, Chișinău, 1975; *Narcis și Hyperion*, Chișinău, 1979 (alte ed.: 1985; *Eminescu, poet al ființei*, Iași, 1994); *Cicatricea lui Ulysse*, Chișinău, 1982; *Întoarcerea la izvoare*, eseu despre Grigore Vieru, Chișinău, 1985; *Creația lui Ion Druță în școală*, Chișinău, 1986; *Dumineca valorilor*, Chișinău, 1989; *Spre un nou Eminescu*. Dialoguri cu eminescologi și traducători din întreaga lume, Chișinău, 1993 (ed. II, București, 1995); *Căderea în sus a Luceafărului*, eseuri, Galați, 1993; *Basarabia sub steaua exilului*, București,

9 5 5 0 0 9
D 3 9

Academia Română DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMANE

€ 11
Editura
Univers Enciclopedic

Dicționarul general al literaturii române 222

ânată și cu alte ingrediente ezoterice, mitologice, grefate pe scenarii bine și stringentă construcție (servită și de se în joc, nu cu totul originale, dar subtilitatea și nonstențența care caracterizează fără să-i micșoreze forța). Mai ales de al, *Simion Iftincă* (2001; Premiul Uniuat unui public mai larg, ceea ce nu ar fi făcut vreun rabat estetic. E un ar și un „roman al perioadei de tranziție” (XX-lea), prezentând o largă deschidere spre probleme ale actualității. Într-un caracembrișt, un locatar se claustrază în lift, me care se izolează în pustie sau în peșteri „sici”, de unde termenul burlesc de „medica meditației spirituale și apropierea fiind de lumea decazută în care trăiește a scrierii, schimculi din lift este mai mai bine zis, un centru de focalizare: în o foarte bogată și colorată galerie de blocuți (de toate vârstele, de ambele itați socio-cultural-profesionale), cu toți și, totodată, particularități prin diferite mentalități, preocupări, comportamente eri grotesci (de un grotesc al banalității, care blândește și compasiune). Banalul astfel funcția de „model societal”, de „esantion” ori „machieta” a societății românești contemporane, și nu e de mirare că a dintre cronicile care s-au scris despre roman e intitulată *Tara ca bloc*. Peripețiile mici comunități de locatari sunt diverse, captivante, dar și înțarate cu gravitate. „Liftnicul” îi revine însă rolul de revelator al unui sens mai grav decât cel de pură observare inteligent-ironică ce se degajă din cronică – ori microfresca burlescă și satirică – a societății postdecembriste. Scriitorul nu este un „simplu” umorist; el corectează neînțelepciunile majore ale existenței, cu serioasă înclinare către recursul la spiritualitate, gândit la modul grav, nu la cel al gesticulației histriionice.

SCRIERI: *Amintiri din provincie*, Iași, 1983; *Frescă*, București, 1985; *Erni Iftincă*, Bacău, 1994; *Un nept pentru o masă*, Botoșani, 1995; *Povestea Mariței Brigand*, Cluj-Napoca, 2000; *Simion Iftincă*, București, 2001.

Repens bibliografic: Alex. Ștefănescu, *Oprimul retrospectiv*, SLAST, 1982, 66; Laurențiu Ulci, *Întâlniri în provincie*, RL, 1984, 16; Constantin Călin, *Generația '80*, ATN, 1984, 5; Alexandru Condănescu, *Viata în provincie*, LCF, 1984, 21; Val Condarache, „Frescă”, CL, 1985, 6; Constantin Călin, „Frescă”, ATN, 1985, 7; Ion Simuș, *Cinci prezenți înart*, ST, 1985, 7; Nicolae Georgescu, *Mai mali decât înalt*, LCF, 1985, 31; Valeriu Cristea, *Talentul românească*, RL, 1985, 46; Holban, *Profili*, 417-420; Cristea, *A scrie*, 218-222; Teodosiu, *Istoria*, 123-124; Geo Vasile, *Grefelul și viciul*, CNT, 2000, 44; Bianca Stupu, „Povestea Mariței Brigand”, „Cotidianul”, 2000, 18 decembrie; Dan Ștefan Păcovnicu, *Ministralul din Iftincă*, CL, 2001, 2; George Corcoș, „Povestea Mariței Brigand”, CC, 2001, 63; Radu Mares, *Povestea ca roman*, VTRA, 2001, 4-5; Brăvana Nău, „Simion Iftincă” – roman ca îngrși și modă”, „Cronica română”, 2001, 1 iunie; Ion Măreșan, *O carte în lift*, „Transilvania Jurnal”, 2001, 22 iunie; Constantin Călin, *Tara ca bloc*,

„Monitorul de Bacău”, 2001, 25 iunie; Manuela Golea, „Simion Iftincă” – roman ca îngrși și modă”, *Povestea ca roman*, VTRA, 2001, 27 iunie; Nicolae Bărna, *Marea performanță („Povestea Mariței Brigand”)*, CC, 2001, 1-6; Nicolae Sava, *Semnal*, „Artiteze”, 2001, 4-6; Corneli Nistorescu, *Romani cu îngrși și modă*, „Evenimentul zilei”, 2001, 7 iulie; Ștefan Agapițan, *Liftul român*, „Academia Calărașeană”, 2001, 29; Dan C. Mihăilescu, *România Iftincă*, *„Ziarul de duminică”*, 2001, 30; Nicoleta Silcudeanu, „Machieta” țrei pe sârmă, VTRA, 2001, 6-7; Tudorel Ursin, *Minerul de la etajul opt – Tranzicția pe strada Oilor*, „Cotidianul”, 2001, 10; Mircea Iorgulescu, *Viata la români*, *după Evenimente*, „22”, 2001, 51; S. Damian, *În pas de defilare (despre un excelenț român al lui Petru Cimpoi)*, A.L.A., 2002, 604. N.B.

CIMPOI, Mihai (3.IX.1942, Larga, J. Edineț), critic și istoric literar. Este fiul Anei (n. Habureac) și al lui Ilie Cimpoi, țărăn. Urmează cursurile primare și medii în satul natal. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1965), este redactor la revista „Nistru” (până în 1972), consultant la Uniunea Scriitorilor, redactor la editurile Cartea Moldovenească și Literatura Artistică, secretar literar la Teatrul Național (1982-1983) și la Teatrul Liric „A. Mateevici” (1986-1987). În 1987 este ales secretar al comitetului de conducere, iar în 1991, președinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Concomitent, îndeplinește funcția de șef al Secției de literatură clasică a Institutului de Istorie și Teorie Literară al Academiei de Științe a Moldovei. Membru de onoare al Academiei Române (1991) și membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1992), a fost distins cu Premiul Național al Republicii Moldova (1994) și cu Marele Premiu pentru exegeză „Nichita Stănescu” (1991). Este, din 2002, director al revistei „Viata Basarabiei” și membru în colecțiile redactionale a numeroase publicații din Republica Moldova și din România. Încă de când era elev publica notele de lectură în gazeta raională din Lipcani (1957-1958). În anii de studenție colaborează activ cu recenzii și articole critice la săptămânalul „Cultura” și la revista „Nistru”. Editorial, debutează în 1968 cu micromonografia *Mirajul copilăriei*, un studiu dens despre poezia pentru copii a lui Grigore Vieru. Au urmat culegerile de articole *Disocieri* (1969), *Alte disocieri* (1971), *Focal sacru* (1975), care învederează un critic cu vocație, cultivat, deschis spre literatura autentică și spre orientările ei moderne, exigent în evaluarea acesteia din perspectiva modelelor universale.

În contextul anilor 1960-1970, C. statornicește în Republica Moldova un nou tip de critică, aceea estetică-estetică, pornind de la principiul calinescian al creației prin cultură (artistică, estetică, filosofică), ca antidot al criticii oficiale, de factură tenologic-sociologizantă, dominantă în epoca (de altfel, în 1973 lui C. i-a fost interzisă semnătura). Adversar declarat al dogmatismului și al stereotipiei de orice fel, criticul refuză din capul locului ideologizarea și mănușește un limbaj simplu și radicalizat (uneori excesiv clar și voit complicat), care pune un deosebit preț pe neologism, dar și pe metafora fulgurantă, pe paradox, dar și pe expresia sugnată, bine aleasă. În accepția lui C., unia, dintr-o funcție fundamentală ale criticii este aceea

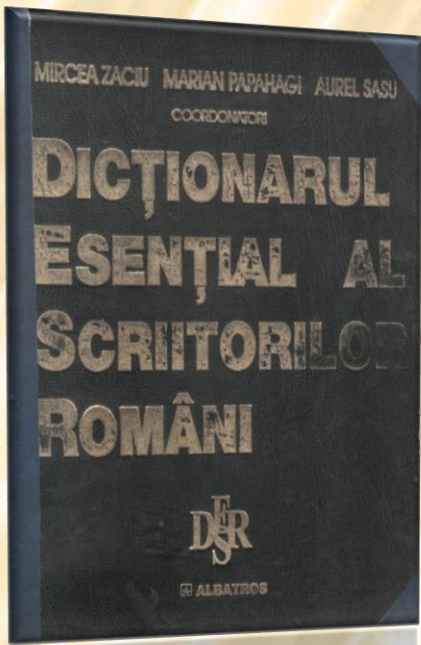
223 Dicționarul general al literaturii române

Cimpoi

de a stimula creația adevărată și de a promova valorile spirituale durabile. De aici, străduința vie de a da criticii o formă constructivă, creatoare. Aplicarea acestor principii i-a ferit, de regulă, exegezele de presiunile politice și ale ideologului, ca și de conformism. C. preferă să opereze în act critic cu categorii existențiale și estetice globale, meditănd în jurul problemelor ontologice, comentând nuanțat frumosul artistic, disociind autenticul de contraface, experimentul rodnic de exercițiul factice. Configurarea portretului interior al scriitorului ca individualitate creatoare, ca artist al cuvântului, cu mutațiile etice și estetice hotărâtoare, reprezintă partea de rezistență a criticii lui C., care se vrea una totală, realizând un echilibru (fi și relativ) între tradiționalism și modernism, între analiza sincronă și cea diacronică a literaturii concepute ca un întreg sistemic. Un alt principiu definitoriu al modului critic de sorginte calinescian, practic consecvent, este convingerea potrivit căreia critica trebuie să fie organic legată de cunoașterea istoriei literaturii naționale și universale, aceasta din urmă oferindu-i o vastă perspectivă comparată. Culegerea de „eseuri duminicale” *Citricul lui Ulysses* (1982), dar și *Duminica Nicoletelor* (1989) ori *Măruț de aur. Valori românești în perspectiva europeană* (1998) îl infatșează pe C. în postura unui Ulise intelectual, care investighează cu perspicacitate, dintr-o perspectivă comparativă, capodoperele literaturii universale și pe cele ale literaturii clasice române. Exegețul demonstrează că valorile de vârf ale culturii române se datorează deschiderii spre cultura europeană și operează atât cu uneltele de lucru ale istoricului literar, cât și cu ale criticului și ale teoreticianului. Interesul deosebit pentru marii scriitori contemporani și clasici, care exprimă spiritualitatea românească în cristalizări estetice unice, l-a determinat pe C. să scrie *Narcis și Hyperion. Eseu despre poezia și personalitatea lui Eminescu* (1979). Eseul urmărește evoluția Poetului – căutător al Ființei, de la nașcerea la hyperionism, descrierea personalității lui Eminescu fiind întregită, în ansamblul coordonatelor ei, prin raportare la secolul al XIX-lea și la gândirea filosofică modernă. Examinând lirismul eminescian, cu imagini, simbolurile și miturile lui arhetipale, criticul a reușit să reconstruiască și să tâlmăcească întregul cosmos poetic al clasicului nostru. În viziunea exegețului, Narcis și Hyperion simbolizează marile extreme ale vieții, între care Poetul se zbate în odiseea cunoașterii Ființei: josul și înaltul, pământul și cerul, bulgărele și steaua. Satan și Demiurg, etermul și eternul, relativul și absolutul. Alte două eseuri de incontestabil merit, *Clădirea în sus a Luciferului* (1993) și *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologii din Intraga lume* (1993), îl consacră pe C. ca pe un eminescolog care se remarcă prin mijloace și unghieri de interpretare mereu noi, prin putere de demonstrație, prin originalitatea demersului critic, unori nu lipsit de păcatul unor exagerări sau al unor ipoteze discutabile (cum ar fi, bunăoară, afirmația că Eminescu este un precursor în domeniul fizicii, un om cu mari întuiiri în sfera științei). Primul studiu aprofundează ideea că Eminescu, fiind un mare poet al Ființei, însetat de absolut și de forme perfecte, este atât de implicat în contemporaneitate, prin numeroasele afinități cu iluștrii creatori ai timpurilor noi, încât

poate fi considerat și un poet al secolelor XX-XXI. Cea de-a doua lucrare, alcătuită dintr-o suită de dialoguri cu eminescologi din toată lumea (Italia, Franța, Turcia, Slovacia, Ungaria, Rusia, China, India, Japonia, România s.a.), interconstruie o nouă imagine a poetului, constituită atât în conțutul culturii românești, cât și în afara ei. Autorul consideră de altfel că reconstruind-l pe Eminescu – adevăratul și întregul – lumea nu a putea cunoaște bine ființa românească. Pleddând pentru o perspectivă exegetică înnoitoare, C. crede că un nou Eminescu nu poate fi conceput în afara contextizării unui „homo eminescianus”, complex, adânc arhetipal și totodată o personalitate interculturală modelată sincretic; acesta ar fi reperul fundamental pentru reconstruirea universalității operei eminesciene. Dialogurile pe care le susține C. cu specialiștii în materie pun în lumină o bună cunoaștere a subiectelor laute în discuție, o bogată cultură estetică și filosofică. Studiul monografic *Întărcerea la izvoare* (1985) propune o imagine critică a creației lui Grigore Vieru și explorează din perspective particulare toate aspectele operei; accentul cade pe motivele-cheie și pe sistemul de imagini, pe legăturile cu folclorul și tradițiile clasice, pe poezia și stilistica: captivole despre „dor” și „prea-plin”, despre „principiul materiam al universului” și „logica jocalului”, despre „timpul clasic și timpul intern”. Este demonstrat modul cum în poezia lui Vieru elementul de actualitate imediată dobândește o proiecție general-umană. C. a trecut și examenul suprem al unui critic – elaborarea unei istorii a literaturii. Exegeza sa *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1996), scrisă în cheie calinesciană și abundent documentată (o a doua și o a treia ediție, din 1997 și 2002, îmbogățite informațional, schițează pentru prima dată o panoramă integrală (chiar dacă pe alocuri fragmentară și nu

1987) și președinte (din 1991) al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Membru de onoare al Acad. Române (1991); membru titular al Acad. de Științe a Moldovei (1992); membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Organizației Mondiale a Scriitorilor (PEN). Debut editorial cu vol. *Disocieri* (1969), urmat de *Alte disocieri* (1971), *Profiluri literare* (1972), *Cicatricea lui Ulysses* (1982), *Întoaracerea la izvoare* (1985), *Creația lui Druță în școală* (1986), *Dimineața valorilor* (1989), *Basarabia sub steaua estului* (1994) și *Sfinte firi visionare* (1995). Este autorul mai multor vol. închinată vieții și operii lui Mihai Eminescu: *Narcis și Hyperion* (1979), *Căderea în sus a Luceafărului* (1993) și *Spre un nou Eminescu* (1995). În 1996 publică *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, cu un motto din Ovidiu („Când mi-am pierdut eu țara, atunci mi-a fost pierdere”), alături de Călinescu („Literatură română este una și indivizibilă”) și, în sfârșit, al treilea din A. Mateevici („N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una”), toate ilustrând dimensiunea istorică a țării unei culturi, a înstrăinării și a întoarcerii ei la identitatea și începuturilor. Un poem critic îl este lui Lucian Blaga, în 1997.

După câteva volume de eseuri (*Disocieri*, 1969; *noteri*, 1971; *Cicatricea lui Ulysses*, 1982; *Dumbrăvile*, 1989) și sinteze monografice despre basarabeni (*Întoaracerea la izvoare*, eseuri despre Vieru, 1985; *Creația lui Druță în școală*, 1989) impune prin importanța contribuției de exegeză ciană, în buna tradiție a criticii și a istoriei românești (*Narcis și Hyperion*, 1979, retip înmixtiuni ideologice” în 1994; *Căderea în sus a Luceafărului*, 1993 și *Spre un nou Eminescu* Prima e o abordare poetică a cilei romantice cian din perspectiva sfârșitului de secol XX. În (privirea interogativă, demingul închină în sine (provocarea transcendenței, căutarea fi „asului cerului”) ontologia genului se releva în relație cu lumea arhetipurilor. Închiderea ființei eminesciene și ieșirea din moarte e de degenerație al ajungerii la prezență prin deschisă matcă e în poezie căutarea obstinată a unei id ne există divinal și imanența, idealul și realul două posibilități ale adevărului ontic, nu adevăr. Identificările sineului (cu istoria, cu iubita etc.) gândirii spre ființă poartă invariabil emblema mitului absului ca absență și ca argument ultim nicic. Regimul nocturn al poeziei lui Emi gereză faptul că tenele de a fi al omului și a lui stă în consubstanțialitatea cu transcendent

în stadiul de aspirație. Metaforele (mare, ochiul, cerul, magul) păstrează poezia în starea de mister, numit de Heidegger „esența uitată” a ființei umane. *Căderea în sus a Luceafărului* (1993) urmărește drama existențială din poezia lui Eminescu (setea de absolut, teroarea timpului, noaptea sinelei) comparativ cu experiența, la fel de tulburătoare, a altor poezi români: L. Blaga, T. Argeșu, Ion Barbu, George Bacovia și Nichita Stănescu. Paginile de analiză a gândirii arhetipale sunt complete cu bogate informații de istorie literară privind odiseea recepțiilor, istoria postumelor sau, în efigii critice, cu măci schițe de eminescologie românească și străină (T. Maiorescu, N. Iorga, Mircea Eliade, C. Noica, E. Papu, Rosa del Conte, Ioana Em. Petrescu etc.). *Spre un nou Eminescu* (1995) însumează douăzeci și trei de dialoguri cu eminescologi și traducători din întreaga lume”, între care George Uscătescu, C. Noica, Rosa del Conte, E. Papu, Amita Bhoose, Jean-Louis Courriel, C. Ciopraga, E. Todoran, Brenda Walker, Petru Creța s.a. *O istorie deschisă a li.*

167

asupra lui Faust (1909). C. formulează un program critic (în fond, de critică hermeneutică), pleacă de la teza că „ceea ce e mai interesant, mai adânc într-o creație de geniu e sensul general al vieții pe care îl găsim în intuiția poetică”; de aceea, „orice interpretare este o încercare de a găsi firul de legătură între elementele operii date și de a prezenta întregul în lumina sa adevărată”. În interpretarea lui Eminescu, „natura faustiană” și eroică („Dintru toți eroii pe care ni l-a furat mormântul el a fost suferința cel mai eroică”), C. prefiguratează adesea interpretarea lui T. Viann (în special din studiul *Janineu*, capitolele *Pe sinism și natura*). Moartea prematură a lui C. a întrerupt, într-un moment de prime cristalizări, un desin de critică și teoretician cu adevărat remarcabil. Uniform, onestă, dar lipsită de strălucire, poezia sa e inferioară lucrurilor teoretice. Eroica lui C., celebrată de iubirea sa cu un mister cosmic (*Întoaracere, Chemare*), îmbină savanții după sine petrechizane cu explozii vitioase, care sacralizează, dindu-și perspectivă cosmică, eroul, sau cu poezie de discretă și nobilă resemnare din elegii. În genere, lăcuți cu lui C. nu are ca subiect indivizibil, ci umanitatea. Suficiențele îndogostitului abandonat cu o neobăștă discreție, compasate fiind cu o generozitate de conștiința feteții celorlalți, deci de triumful legii și al iubirii pentru cei „amenicuzi în”, dimco de nefericirii indivizibilului. Un umanitarism îndurera străbute poezile privite de răzcoalele din 1907 (*Zile de durere, Poporul*). Cele mai cunoscute poezii ale lui C. – poezii de idei – sunt poezii ale transindividualității, poezii ale umanității. Demingul, Iesu-omul este emblema sacrificiului individual mântuitor. Totuși e un apostol veghind la „vatra inimii universale” (*Lui Leo Tolstol*). Adam, disculpându-l pe Cain și asumându-și cu erologii vina nevinovată a iubirii, îndură de fapt suferințele umanității vitioase (*Păcatul lui Adam*), *Flora și geniu* sau *În peștera* sunt embleme – cam alegorice – ale condiției umanității ce-și construiește și-și susține idealului pe margini de absuri, utilizând eroc, ca material de construcție, propria suferință („Un suflet tânăr ne străbate / și ne îndeamnă către cer – / Din suferință abia îndurate / Ne-am flăruit armuri de fier”). C. e un vizionar, a cărui lirică se desfășoară din perspectiva consolatoare și mântuitoare a viitorului. Acestă poezie, de mare generozitate, reușește însă prea rar să transforme – așa cum teoreticiana o cere – ideea în „mijloc de intrapoezie”. Vinovată nu este însă ideea (L. Blaga – în special în primele sale două volume – e, într-o măsură mai mare decât C., un poet de idei). Predominarea comparajie (explicative sau sensibilizatoare) asupra metaforic măsoară distanța între poezia de idei a lui C. și cea a lui L. Blaga, iar simplificarea retorică a temei măsoară distanța față de poezia lui Eminescu (*Eroari utilizază*

CIMPOI

CIMPOI

168

sintetia sintactică din eminesciana și *dacl*, doar în ultimele două strofe, după ce primele cinci strofe aplicaseră discursul ideea). Există însă în poezia lui C. câteva conaște motivice care-i dau coeziune; ele se pot grupa în jurul a două scrii: prima cuprinde simbolurile ignice în imaginea combustiei dispoziționale, cea de a doua cuprinde strălucire, semii (care apar adesea, ca epitețe, sau în situație comparatiilor), reprezentând va „idee” – a focului. Lacrimile, născute prin concentrarea dureri deveni oglinii ce captează, în lor, eterra, semina lumii a cer stabilii, încet mărețază și voi din *Faust* e urmărirea și C. purtător, construiți cu termenii cirea adevărată e ca lumina; se pitează în mîrșire ea, care nu o împart cu mai multă idealitate”.

OPERA: *Eminescu*, în *Carvo Faust*, în *Convorbiri literare*, București, 1910; *Die Gedanken și geniu*, ed. „pref. și tabel” cu București, 1968; *Lirica de idei*, M. Găleşanu, București, 1974. REFERINȚE CRITICE: I. T. 1915; G. Trăileanu, *Mașă Dăgămăneșu, Critică*, I, 1927 III; idem, *Memorii*, I, 1930; *Po literare române*, 1930; N. Ios Camilaciu, *La via și Opera* din Călinescu, *Istoria*, I, Pălău, T. Al. Săndulescu, *Pagini de zi Micu, Incepăt*... V. Răpeanu, I, 1966; P. Constantin, *S. tin, Simple note*, III, 1983; *Ar românești*, II, 1984; Magda Ursăliță, „Al. I. Cuză”. *Literatură Bilan, Pietre pentru timpuri* / *Dialoguri literare*, 1987; idem,

După câteva volume de eseuri (*Disocieri*, 1969; *Alte disocieri*, 1971; *Cicatricea lui Ulysses*, 1982; *Dimineața valorilor*, 1989) și sinteze monografice despre scriitorii basarabeni (*Întoaracerea la izvoare*, eseuri despre Grigore Vieru, 1985; *Creația lui Druță în școală*, 1986), C. se impune prin importanța contribuției de exegeză eminesciană, în buna tradiție a criticii și a istoriei literare românești (*Narcis și Hyperion*, 1979, retiprită „fără inmixțiuni ideologice” în 1994; *Căderea în sus a Luceafărului*, 1993 și *Spre un nou Eminescu*, 1995). Prima e o abordare poetică a cilei romantice eminesciene din perspectiva sfârșitului de secol XX. Între *Narcis* (privirea interogativă, demingul închină în sine) și *Hyperion* (provocarea transcendenței, căutarea ființei prin „asului cerului”) ontologia genului se relevă numai în relație cu lumea arhetipurilor. Închiderea în sine a ființei eminesciene și ieșirea din moarte e drumul degenerației al ajungerii la prezență prin deschidere. Dramatică e în poezie căutarea obstinată a unei identități ce nu există: divinal și imanența, idealul și realitatea sunt două posibilități ale adevărului ontic, nu adevăr în sine. Identificările sineului (cu istoria, cu iubita etc.) și calea gândirii spre ființă poartă invariabil emblema tragică a întuirii absului ca absență și ca argument ultim al nimicniciei. Regimul nocturn al poeziei lui Eminescu sugerează faptul că tenele de a fi al omului și al libertății lui stă în consubstanțialitatea cu transcendentul, răsăsi

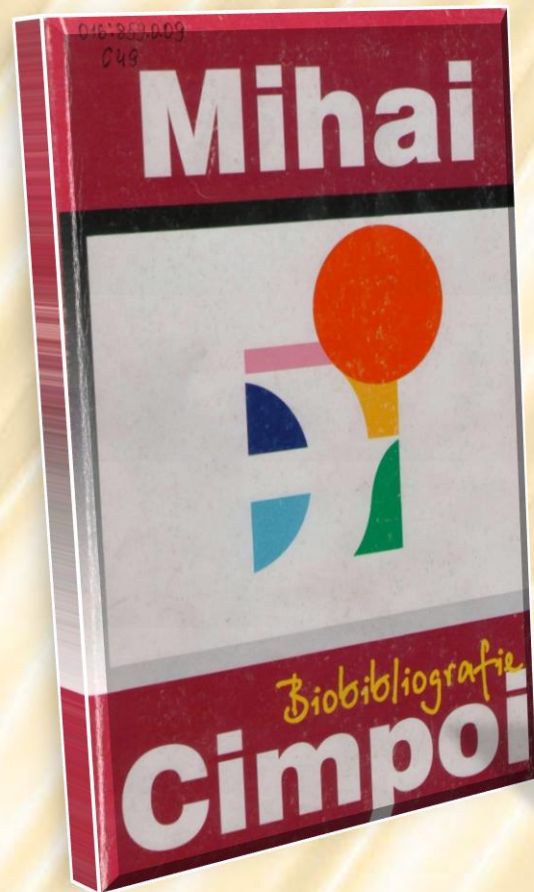
în stadiul de aspirație. Metaforele (mare, ochiul, cerul, magul) păstrează poezia în starea de mister, numit de Heidegger „esența uitată” a ființei umane. *Căderea în sus a Luceafărului* (1993) urmărește drama existențială din poezia lui Eminescu (setea de absolut, teroarea timpului, noaptea sinelei) comparativ cu experiența, la fel de tulburătoare, a altor poezi români: L. Blaga, T. Argeșu, Ion Barbu, George Bacovia și Nichita Stănescu. Paginile de analiză a gândirii arhetipale sunt complete cu bogate informații de istorie literară privind odiseea recepțiilor, istoria postumelor sau, în efigii critice, cu măci schițe de eminescologie românească și străină (T. Maiorescu, N. Iorga, Mircea Eliade, C. Noica, E. Papu, Rosa del Conte, Ioana Em. Petrescu etc.). *Spre un nou Eminescu* (1995) însumează douăzeci și trei de dialoguri cu eminescologi și traducători din întreaga lume”, între care George Uscătescu, C. Noica, Rosa del Conte, E. Papu, Amita Bhoose, Jean-Louis Courriel, C. Ciopraga, E. Todoran, Brenda Walker, Petru Creța s.a. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1996) e lucrarea reprezentativă ca informație, ton și unitate pentru clipa mioristică de sine a culturii înstrăinate. Pușă sub semnul mioristic al cercului, al tragicului și al destinului asumat, literatura basarabeni e drumul mării întrerupt spre un centru hipocic, în paisajul de golgoată al suferinței. Cîteva trăsături distinctive (resemnarea, naivitatea, mistecul model de rezistență de-a lungul atitor ani de exil interior, Provincial și, într-o mare măsură, o impresiionantă arhivă de proiecte nerealizate, aceeași literatură, pe de altă parte, prin temele fundamentale și prin structurile temporale, adaugă singurătății românești îndureratului motiv critic al calvarului și al mîntuirii (istoric ca succesiune de crucificări). Păstrarea culturii în albia identității naționale și, în perioada postbelică, efortul de revenire la matca românilor sunt importante programe mesianice (de luptă și acțiune), care dau literaturii basarabene, în mare parte documentară, etică și socială, o arie de mistică surrealitate. Pe fundalul acesta de monumentalitate istorică, generațiile se succed într-un decor de patrie culturală unică și de inițiativă cărora nici închorisire, nici lagăre, nici teroarea nu le-au putut impune granite ideologice. Precum în eseurile despre Eminescu, sugestia poemului critic *Lucian Blaga* (1997) se află în „starea de ascundere” a ființei heideggeriene. „Lumea, fără nume” (cîntec, poveste) e revelată, prin sporea tainei, fiindcă singura atitudine a poetului față de această lume e contemplație. Apropoarea de cer (vizuina paradistică) nu e gest, este fior (beatitudine), așa cum promisiunea înfericului e învoacție lirică, mai degrabă decît interogație metafizică. Utilizînd cu subtilitate

scrierilor și a scriitorilor din Basarabia, cu un motto din Ovidiu („Când mi-am pierdut eu țara, atunci mi-a fost pierdere”), alături de Călinescu („Literatură română este una și indivizibilă”) și, în sfârșit, al treilea din A. Mateevici („N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una”), toate ilustrând dimensiunea istorică a țării unei culturi, a înstrăinării și a întoarcerii ei la identitatea și începuturilor. Un poem critic îl este lui Lucian Blaga, în 1997.

scrierilor și a scriitorilor din Basarabia, cu un motto din Ovidiu („Când mi-am pierdut eu țara, atunci mi-a fost pierdere”), alături de Călinescu („Literatură română este una și indivizibilă”) și, în sfârșit, al treilea din A. Mateevici („N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una”), toate ilustrând dimensiunea istorică a țării unei culturi, a înstrăinării și a întoarcerii ei la identitatea și începuturilor. Un poem critic îl este dedicat lui Lucian Blaga, în 1997.

scrierilor și a scriitorilor din Basarabia, cu un motto din Ovidiu („Când mi-am pierdut eu țara, atunci mi-a fost pierdere”), alături de Călinescu („Literatură română este una și indivizibilă”) și, în sfârșit, al treilea din A. Mateevici („N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una”), toate ilustrând dimensiunea istorică a țării unei culturi, a înstrăinării și a întoarcerii ei la identitatea și începuturilor. Un poem critic îl este dedicat lui Lucian Blaga, în 1997.

BIOBIBLIOGRAFIE

CUPRINS	
Prefață	9
STUDII INTRODUCTIVE	11
<i>Ciopraga Constantin. Un remarcabil eminescolog – Mihai Cimpoi</i>	11
<i>Băleșteanu Fănuș. Mihai Cimpoi: Un G. Călinescu dintre Prut și Nistru</i>	16
<i>Filip Iulian. Integritatea europeană are nevoie de Mihai Cimpoi</i>	17
Curriculum vitae	19
Tabel cronologic	32
<i>Ciubuciu Vlad. Și mai cântă din cimpoi</i>	34
BIBLIOGRAFIE	40
Critica și istoria literară	40
Ediții aparte	40
Articole literare: eseuri, cronici, recenzii, prefețe, postfețe publicate în cărți, culegeri și periodice	60
Publicistică (atitudini civice, probleme de cultură și artă)	132
M. Cimpoi – alcătuitor, elaborator, redactor, coordonator	140
M. Cimpoi – traducător	143
Dialoguri, interviuri cu M. Cimpoi și realizate de M. Cimpoi	144
Despre viața, activitatea literară și politică	159
Indexuri auxiliare	171
Indexul de nume	171
Indexul periodicelor	182
Resumă	188

RESURSE ELECTRONICE

- <http://mihaicimpoi.wordpress.com/>
- <http://basarabialiterara.com.md/?p=1262>
- <http://www.profeso.ru/scriitori-biografii/99-mihai-cimpoi-biografie>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Mihai_Cimpoi
- <http://centruleminescubm.blogspot.com/2011/11/1/cimpoi-mihai-o-istorie-deschisa.html>
- <http://akademos.asm.md/files/Mihai%20Cimpoi-%20Dialectica%20relecturarilor%20critice.pdf>

The image displays a collage of web pages related to Mihai Cimpoi. On the left is the homepage of 'ACADEMICIANUL MIHAI CIMPOI', featuring a navigation menu with 'DESPRE', 'EXPERIENȚA', 'BIOGRAFIE', 'CĂRȚI', 'ACTIVITĂȚI', 'CV', and 'PARLAMENTUL'. A prominent article titled 'Cenaclul Grai Matern și academicianul Mihai Cimpoi' is visible, accompanied by a calendar for August 2012 and a 'META' section with links for 'Înregistrare', 'Autentificare', and 'Flux RSS pentru posturi'. In the center is a page from 'Centrul Academic Internațional Eminescu' with the headline 'Cimpoi, Mihai. O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia'. On the right is a page from 'Profeso.ru' titled 'Mihai CIMPOI Biografie', which includes a portrait of Mihai Cimpoi and a biographical text. The background of the collage is a repeating pattern of the text 'Mihai CIMPOI Biografie'.

Bibliografie

- ✓ **Dicționarul scriitorilor români din Basarabia : 1812-2010. Ch. : Prut Intern., 2010. 600 p. ISBN 978-9975-69-563-3**
- ✓ **Mihai Cimpoi : Biobibliografie. Ch. : Litera, 2002. 192 p. ISBN 9975-74-450-8**
- ✓ **Zbârciog, Vlad. Mihai Cimpoi sau Dreapta cumpănă românească... : (Caiete de lectură). Ch. : Gunivas, 2003. 346 p. ISBN 9975-908-35-7**

Realizat:
Adella CUCU, bibliotecar principal,
Serviciul Comunicarea Colecțiilor

Coordonatori:
Elena HARCONIȚA, directorul Bibliotecii
Științifice
Valentina TOPALO, șef Centru Manifestări
Culturale